

Digitaliseret af | Digitised by

**DET KGL.
BIBLIOTEK**

Royal Danish Library

Forfatter(e) | Author(s):

Titel | Title:

Finsen, Jón.

lagttagelser angaaende Sygdomsforholdene
i Island : Afhandling for den medicinske
Doktorgrad ved Københavns Universitet.

Udgivet år og sted | Publication time and place: København : C. A. Reitzel, 1874

Fysiske størrelse | Physical extent:

[7], 177 s.

DK

Materialet er fri af ophavsret. Du kan kopiere, ændre, distribuere eller fremføre værket, også til kommercielle formål, uden at bede om tilladelse. Husk altid at kreditere ophavsmanden.

UK

The work is free of copyright. You can copy, change, distribute or present the work, even for commercial purposes, without asking for permission. Always remember to credit the author.

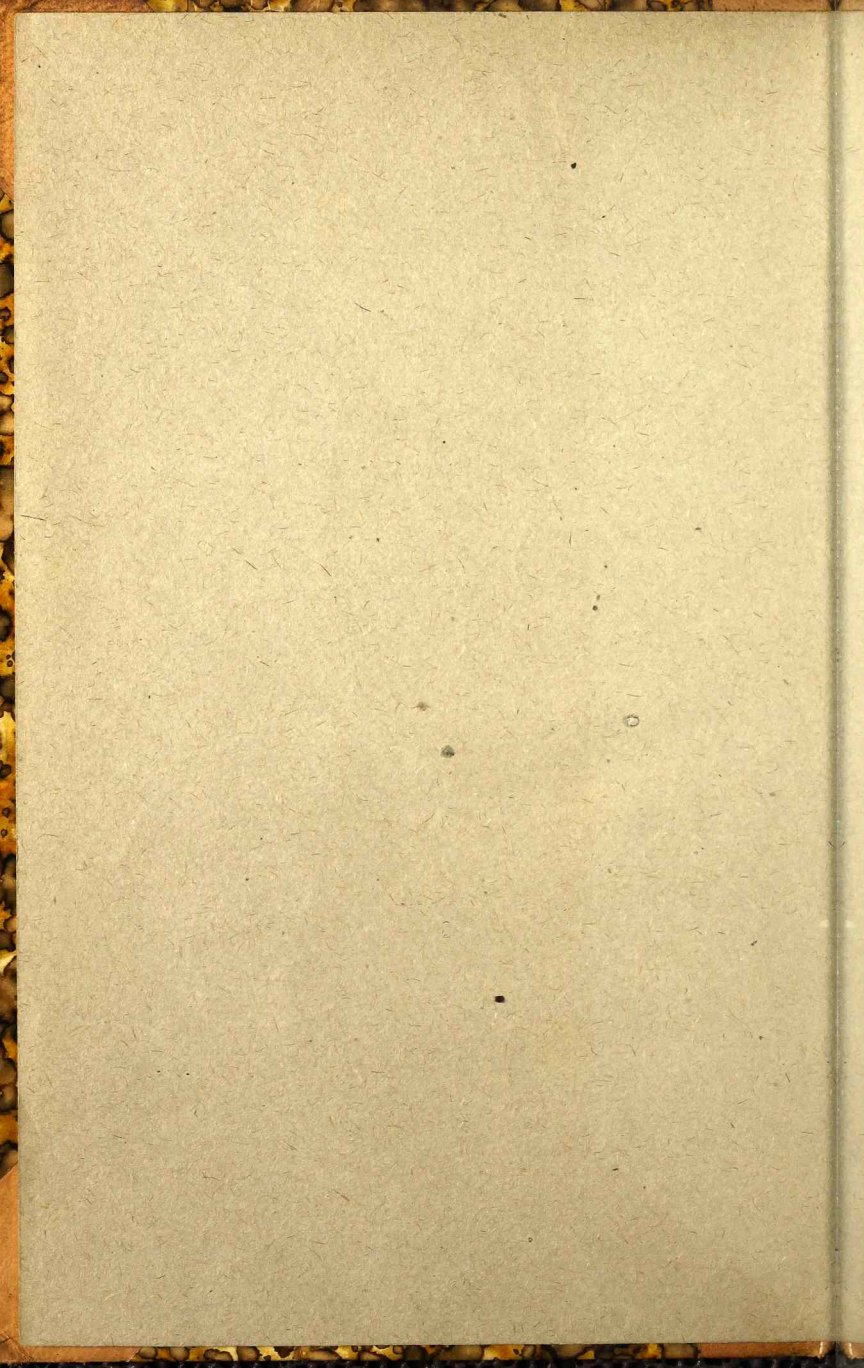
10. - 138.

DET KONGELIGE BIBLIOTEK

130022840852

Iagttagelser

angaaende

Sygdomsforholdene i Island.

Afhandling for den medicinske Doktorgrad

ved Københavns Universitet

af

Jón Finsen,

Distriktslæge.

København.

C. A. Reitzels Forlag,

1874.

Denne Afhandling er antagen af det lægevidenskabelige Fakultet
til at forsvares for Doktorgraden i Medicinen.
Den 28 April 1874.

C. E. With,
d. A. Decanus.

Joh. Thomsen.
Bibliotekar.

Indhold.

	Side.
Indledende Bemærkninger	1.
Sygdomsliste	6.
I. Infektions-Sygdomme	11.
Tyfus	15.
Dysenteri	22.
Kolerine	23.
Influenza	24.
Epidemisk Brystkatarr	33.
Diphtheritis	37.
Kroup	44.
Faaresyge	46.
Barselfeber	—
Skaalkopper	47.
Kokopper	—
Børnekopper, Mæslinger, Skarlagensfeber og Kighoste	—
Intermitterende Feber	48.
II. Intoxikations-Sygdomme	49.
Delirium tremens	50.
Forgiftning ved Nydelse af fersk Hajfisk — Sqvalus acanthias — og Havkalv — Sqvalus carcharias	52.
III. Kroniske konstitutionelle Sygdomme	53.
Spedalskhed	—
Skørbug	56.
Kræft	57.
Skrofulose	—
Klorose	60.
Syfilis	64.
Diabetes	65.

	Side.
IV. Ekinokokker	65.
V. Sygdomme i Aandedrætsorganerne	79.
A. Akute — ikke epidemiske — Sygdomme i Aandedrætsorganerne	80.
Akut Brystkatarr	—
Hæmoptyse	82.
Pnevmoni	—
Pleuritis	84.
B. Kroniske Sygdomme i Aandedrætsorganerne	—
Kronisk Brystkatarr	—
Høkatarr	85.
Lungesvindsot	87.
VI. Sygdomme i Kredsløbsorganerne	94.
Aneurisma, Organisk Hjærtesygdom	—
VII. Sygdomme i Digestionsorganerne	95.
Pyrosis insipida — Isl. «nábitur», «vatnspýtingur»	103.
Ormesygdom	107.
Springorm	108.
Spolorm	—
Bændelorm	—
Tarmstene	109.
VIII. Sygdomme i Bughinden	—
Peritonitis	—
Ascites	—
IX. Sygdomme i Leveren og Galdesygdomme	110.
Ekinokokker i Leveren	—
Gulsot	—
Galdestene	111.
X. Sygdomme i Milten	—
XI. Sygdomme i Uriorganerne	—
A. Sygdomme i Nyrerne	—
Nefrit	—
Ekinokokker i Nyrerne	112.
Nyresten	—
B. Sygdomme i Blæren	—
Blærekrampe — Blæreanæstesi	—
Blæresten	—
C. Sygdomme i Urinrøret	113.
Gonorré	—

	Side.
XII. Sygdomme i Konsorganerne	114
Menostasi	—
Amenorré	115.
Dysmenorré	—
Menorragi	—
Levkorré	116.
XIII. Sygdomme i Nervesystemet	—
A. Sygdomme i Hjernen og dens Hinder	117.
Apoplexi	—
Meningitis	118.
B. Sindssygdomme	—
C. Sygdomme i Rygmarven	119.
D. Nevralgi	—
Nevralgi i Haandens Nerver	120.
E. Paralyse	122.
F. Nevroser med ubekendt anatomisk	
Grundlag	123.
Epilepsi	124.
Ekklamps	—
Hysteri, Sensibilitetsnevroser	—
Trismus neonatorum	128.
XIV. Hudsygdomme	133.
A. Akute Hudsygdomme	—
Erysipelas	134.
Pemphigus acutus	—
Urticari	135.
B. Kroniske Hudsygdomme	136.
Fnat	137.
Psoriasis	138.
Scurv.	—
•Reformur•	139.
XV. Sygdomme i Bevægelsesorganerne	140.
Revmatisme	141.
a. Akut Ledderrevmatisme	—
b. Kronisk Ledderrevmatisme	144.
c. Arthritis deformans	—
d. Muskelrevmatisme	—
Rhachitis	—
Arthritis	150.
XVI. Kirurgiske Sygdomme	151.

	Side.
A. Læsioner	151.
Brok	153.
Forfrysning	154.
B. Betændelse	156.
Betændelse i Huden	—
Betændelse i Bindevævet	157.
Øjenbetændelse	158.
Betændelse i Artikulationer	160.
Raadsaar	161.
Gangræn	—
C. Nydannelser	—
D. Medfødte Misdannelser	162.
E. Sygdomme i Mundhulen	—
Karierede Tænder	163.
XVII. Uregelmæssige Fødsler	164.
XVIII. Dødsårsager	167.
Pludselige og voldsomme Dødsmaader	171.
Selvmord	172.
Drukning	174.
Ihjelfrysning	176.

Bekjendtgjørelse.

Ministeriet for Kirke- og Underviisningsvæsenet har under 12te d. M. bifaldet følgende af Consistorium i Henhold til § 2 d i den allerhøieste Resolution af 10de Mai f. A. (Bekjendtgjørelse af 19de s. M.) angaaende Erhvervelsen af de akademiske Grader ved Københavns Universitet foreslaaede Bestemmelser til Ordens Opretholdelse ved det offentlige Forsvar af Afhandlinger for Erhvervelsen af bemeldte Grader, nemlig:

1. Forsvarshandlingen styres af Fakultetets Dekanus eller af en anden dertil af Fakultetet udnævnt Professor. Styrelsen giver Ordet og paaseer, at Handlingen foregaaer paa en værdig Maade; han kan paalægge en Opponent at ophøre og i fornødent Fald afbryde Handlingen. Styrelsen deeltager ikke selv i Disputationen.
2. Berettiget til at optræde som Opponent er ordentligviis kun akademiske Borgere, uden Hensyn til Livsstilling, samt Candidaterne fra det polytechniske Institut og det forrige kirurgiske Akademi. Andre, som ønske at opponere, maae derom forud henvende sig til vedkommende Fakultet.
3. De, som ville opponere, have at melde sig hos Fakultetets Dekanus *inden* Begyndelsen af Handlingen; dog kan Styrelsen ogsaa give Tilladelse under selve Handlingen, men uden at betage dem, som tidligere have meldt sig, Forretten.
4. Der tilstaaes ordentligviis hver Opponent ex auditorio $\frac{3}{4}$ Time; dog kan Styrelsen, forsaavidt som Antallet af de anmeldte Opponenters tillader det, tilstaae en længere Tid. Hele Handlingen maa ikke vare over 6 Timer.
5. Foranførte Bestemmelser skulle indtil videre trykte medfølge enhver Disputats.

Dette bekjendtgjøres herved til Efterretning for alle Vedkommende.

Consistorium, den 26de April 1855.

J. E. Larsen.

J. Gram.

(L. S.)

F. C. Petersen.

Før Schleisner i 1849 skrev sin bekendte Nosografi af Island, var Kundskaben om dette Lands nosologiske Forhold meget mangelfuld. Vel havde den islandske Læge Landfysikus Thorstensen i 1837 skrevet en Afhandling om Sygdomme i Island, der under Titel: «Tractatus de morbis in Islandia frequentissimis» er at læse i «Mémoires de l'Académie royale de médecine» Tome VIII 1840; men da denne Afhandling væsentlig kun omhandler de i Island hyppigst forekommende Sygdomme, medens de Sygdomme, som i andre beslægtede Lande ere almindelige, men ikke, eller kun højest sjældent, iagttages i Island, paa et Par Undtagelser nær, slet ikke omtales, og da Afhandlingen desuden bærer Præget af, at den mere støtter sig til et Skøn end til nøjagtige Optegnelser og statistiske Beregninger, kan den formentlig ikke være skikket til at give et fyldigt eller fuldkommen paalideligt Billede af Sygdomsforholdene i Island. Ved Schleisners omtalte Skrift bragtes der imidlertid mere Lys i Mørket, og denne Forfatter indlagde sig ubestridelig en stor og, for Ekinokkernes Vedkommende, en i videnskabelig som i praktisk Henseende særdeles frugtbringende Fortjeneste ved at paavise flere højest mærkværdige Ejendommeligheder i Henseende til dette Lands Sygdomsforhold. Naar nu hertil kom en denne Forfatter egen Dygtighed og Grundighed i Behandlingen af Stoffet, kunde det ikke være andet end at de nosologiske Resultater, hvortil han kom, maatte blive optagne og fastslaaede overalt i Læge-

videnskaben, men særlig i de Skrifter, som omhandle Sygdommenes geografiske Udbredelse.

Medens man imidlertid, — navnlig naar man kan sætte sig ind i de Vanskeligheder, han har haft at kæmpe imod, — maa beundre den Interesse, Flid og Omsigt, Schleisner har lagt for Dagen i Henseende til Tilvejebringelsen af Materiale, vil det paa den anden Side ved nøjere Betragtning vise sig, at navnlig det Materiale, hvorpaa Resultatet angaaende Sygdomsforholdene er grundet, har været saa mangelfuldt ¹⁾ — noget, der selvfølgelig ikke kan lægges Schleisner til Last, da et mere fuldstændigt vistnok ikke kunde staa til hans Raadighed, — at man ikke kunde vente, at de Slutninger, Forfatteren gennem det er kommen til, i et og alt skulde stemme med det virkelige Forhold.

Jeg har derfor troet, at det ikke vilde være uden Interesse, naar jeg her fremstiller Resultatet af min Erfaring angaaende Islands nosologiske Forhold, en Erfaring,

¹⁾ Foruden paa 327 Sygdomstilfælde, som Schleisner — ikke som praktiserende Læge, men vistnok væsentlig paa sin Rejse gennem Landet — selv har jagttaget, har han bygget sin Statistik paa 2600 Sygdomstilfælde, hentede fra Sygelister, der omfatte et Tidsrum af 20 Aar, og som ere afgivne for 2 Lægedistrikter i Vestlandet, samt et Par Aar tillige for 2 Lægedistrikter i Nordlandet, i det hele af 5 Læger, dog saaledes at over $\frac{2}{3}$ af Tilfældene ere fra de 2. Da nu $\frac{2}{3}$ af 2600 eller omtrent 1733 Sygdomstilfælde ere forekomne i 2 Lægers Praxis i et Tidsrum af 20 Aar, maa hver af disse Læger i Gennemsnit ikkun have haft et aarligt Antal af ikke fuldt 44 Sygdomstilfælde, men at et saa ringe Antal skulde omfatte alle forekomne Sygdomstilfælde, er aldeles utænkeligt, navnlig naar man betænker, at Distriktslægerne i Island pleje at være Enelæger i deres Distrikter, og at Distrikternes Folkemængde i Gennemsnit kan beregnes til 8,000—10,000. Sygelisterne synes saaledes kun at have omfattet en ringe Del af det af de paagældende Læger aarlig behandlede Antal Syge og ere saaledes ikke skikkede til at danne et paalideligt Udgangspunkt for statistiske Beregninger over Sygdommenes Hyppighedsforhold.

der er erhvervet ved en 10aarig Lægevirksomhed i selve Landet, af hvilke 10 Aar jeg i de 9 har ført en nøjagtig skematisk Sygejournal over alle forekomne Sygdomstilfælde, hvorved et Antal af 7539 Tilfælde er opnaaet.

Men før jeg gaar over til Genstanden for disse mine Meddelelser, skal jeg tillade mig at forudskikke nogle oplysende Bemærkninger.

Det Distrikt, — Nordamtets nordlige Distrikt, der omfatter Øfjords og Thingø Sysseler, — hvori jeg fra Sommeren 1856 til Sommeren 1866 virkede som Læge, er 409 □ Mile stort, hvoraf dog ikkun 181 □ Mile ere bebyggede, og havde i 1860 10,144 Indbyggere. Det udgør saaledes i Henseende til Størrelse $\frac{1}{5}$ — $\frac{1}{4}$ af hele Landets og i Henseende til Folkemængde $\frac{1}{7}$ — $\frac{1}{6}$ af hele Landets Befolkning. Uagtet mine Iagttagelser saaledes ikke omfatte hele Landet, ere de dog hentede fra en saa stor Del deraf, at de, saa meget mere som jeg ved flere Rejser i Nabodistrikterne, hvorfra 369 syge have skrevet sig, har haft Lejlighed til at gøre mig bekendt med disses nosologiske Forhold ¹⁾, forhaabentlig ville kunne gøre Krav paa at betragtes som et væsentligt Bidrag til Erkendelsen af dets Sygdomsforhold. At enkelte Nuancer og Ejendommeligheder i Henseende til Sygdomsforholdene kunne finde Sted i de forskellige Egne af Landet, maa selvfølgelig antages; men paa Grund af de temmelig ensartede Forhold, hvorunder Befolkningen i det hele taget lever ²⁾, er det

¹⁾ Fra Sommeren 1860 til 1866 var jeg tillige konstitueret Distriktslæge i Østamtets Distrikt, hvor Lægebehandlingen, paa Grund af Distriktets store Afstand — omtrent 30 Mil — fra mit Opholdssted, leledes af en Vikar, og jeg er saaledes, saa vel gennem Beretninger fra denne som ved mine Besøg i Distriktet, nøje bekendt med Sygdomsforholdene der.

²⁾ Den islandske Befolkning bestaar i Henseende til Livsstilling væsentlig af 2 Hovedklasser: Landbrugere, som i 1860 udgjorde 79,05 pCt. af hele Landets Befolkning, og Fiskere, som samme Aar udgjorde 9,26 pCt. af Befolkningen. Bæge disse Klassers

næppe rimeligt, at Forskellen er stor. De Afvigelser, jeg kender fra andre Egne af Landet, ville lejlighedsvis blive berørte.

Paa Grund af Distriktets enorme Størrelse har jeg selvfølgelig umulig personlig kunnet undersøge ethvert Sygdomstilfælde, som er kommet under Behandling, og min Diagnose er derfor i forholdsvis mange Tilfælde, navnlig fra de fjærnere Egne, bleven stillet i Følge mundtlige — gennem Bud — eller skriftlige Beskrivelser af Sygdommene. Herved vil min Diagnoses Rigtighed vel i mange Tilfælde kunne betragtes som tvivlsom; men da de Sygdomsbeskrivelser, jeg paa denne Maade har faaet, i Flertallet af Tilfældene, — takket være den forholdsvis store Intelligens, den islandske Almue er i Besiddelse af — have været saa nøjagtige, at en i alt Fald tilnærmelsesvis rigtig Diagnose med temmelig stor Sikkerhed formentlig har kunnet stilles, og da jeg, naar jeg af Sygdomsbeskrivelserne ikke har kunnet danne mig Begreb om Sygdommenes Natur, altid, for saa vidt Forholdene have tilladt det, har forlangt at se de Syge, haaber jeg, at jeg ikke saa ofte har taget fejl, at det skulde have nogen meget væsentlig Indflydelse paa mine iagttagelsers Paalidelighed. Herved er det imidlertid sket, at jeg oftere har været nødt til at bruge vage Sygdomsbenævnelser, som: pectoralia, tumores og andre lignende.

I Henseende til den Plan, jeg har fulgt i disse mine Meddelelser, anser jeg det for et enkelt Punkts Vedkommende for fornødent at gøre følgende Bemærkning:

Gaaende ud fra den Anskuelse, at en Sygdoms Hypighedsforhold i et Land eller en Egn kun vil kunne rigtig bedømmes ved en Sammenligning med samme For-

Livsforhold, — naar deres forskelligartede Beskæftigelse lades ude af Betragtning, — kunne omtrent stilles lige; dog ere Landbrugerne i det hele taget maaske lidt gunstigere stillede end Fiskerne.

hold andensteds, og da helst med et Lands eller en Egns, som i Henseende til Beliggenhed paa Jordkloden og i andre Henseender ikke staar dette altfor fjærnt, vil der i disse mine Meddelelser næsten overalt blive gjort en Sammenligning mellem Sygdommenes Hyppighedsforhold i Island og samme Forhold i Danmark. Da der imidlertid, saa vidt mig bekendt, ikke forefindes noget Materiale til en for hele Danmark gældende Sygdomsstatistik, der omfatter alle forekommende Sygdomme, har jeg i denne Henseende kun haft Valget imellem det store Materiale, som vilde kunne indvindes fra de aarlige Beretninger fra de store Hospitaler i København, og det forholdsvis langt mindre Materiale, jeg som Læge i et Landdistrikt i Jylland selv har haft Lejlighed til at samle. Da det imidlertid maa antages, at i Reglen dels kun de mere alvorlige Sygdomme, dels kun Sygdomme hos Individer, hvis Livsstilling tilfældigvis er saadan, at en Behandling i Hjemmet ikke kan finde Sted, blive behandlede paa Hospitalerne, vil en Hospitals-Sygdomsstatistik formentlig ikke kunne afgive et paalideligt Billede af Sygdommenes Hyppighedsforhold i den Kreds, Sygdommene ere hentede fra, og da fremdeles Sygdommene paa de omhandlede Hospitaler næsten udelukkende skrive sig fra en stor By, hvor saa mange hygieiniske Forhold ere saa vidt forskellige fra samme Forhold i Island, har jeg troet at burde foretrække mit eget Materiale, som har den Fordel, at det omfatter alle Sygdomme, der pleje at komme under en Læges Behandling i den Kreds,, hvori det er samlet, og desuden udelukkende skriver sig fra et Landdistrikt, hvor de hygieiniske Forhold utvivlsomt staa samme Forhold i Island, hvis Befolkning næsten udelukkende maa betragtes som en Landbefolkning, langt nærmere end dem i København.

Det Materiale, som saaledes danner Grundlaget for min Beregning over Sygdommenes Hyppighedsforhold i

Danmark, omfatter 5551 Sygdomstilfælde, som jeg har iagttaget i et Tidsrum af 5 Aar, nemlig fra og med 1868 til og med 1872.

Følgende Sygdomsliste danner Grundlaget for mine Beregninger over Sygdommenes Hyppighedsforhold i Island:

Sygdom.	Antal Tilfælde.	pCt. af alle Sygdomstilfælde.
Abortus	3	0,039
Abscessus	29	0,38
Adenitis	29	0,38
Agrypnia	2	0,026
Alcoholismus chron.	2	0,026
Amaurosis	7	0,09
Ambustio	26	0,34
Amenorrhoea	33	0,43
Anasarca	10	0,13
Aneurisma	2	0,026
Angina tonsillaris	103	1,36
Anthrax	5	0,06
Anæmia	7	0,09
Aphthæ	10	0,13
Apoplexia	2	0,026
Ascites	15	0,19
Asthma	19	0,25
Blepharoadenitis	19	0,25
Cancer	5	0,06
— mammæ	3	0,039
— uteri	2	0,026
Cardialgia	130	1,72
Caries	5	0,06
— dentium	152	2,01
Cataracta	11	0,14
Catarrhus bronchialis	228	3,02
— chron.	23	0,305
— intestinalis	234	3,103
Cephalalgia	71	0,94

Sygdom.	Antal Tilfælde.	pCt. af alle Sygdomstilfælde.
Chlorosis	316	4,14
Cholerine	16	0,21
Chorea	2	0,026
Clavus	4	0,05
Colica	88	1,16
Commotio cerebri	2	0,026
Congelatio	14	0,18
Conjunctivitis	144	1,91
Contractura	9	0,11
Contusio	127	1,68
Corpus alienum oesophagi	2	0,026
Croup	60	0,79
Debilitas	33	0,43
Delirium tremens	3	0,039
Dentitio	3	0,039
Descensus uteri	5	0,06
Diagnosis incerta	2	0,026
Diphtheritis	294	3,89
Distorsio	34	0,45
Dolor hypochondrii dextri	36	0,47
Dysenteria	59	0,78
Dysmenorrhoea	8	0,106
Dyspepsia	78	1,03
Ecclampsia	6	0,079
Echinococci	298	3,95
Eczema	25	0,03
Elephantiasis	22	0,29
Encephalopathia	5	0,06
Enuresis	15	0,19
Epilepsia	24	0,31
Epistaxis	2	0,026
Epithelioma labii	1	0,01
Erysipelas	32	0,42
Erythema	7	0,09
Febris continua	63	0,83
— exanthematica	4	0,05
— gastrica	104	1,37
— intermittens	5	0,06
— puerperalis	17	0,22
Fistula lacrymalis	2	0,026

Sygdom.	Antal Tilfælde.	pCt. af alle Tilfælde.
Fractura claviculæ	6	0,079
— costæ	2	0,026
— cruris	8	0,106
— femoris	4	0,05
— fibulæ	3	0,039
— humeri	2	0,026
— radii	3	0,039
— septi nasi	1	0,01
— ulnæ	2	0,026
Furunculus	24	0,31
Ganglion	7	0,09
Gangræna	2	0,026
Gastricismus	211	2,79
Glossitis	5	0,06
Gonopathia	11	0,14
Gonorrhoea	9	0,11
Helminthiasis	36	0,47
Hemiplegia	7	0,09
Hernia cruralis	1	0,01
— ingvinalis	7	0,09
— ventralis	2	0,026
— umbilicalis	1	0,01
Herpes	12	0,15
Hydarthrus genu	9	0,11
Hydrocele	3	0,039
Hydrocephalus chron.	2	0,026
Hygroma	13	0,17
Hypertrophia tonsillar.	1	0,01
Hypochondria	8	0,106
Hysteria	100	1,32
Hæmatemesis	5	0,06
Hæmatocele	1	0,01
Hæmaturia	5	0,06
Hæmoptysis	17	0,22
Hæmorrhagia intestin.	1	0,01
Hæmorrhoides	6	0,079
Icterus	31	0,41
Ileus	3	0,039
Impetigo	18	0,23
Impotentia	3	0,039

Sygdom.	Antal Tilfælde.	pCt. af alle Sygdomstilfælde.
Incontinentia urinæ	4	0,05
Influenza	352	4,66
Intertrigo	2	0,026
Ischias	40	0,53
Ischuria	31	0,41
Keratitis	17	0,22
Kyphosis	2	0,026
Labium leporinum	3	0,039
Leucoma	5	0,06
Leucorrhoea	44	0,58
Lipoma	4	0,05
Lipothymia	4	0,05
Lithiasis	1	0,01
Luxatio claviculæ	3	0,039
— cubiti	1	0,01
— digiti	6	0,079
— humeri	13	0,17
— maxillæ inf.	1	0,01
— pedis	1	0,01
Lymphangitis	1	0,01
Mania	9	0,11
Marasmus senilis	2	0,026
Mastitis	32	0,42
Meningitis	1	0,01
Menorrhagia	51	0,67
Menostasia	153	2,02
Mola hydatidosa	1	0,01
Morbus cordis	34	0,45
— cutis	30	0,39
— mentalis	36	0,47
Mus articulationis genu	1	0,01
Myelitis	1	0,01
Myxitis	3	0,039
Necrosis	4	0,05
Nephritis	10	0,13
Neuralgia	44	
— manus	33	0,43
Neurosis	21	0,27
Nymphomania	2	0,026
Obauditis	18	0,23

Sygdom.	Antal Tilfælde.	pCt. af alle Sygdomstilfælde.
Obstructio	45	0,59
Oedema	15	0,19
Ophthalmia	95	1,26
Orchitis	4	0,05
— gonorrhoeica	2	0,026
Osteosarcoma	1	0,01
Osteitis	5	0,06
Otalgia	24	0,31
Otitis	15	0,19
Otorrhoea	15	0,19
Palpitatio cordis nervosa . .	43	0,57
Panaritium	202	2,67
Paralysis	46	0,61
Paraphimosis	2	0,026
Partus	37	0,49
Pectoralia	98	1,29
— chronica	115	1,52
Pemphigus acutus	2	0,026
Peritonitis	9	0,11
Pes varus	5	0,06
Phlebitis	3	0,039
Phlegmone	98	1,29
Phthisis	6	0,079
Pleuritis	92	1,21
— chronica	44	0,58
Pneumonia	125	1,65
Polypus vaginæ	1	0,01
Prolapsus ani	3	0,039
Psoriasis	42	0,55
Pyrosis insipida	94	1,24
Pyæmia	3	0,039
«Reformur»	31	0,41
Rhachitis	42	0,55
Rheumatismus muscularis .	322	4,27
— articularis	57	0,75
— — acutus	20	0,26
Scabies	236	3,13
Scrophulosis	212	2,81
Scoliosis	2	0,026
Scorbutus	13	0,17

Sygdom.	Antal Tilfælde.	pCt. af alle Sygdomstilfælde.
Spermatorrhoea	1	0,01
Staphyloma	2	0,026
Stomatitis	13	0,17
Strabismus	1	0,01
Syphilis	6	0,079
Teleangiectasia	2	0,026
Tetanus	1	0,01
Tinea	32	0,42
Tumor	81	1,07
— articulationis pedis	5	0,06
— hepatis	1	0,01
— mammae	2	0,026
— natium congenitus	1	0,01
— uteri	1	0,01
Typhus	153	2,02
Ulcus	72	0,95
Urticaria	20	0,26
Varicellæ	8	0,106
Veneficium	3	0,039
Vertigo	39	0,51
Vulnus	78	1,03
Zona	20	0,26
Tilsammen	7539	

I. Infektions-Sygdomme.

Infektions-Sygdommene i Island ere dels endemiske, dels saadanne, der kun forekomme, naar de paaføres Befolkningen fra Udlandet. Til den første Klasse høre: Tyfus, Dysenteri, Kolerine, Influenza, epidemisk Brystkatarr, Difterit, Kroup, Faaresyge, Barsel-feber, Skaalkopper og Kokopper. Til den anden Klasse maa henregnes: Børnekopper, Mæslinger, Skarlagensfeber og Kighoste. Foruden disse anførte Sygdomme, der alle pleje

at skyldes en Infektion, kunne enkelte andre akute Sygdomme, som: kataralsk angina, Intestinalkatarr, Gulsot og Sting i Brystet — væsentlig Pleurodyne — undertiden optræde epidemisk og synes at forplantes ved Infektion; men da dette kun undtagelsevis synes at finde Sted, har jeg ikke anset det for rigtigt at henregne dem til denne Sygdomsklasse.

Af endemiske Infektions-Sygdomme, — af fremmede Infektions-Sygdomme har Island ikke været hjemsøgt i den Tid, jeg var Læge der, — har jeg i det hele taget iagttaget 1114 Tilfælde, og de udgøre saaledes 14,7 pCt. af alle — 7539 — forekomne Sygdomstilfælde. Dette Antal og Forholdstal, men navnlig en Sammenligning med det Hyppighedsforhold, denne Sygdomsklasse har givet mig i Danmark, hvor jeg blandt de der forekomne 5551 Sygdomstilfælde kun har truffet paa et Antal af 322 eller 5,8 pCt. herhen hørende Sygdomstilfælde, tyder formentlig paa en forholdsvis stor Hyppighed af Infektions-Sygdomme i Island. Vel maa man i Henseende hertil tage i Betragtning, at Infektions-Sygdommene, fremfor andre Sygdomme, ere underkastede Tilfældighed, og at det Tidsrum, hvori mine iagttagelser ere gjorte, særlig for denne Sygdomsklasses Vedkommende derfor muligvis er for kort til, at min Beregning tør gøre Fordring paa at betragtes som et til det virkelige Forhold svarende Udtryk for disse Sygdommes Hyppighedsforhold. Men paa den anden Side skal jeg gøre opmærksom paa, at slige Sygdomme, — noget, der i øvrigt gælder om alle akute Sygdomme, — i Island kun yderst sjælden komme under Behandling i de fra Lægen fjærnere Egne, medens der herfra af og til søges Raad for andre, væsentlig kroniske Sygdomme, og at Infektions-Sygdommenes Hyppighedsforhold i min Virkekreds i Island i det omhandlede Tidsrum derfor i Virkeligheden maa have været ikke lidet højere end det af mig angivne.

I det hele taget spille Infektions-Sygdommene en særdeles fremragende Rolle blandt Islands Sygdomme; de indtræffe forholdsvis hyppig, opnaa i Reglen en forholdsvis stor Udbredelse og indvirke ofte i en betydelig Grad paa Dødeligheden. — At dette imidlertid i langt højere Grad har været Tilfældet tidligere ¹⁾ end i Nutiden, synes at fremgaa af de islandske Annaler.

Foruden i en enkelt endemisk Infektions-Sygdoms — Influenzaens — Natur maa Aarsagen hertil for det første utvivlsomt søges i de højst ugunstige hygieiniske Forhold, hvorunder den største Del af Befolkningen lever, og da særlig i de islandske Boligers uhensigtsmæssige Bygningsmaade og Indretning. I disse Boliger, hvis omtrent 2 Alen tykke Vægge ere opførte af Grønsvær og tildels tillige af Kampesten, og hvis Tag ligeledes er beklædt med et tykt Lag Grønsvær, findes, eller i alt Fald benyttes nemlig meget hyppig kun ét Værelse, der da tjæner til fælles Opholds- og Soveværelse for hele Familien. Da dette Værelse, — den saakaldte «badstofa» — hvori der kun undtagelsesvis findes Kakkellovn, er beregnet paa, at Individerne ved deres Ophold i samme skulle afgive tilstrækkelig Varme, er Kubikindholdet i Forhold til Familiernes Størrelse i Reglen utilbørlig ringe ²⁾. Vel bliver det paa Nordlandet, — hvorledes det forholder sig i andre Dele af Landet, er mig ikke bekendt, — mere og mere Brug at anbringe en med en Træskorsten forsynet lille Aabning gennem Tagmønningen, hvorigennem den fordærvede Luft kan strømme ud, men da denne Aabning

¹⁾ Jeg skal i denne Henseende henvise til en udførlig og interessant Fremstilling heraf i Schleisners — «Island undersøgt fra et lægevidenskabeligt Synspunkt» (heri er samme Forfatters «Forsøg til en Nosografi af Island» optagen), Kbhvn. 1849. S. 41—81.

²⁾ I Følge Schleisner p. a. St. S. 122, hvori en udførlig Beskrivelse af de islandske Boliger meddeles, har denne Forfatter udmålt de islandske Boliger paa Vestmanø og fundet, at hvert Individ her i Gennemsnit kun fik et Luftrum af 99 Kubikfod.

for at undgaa Nedfald af Regn og Sne i Opholdsrummet ofte findes tilstoppet, da en saadan Aabning paa mange Steder ikke forefindes; da fremdeles intet tilstrækkeligt Luftskefte kan finde Sted gennem de tykke Jordvægge og det tykke Jordlag, da endvidere de smaa Tagvinduer, som tilmed ofte give et meget mangelfuldt Lys, i Reglen ikke ere til at lukke op og Opholdsrummet endelig i Reglen ligger saa langt fra Husets Indgang — undertiden henved 20 Alen, — at den derfra indstrømmende Luft, som desuden ofte, inden den naaer Værelset, skal strømme under flere Vinkelbøjninger gennem en lav, med Jordvægge forsynet, smal Gang, ikke er i Stand til at tilvejebringe en frisk Luftstrømning til dette, — vil det ses, at Luftfornyelsen i disse Opholdsværelser maa være saare sparsom. Naar nu hertil, foruden flere andre mod Hygieinen stridende Forhold, ikke sjælden kommer Fugtighed, Røg fra det særdeles uhensigtsmæssig indrettede Køkken og en med de islandske Boliger og det islandske Husholdningsvæsen næsten uundgaaelig forbunden Mangel paa tilbørlig Renligholdelse af Værelset, er det formentlig klart, at de islandske Boliger nødvendigvis maa afgive en særdeles gunstig Jordbund for slige Sygdomme.

Som en betydningsfuld Aarsag til Infektions-Sygdommenes ugunstige Forhold og særlig til deres forholdsvis store Udbredelse i Island skal dernæst fremhæves, at der fra det offentliges Side ikke føres og under de hidtilværende højst mangelfulde Lægeforhold ikke vil kunne føres nogen Kontrol med Epidemierne. Dette maa saa meget mere beklages, som man, navnlig overfor Infektions-Sygdomme, der ikke forplantes ved miasma, paa Grund af Befolkningens Spredthed ¹⁾ vistnok faa Steder

¹⁾ Paa 764,3 bebyggede □ Mile fandtes ved Folketællingen i 1860 66,987 Indbyggere, eller omtrent 87 paa hver □ Mil; jfr. „Skýrslur um landshagi á Islandi“ (et af det islandske literære Selskab udgivet statistisk Tidsskrift) III. I. S. 47—48.

i Verden vil kunne vente sig et bedre Udbytte af en fornuftig og strængt gennemført Afspærring under Epidemier, end i Island.

At den forholdsvis store Dødelighed, der saa ofte ledsager Infektions-Sygdommene i Island, sikkert ogsaa for en stor Del skyldes Mangel paa Lægehjælp, maa anses for en Selvfølge.

Tyfus. Hvorvidt Tyfus oprindelig er opstaaet i selve Landet eller er bleven indført fra Udlandet, er vanskeligt at afgøre. Før 1760 fandtes ingen Læger i Landet, og man vil vanskelig af Annalerne fra de forrige Aarhundreder kunne danne sig nogen bestemt Mening om, hvorvidt den i disse omtalte «landfarsótt» — betyder egentlig: Epidemi — har været Tyfus eller ikke. Først i 1811 omtales i Medicinalberetningerne en galdeagtig Nervefeber, og efter 1828 træffer man i disse hyppig paa Benævnelsen «Tyfus» ¹⁾. Uden at turde tillægge det nogen afgørende Betydning i Henseende til dette Spørgsmaal skal jeg imidlertid anføre, at man i det Distrikt, hvorfra jeg har hentet mine Iagttagelser, vil vide, at Tyfus skal være indført — naar, vides ikke, — ved hollandske Fiskere til Egnen Fljót i Skagafjorden, hvorfor Sygdommen ogsaa af mange kaldes: «Fljótaveiki» — d. e. Fljotssygdom. — Men hvorom alting er, maa det anses for sikkert, at Tyfus i en lang Aarrække har hørt hjemme i Island.

Ved Siden af sporadiske Tilfælde af Tyfus, som jævnlig ere forekomne, har jeg iagttaget mindre og begrænsede Epidemier af denne Sygdom i 1857, 1858 og 1865, samt en kontinuerende, over hele Distriktet udbredt Epidemi fra Foraaret 1859 til Sommeren 1861. Herved er et Antal af 153 Tilfælde af Tyfus opnaaet, hvilket udgør 2,02 pCt. af samtlige forekomne Sygdomstilfælde og 13,7

¹⁾ Jfr. Schleisner p. a. St. S. 61—68.

pCt. af de forekomne Infektions-Sygdomme. I Danmark har jeg af denne Sygdom kun truffet paa 65 Tilfælde eller 1,1 pCt. af de Sygdomstilfælde, som jeg der har haft. — Det største aarlige Antal Tyfussyge, jeg har haft, har været 44, det mindste 2.

Uagtet det Antal Tyfussyge, jeg kan fremstille, ikke staar lidet tilbage for det Antal, jeg har behandlet af enkelte andre Infektions-Sygdomme, som Influenza og Difterit, maa Tyfus dog anses for at være den i Island hyppigst forekommende Infektions-Sygdom, i det den hvert Aar i højere eller ringere Grad er tilstede. Grunden til det forholdsvis ringe Antal Tilfælde, Tyfus har givet, maa derfor formentlig søges deri, at den paa Grund af sin Udbredelsesmaade aldrig bliver saa almindelig udbredt som hine Sygdomme, men paa enkelte sjældne Undtagelser nær i Almindelighed kun optræder som begrænset og lokal Epidemi.

Medens de lokale Tyfus-Epidemier, der i Reglen ere indskrænkede til enkelte Familier, og som desuden ofte ere forholdsvis milde, have mindre Betydning, og da kun for de begrænsede Egne, hvori de forekomme, synes de større Tyfus-Epidemier, der, undertiden i flere Aar, samtidig herske over hele Landet, paa den anden Side at kunne opnaa en forholdsvis stor Udbredelse og indvirke i en betydelig Grad paa hele Landets Dødelighedsforhold. Da en saadan Epidemi er indtruffen i det Tidsrum, disse Meddelelser omfatte, skal jeg i Korthed meddele, hvad der foreligger om denne Epidemis herhen hørende Forhold.

Denne Epidemi, som synes at være opstaaet i Efteraaret 1858, — om paa Sydlandet eller Vestlandet, ser jeg mig ikke i Stand til at afgøre, — udbredte sig forholdsvis hurtig over hele Landet, opnaaede næsten overalt en stor Udbredelse og ophørte først i Sommeren 1861. I Følge de Uddrag af Medicinalberetningerne fra Island for

disse Aar, som ere offentliggjorte i «det kongelige Sundhedskollegiums Aarsberetninger», beretter Distriktslæge Skaptason i Nordamtets vestlige Distrikt, der i 1860 havde 9101 Indbyggere, at han i 1859 har behandlet 214 Tyfussyge; Distriktslæge Thorarensen — i Sydamtets østlige Distrikt, — at der i Rangarvalla Syssel, der i 1860 havde 5034 Indbyggere, i Følge Præsternes Beretninger i 1860 var 520 angrebne af Tyfus, medens Landfysikus Hjaltelin — i Sydamtets vestlige Distrikt, der i 1860 havde 8696 Indbyggere, — i samme Aar antager at have behandlet og givet Raad til 900 Tyfussyge,¹⁾ d. e. næsten hvert niende Individ i Distriktet. — Det Antal Tyfussyge, jeg selv havde fra den hele Epidemi, var imidlertid kun 95, hvoraf det største Antal, 44, faldt i 1860.

Medens man af disse Angivelser vil kunne gøre sig et Begreb om, hvor overordentlig udbredt denne Epidemi har været, navnlig naar man betænker, hvor mange Tyfussyge der paa Grund af de umaadelig lange Afstande fra Lægen, hvorunder Befolkningen i næsten alle Lægedistrikterne i Island mere eller mindre lider, ikke ere komne under Lægebehandling, — vil man ved at sammenligne Dødelighedstabellerne for disse Aar med samme Tabeller for de 10 foregaaende Aar, blandt hvilke Aarene 1851 og 1855 have givet en forholdsvis betydelig (henholdsvis 1906 og 1890 Dødsfald) Dødelighed, kunne se, hvor betydelig en Indvirkning slige Tyfusepidemier i Island kunne udøve paa Dødelighedsforholdet. Disse Tabeller vise nemlig, at medens det aarlige Dødeantal i Tidsrummet fra og med 1848 til og med 1857 i Gennemsnit

¹⁾ Da Distriktets 8696 Indbyggere med Undtagelse af Byen Reykjaviks Indbyggere; hvis Antal i det omhandlede Aar var 1444, have været fordelt paa 41 bebyggede □ Mile og det derfor maa antages, at en stor Mængde Tyfustilfælde maa være forekomne i Distriktet uden at være komne under Dr. Hjaltelins Behandling, er det angivne store Antal af Tyfussyge højst paafaldende.

har været 1533 eller 2,3 pCt. af Landets hele Befolkning, beregnet efter Folketællingen i 1855, i hvilket Aar Island havde 64603 Indbyggere, steg Dødeantallet i 1858 til 2019 eller 3,01 pCt., beregnet efter Folketællingen i 1860, som gav et Antal af 66987 Indbyggere, i 1859 til 2573 eller 3,8 pCt. og i 1860 til 3326 eller 4,9 pCt., hvorefter det i 1861 daledede ned til 2891 eller 3,5 pCt.¹⁾ Medens denne forøgede Dødelighed i det hele taget synes at have været temmelig ligelig fordelt paa hele Landet, var der dog enkelte Egne, hvor samme Tyfus-Epidemi synes at have været særlig ondartet. Saaledes døde i 1860 paa Vestmanø 38 af en Befolkning paa 499 eller 7,6 pCt., og i Thingø Syssel, der hører til det Distrikt, som jeg forestod, i samme Aar 322 af en Befolkning paa 5497 eller 5,8 pCt.; derimod var Dødelighedsforholdet i det tilgrænsende Ølfjords Syssel, hvor jeg opholdt mig, i samme Aar kun 167 af en Befolkning paa 4647 eller 3,5 pCt.

Da den Dødelighed, som Infektions-Sygdomme af anden Art, som epidemisk Brystkatarr, Kroup og Difterit, blandt hvilke kun den første var temmelig udbredt til forskellige Tider i de omhandlede Aar, har bevirket, formentlig ikke har været større end den, Infektions-Sygdommene ellers hvert Aar pleje at foraarsage i Island, og altsaa kun tjæner til at hæve Dødelighedsforholdet til det normale, maa det antages, at den betydelige Dødelighed i disse Aar, som i 1860 endog steg til mere end det dobbelte af det normale Dødelighedsforhold, væsentlig skyldtes Tyfus.

Da jeg i 1856 blev Læge i Island, var som bekendt den Anskuelse gældende, at tyfoid Feber eller Abdominal-Tyfus og exantematisk Tyfus vare Afarter af samme Sygdom. Denne Anskuelse, der jo nu maa betragtes som

¹⁾ De Tal, hvorpaa denne Beregning støtter sig, ere hentede fra «Skýrslur um landshagi á Íslandi».

omstødt, fastholdt jeg under min Lægevirksomhed der, og mine Optegnelser angaaende den Form, hvorunder Tyfus optraadte, ere derfor ikke saa nøjagtige, at jeg deraf kan uddrage Slutninger herom; som jeg tør tillægge afgørende Beviskraft; navnlig har jeg i disse Optegnelser des værre forgæves søgt efter Oplysninger om det for exantematisk Tyfus saa karakteristiske Forløb. De efterfølgende Meddelelser om den Form, hvorunder Tyfus optræder i Island, tør derfor kun gøre Fordring paa at betragtes som en subjektiv Anskuelse, hvilken jeg da skal søge at begrunde saa godt som jeg ved Hjælp af mit Materiale formaar.

Tyfus synes i Island snart at optræde som tyfoid Feber eller Abdominal-Tyfus, snart som exantematisk Tyfus. Den første Form, der sikkert er den almindeligste, var Særkende for de mindre, begrænsede Epidemier, jeg havde; den anden synes derimod at have været fremherskende i den store Epidemi, medens dog den tyfoide Feber, navnlig mod Slutningen af Epidemien, ikke sjælden optraadte ved Siden af den: af 85 Tyfussyge fra denne Epidemi synes 23 at have haft tyfoid Feber, 62 derimod exantematisk Tyfus, altsaa 1 tyfoid Feber: 2,69 exantematisk Tyfus. Undertiden syntes bægge Sygdomme samtidig at forekomme i samme Familie.

Den tyfoide Feber særkendtes ved de sædvanlige Symptomer: mere eller mindre hæftig Feber, Hjærnetilfælde, der dog i Reglen ikke vare stærkt udtalte, Diarree, Gurglen og Ømhed i Coekal-Regionen samt et sædvanligvis sparsomt Exantem af Rosapletter, som i Reglen kun fandtes paa Underlivet. De Kendetegn, hvorpaa jeg derimod begrunder, at de af mig anførte Tilfælde have været exantematisk Tyfus, og at denne Sygdom saaledes ogsaa er endemisk i Island, ere særlig: den ofte hæftige Feber, de meget stærkt fremtrædende Hjærnetilfælde, navnlig den overordentlige Døsighed og Depression, samt Vildel-

ser, den med en sort Belægning bedækkede Tunge, Forstoppelse eller naturlig Aabning, derimod aldrig Diarree, samt Exantemet, — Roseolapletter og Petekkier, — der ofte var konfluerende og udbredte over hele Legemet.

At de i de islandske Boliger stedfindende slette hygiejniske Forhold i en væsentlig Grad bidrage til at fremavle Tyfus-Epidemierne, maa anses for højst sandsynligt; herom har jeg imidlertid ingen selvstændig Erfaring, da alle de Tyfus-Epidemier, jeg har iagttaget, ere blevne forplantede ved Smitte. At de slette Boliger besidde en høj Grad af Tiltrækningskraft over for denne Sygdom, har jeg set mange Exempler paa, i det den ikke alene med Forkærlighed har søgt, men ogsaa undertiden gentagne Gange, med kortere eller længere Mellemrum, er vendt tilbage til Boliger, hvor de hygiejniske Forhold vare fortrinnsvis ugunstige.

I en Henseende ere Islænderne imidlertid formentlig heldig stillede over for Tyfus, nemlig i Henseende til Drikkevand. Dette er vistnok paa de fleste Steder i Island, — i det mindste var det Tilfældet i den Del af Landet, hvorfra disse Meddelelser skrive sig, — fortrinligt, i det det enten tages fra Kildevæld eller fra rindende Bække, medens Brønde ere forholdsvis sjældne.

Tyfus viser sig under Epidemierne afgjort kontagøs, i det i Reglen største Delen af, undertiden alle Medlemmerne efterhaanden blive angrebne i de Familier, hvor den har faaet Indpas; desuden har jeg i de allerfleste Tilfælde kunnet forfølge Sygdommens Forplantelse fra den ene Familie til den anden.

Medens Tyfus er forekommen til alle Aarstider, har den dog fortrinnsvis haft Forkærlighed for den koldere Aars-tid, og der har i Almindelighed vist sig en Dalen af Epidemierne i Sommermaanederne. En saadan Dalen fandt ogsaa Sted i den store Epidemi i 1860, i det der i Juni, Juli og August kun forekom sporadiske Tilfælde af Tyfus.

I Henseende til Fordelingen paa Køn og Alder frembyder den islandske Tyfus i det hele taget vel næppe noget særegent, og jeg skal derfor herom kun bemærke, at af de 153 forekomne Tilfælde vare 76 af Mandkøn, 61 af Kvindekøn¹⁾ over 10 Aars Alderen, samt at 16 Tilfælde ere indtrufne i Alderen under 10 Aar.

I Henseende til Køn og Alder have de 95 Tilfælde, der hidrøre fra Epidemien i 1859—61, været fordelte saaledes:

Alder.	Mdk.	Kvk.	I alt.	Folkemængde i 1860 ²⁾ .	pCt. af Folkemængden.
Under 1 Aar.	"	"	"	258	"
Fra 1—5 Aar	1	1	2	991	0,2
— 5—10 —	3	5	8	1308	0,6
— 10—15 —	6	1	7	965	0,7
— 15—20 —	5	4	9	862	1,04
— 20—30 —	17	17	34	1911	1,7
— 30—40 —	6	8	14	1301	1,07
— 40—50 —	5	3	8	796	1,005
— 50—60 —	3	2	5	766	0,6
— 60—70 —	2	6	8	699	1,1
Over 70 —	"	"	"	287	"
I alt	48	47	95	10144	0,9

¹⁾ For at sætte Læseren i Stand til rigtig at bedømme Forholdet mellem Sygdommenes Forekomst hos de forskellige Køn i Island, skal jeg gøre opmærksom paa, at Kvindekønnet der har en usædvanlig Overvægt over Mandkønnet. Ved Folketællingen i 1860 var Forholdet saaledes for hele Landets Vedkommende 1000 Mænd mod 1102 Kvinder. Især var denne Overvægt fremtrædende efter 45 Aars Alderen, i hvilken Aldersperiode Forholdet var 1000:1300; men herefter steg det næsten gradvis, saaledes at Forholdet i 90 Aars Alderen naaede til 1000:2775. Det skal imidlertid bemærkes, at Forskellen var betydelig mindre i den Del af Landet, hvorfra mine lagttagelser skrive sig, i det Forholdet her var 1000 Mandk.: 1060 Kvindek. Jvf. Skýrslur um landsbagi á Isl. III, I. S. 69—71.

²⁾ Naar man alene ved en indbyrdes Sammenligning af de Antal Tilfælde, der ere forekomne i hver Aldersperiode, vilde bedømme en Sygdoms Hyppighedsforhold i de forskellige Aldersperioder,

Det fremgaar heraf, at Tilfældene i Henseende til Køn i det hele taget have været ligelig fordelte. Kun i Aldersklasserne 10—15 Aar og 60—70 Aar har Forskellen været betydelig; men da Tallene her ere smaa, maa det formentlig skrives paa Tilfældighedens Regning. Naar undtages Aldersklassen 50—60 Aar, der har givet et forholdsvis ringe Antal Tilfælde, har Alderen over 15 Aar haft en forholdsvis betydelig Overvægt over Alderen under 15 Aar.

I Henseende til Forløb adskiller den islandske Tyfus sig næppe synderlig fra Tyfus i andre Lande. Prognosen maa derimod paa Grund af de ugunstige hygiejniske Forhold betragtes som ugunstigere end andensteds. Af Eftersygdomme, som Kurvaturer, Kontrakturer og Paralyser, hvilke Schleisner¹⁾ oftere vil have truffet paa i Island som Følge af Tyfus, har jeg imidlertid ingen iagttaget.

Dødeligheden blandt mine 153 Tilfælde har i Følge de Efterretninger, jeg har faaet herom, været 23 eller 15,03 pCt. Af de under Epidemien i 1859—61 forekomne 95 Tilfælde havde 15 eller 15,7 pCt. et dødeligt Udfald.

Dysenteri. Denne Sygdom, der tidligere navnlig som Hungersygdom oftere skal være optraadt som en over hele Landet udbredt, særdeles alvorlig Infektions-Sygdom, synes i Nutiden, i hvilken den omhandlede Aarsag ikke — i alt Fald ikke i den Grad som i Fortiden — har været medvirkende, at have tabt sin Ondartethed, ligesom den vistnok ogsaa sjælden opnaar nogen større Udbredelse.

Uagtet Dysenterien hvert Aar, enten epidemisk eller

vilde man formentlig paa Grund af Populationens Forskellighed i de forskellige Aldersperioder være udsat for stor Vildfarelse. Jeg har derfor her, saa vel som andensteds i disse Meddelelser, hvor dette Spørgsmaal skal klares, benyttet Distriktets Folkemængde i 1860 for hver Aldersklasse som Udgangspunkt for denne Beregning. Herved vil det tilnærmelsesvis rigtige Forhold forhaabentlig naas.

¹⁾ A. St. S. 47.

sporadisk, er forekommen, har det hele Antal Tilfælde, jeg har iagttaget af den, saaledes kun været 59, og den har altsaa kun udgjort 0,7 pCt. af samtlige forekomne Sygdomstilfælde og 5,2 pCt. af Infektions-Sygdommene. I Danmark har Dysenterien imidlertid for mig vist sig at være forholdsvis endnu sjældnere, i det jeg der af den kun har truffet paa 9 Tilfælde eller 0,1 pCt. af de der forekomne Sygdomstilfælde.

Af Dysenteri-Epidemier har jeg kun truffet paa 3 mindre betydelige og begrænsede, i 1857, 1858 og 1859. Af disse opstod den sidste efter en paa Grund af Handelsskibenes Udeblivelse ud over den sædvanlige Tid forbigaaende Hungersnød, der dog hverken i Langvarighed eller Styrke kan sammenlignes med de Hungersnøds-Perioder, som Island i Følge Annalerne saa ofte har gennemgaaet. Denne Epidemi, der i den Egn, hvori den forekom, var temmelig udbredt, ikke alene blandt dem, som havde lidt Mangel, men ogsaa blandt dem, som ingen Mangel havde lidt, var imidlertid meget mild, hvilket tildels fremgaar deraf, at i Løbet af 3 Maaneder kun 15 Tilfælde kom under Behandling, hvoraf 1 døde.

Under Epidemierne viser Dysenterien sig overordentlig smitsom, og det er saaledes meget almindeligt, at de fleste, undertiden alle Medlemmerne efterhaanden blive angrebne af den i de Familier, hvor den opstaar.

I øvrigt adskiller Dysenterien i Island sig ikke fra den Dysenteri, som forekommer andensteds.

Dødeligheden var 4 af 59 eller 6,7 pCt.

Kolerie. Denne Sygdom hører formentlig til de i Island sjældnest forekommende Infektions-Sygdomme. Som en over hele Landet udbredt, men mild Epidemi skal den være optraadt i 1831—33¹⁾, og som hyppig forekommende paa Sydlandet omtales den af Hjaltelin

¹⁾ Jfr. Schleisner: a. St. S. 48.

i hans Medicinalberetning for 1860 og 1861 ¹⁾. Som Epidemi har jeg selv ikke iagttaget denne Sygdom.

Det hele Antal Tilfælde, jeg har haft af Kolerine, har kun været 16, hvilket udgør 0,2 pCt. af alle forekomne Sygdomstilfælde og 1,4 pCt. af Infektions-Sygdommene. — I Danmark har jeg af denne Sygdom haft et Antal af 17 Tilfælde eller 0,3 pCt. af de Sygdomstilfælde, jeg der har haft.

Influenza. Denne Sygdom, som jeg ikke har set i Danmark, maa formentlig betragtes som en af de mest betydningsfulde og tillige som den mest ejendommelige blandt Infektions-Sygdommene i Island. Den forekommer kun som en over hele Landet udbredt Epidemi og er da saa overordentlig almindelig, at man næsten kan sige, at det er en ren Undtagelse, at nogen slipper fri for den. Støttende sig til en Række Aars Erfaringer antog man tidligere, at denne Infektions-Sygdom ikkun opstod hvert niende Aar. Denne uforklarlige Periodicitet har imidlertid ikke holdt Stik i den sidste Tid; ti i Løbet af de 10 Aar, jeg var Læge i Island, har jeg oplevet ikke mindre end 3 Epidemier af Influenza, nemlig i 1862, 1864 og 1866 ²⁾.

I de 2 Epidemier i 1862 og 1864 har jeg i det hele truffet paa 352 Tilfælde af Influenza. Den indtager saaledes i numerisk Henseende den første Plads, ikke alene blandt Infektions-Sygdommene, men ogsaa blandt alle forekomne Sygdomsformer og udgør 31,5 pCt. af hine, 4,6 pCt. af disse.

I Følge min Erfaring om denne Sygdom er dens Karakter væsentlig katarralsk, og den ytrer sig i de fleste Tilfælde ved Hoste, i Begyndelsen uden, senere med en

¹⁾ Jfr. «det kongelige Sundhedskollegiums Aarsberetning» for 1861, S. 373, og for 1862, S. 422.

²⁾ Epidemien i 1866 var nylig ophørt, da jeg i Juli samme Aar forlod Island; men mine Optegnelser angaaende den er jeg desværre ikke i Besiddelse af, da de bleve tilbage i Island og jeg hidtil ikke har kunnet skaffe dem tilveje.

rigelig Expektoration, der ledsages i mere eller mindre Grad af Feber, Hovedpine, Uoplagthed, Ulyst til Mad og Mathed; undertiden er Snue tilstæde, sjælden Øresmerter. Ved Stetoskopien opdages undertiden intet, men i Almindelighed høres tørre eller fugtige Rallelyd. I de mere alvorlige Tilfælde antager Sygdommen et tyføst Præg med Døsighed, Depression af Nervesystemet og undertiden Vildelser, — Symptomer paa en pyelocystitis og Reduktion af Urinsekretionen eller i det hele taget paa nogen som helst Lidelse af Urinorganerne, som Hjaltelin¹⁾ omtaler, har jeg ikke iagttaget, og det vilde vel næppe have undgaaet min eller de syges Opmærksomhed, hvis det havde fundet Sted. — Undertiden slutte sig hertil Lunge- og Brysthindebetændelser: blandt 231 i 1862 behandlede Tilfælde fandtes 6 Lungebetændelser og 11 Brysthindebetændelser, medens jeg blandt 121 Tilfælde fra 1864 kun iagttog 1 Lungebetændelse og 2 Brysthindebetændelser.

Hvad der betinger denne Infektions-Sygdoms Opstaaen, låder sig vistnok vanskelig paavise. Den synes i Reglen at opstaa paa Sydlandet, samt i den første Del af Sommeren. Angaaende Temperaturforholdene før Epidemiernes Udbrud skal jeg anføre, at i Følge Schleisners Angivelse²⁾ var Foraaret meget koldt i Epidemiaarene 1825, 1834 og 1843. Det samme var Tilfældet i 1862, men i 1864³⁾ var det derimod forholdsvis mildt. Hvis der saa-

¹⁾ Jfr. «det kongelige Sundhedskollegiums Aarsberetning» for 1863, S. 421.

²⁾ A. St. S. 43.

³⁾ Som det vil ses af «det kgl. Sundhedskollegiums Aarsberetning» for 1865, S. 499, vil Hjaltelin ikke indrømme denne Epidemi Navn af «Influenza», fordi der manglede adskillige Symptomer, som karakterisere den islandske Influenza, navnlig Mathed, Hovedpine og astenisk Feber. Da i den Del af Epidemien, som jeg i mit Distrikt havde Lejlighed til at iagttage, i alt Fald de 2 første Symptomer ikke have manglet, da den endvidere havde alle de katarralske Symptomer fælles med de andre Epidemier, og da endelig dens Udbredelsesmaade — i Følge min Mening det

ledes overhovedet kan drages nogen Slutning af disse Kendsgerninger, maa det være den, at Temperaturforholdene før Epidemiernes Udbrud ikke synes at have nogen Indvirkning paa denne Infektions-Sygdoms Opstaaen, men derimod — Epidemien i 1864 var forholdsvis mild — maaske paa dens Intensitet. Angaaende Vindforholdene ved Epidemiernes Frembrud kan jeg kun anføre, at der i Følge Hjaltelins Angivelse ved Epidemiens Udbrud i 1862 herskede en tør Østenvind med fremherskende Ozonholdighed i Luften¹⁾.

Men en Gang opstaaet udbreder Influenzaen sig, straalende ud til alle Kanter fra sit Udgangspunkt, uden at ænse Vejr eller Vind, med en overordentlig Hurtighed. Saaledes skal Influenzaen i 1862 i Følge Hjaltelins Angivelse²⁾ være opstaaet i Juni(?) — sandsynligvis i Slutningen af Maj³⁾ — men allerede den 5te Juni indtraf det første Tilfælde i min Praxis. Inden Midten af Juni var Epidemien udbredt over hele Distriktet, uagtet dette var omtrent 50 Mile fjærnet fra dens Udgangspunkt. Omtrent samtidig med dens Opstaaen i mit Distrikt skal den være naaet til Østamtets Distrikt, og midt i Juni havde den naaet de fleste Egne af dette, hvis fjærnere Dele vare i over 100 Miles Afstand fra Sydlandet. Et lignende Forhold fandt Sted under Epidemierne i 1864 og 1866. — Man kan saaledes antage, at Influenzaen kun bruger 14

mest karakteristiske Kendetegn paa den islandske Influenza og det som adskiller den fra andre katarrale Epidemier i Landet, — fuldkommen svarede til de andre Epidemier, i alt Fald til Epidemien i 1862, tror jeg ikke, at man paa Grund af dens forholdsvis milde Karakter bør nægte den Plads blandt disse.

¹⁾ Jfr. •Det kgl. Sundhedskollegiums Aarsberetning f. 1863, S. 420.

²⁾ Jfr. •Det kgl. Sundhedskollegiums Aarsberetning• f. 1863, S. 420.

³⁾ Rygtet om Epidemiens Udbrud paa Sydlandet var gaaet forud for dens Forplantelse til Nordamtets nordlige Distrikt, hvilken fandt Sted i de første Dage af Juni; dette vilde have været umuligt, — i Island haves ingen Telegrafer, — hvis den paa Sydlandet var opstaaet i Juni.

Dage til at udbrede sig over hele Landet. At en saa overordentlig hurtig og almindelig Udbredelse, navnlig i et Land, hvor Befolkningen er saa spredt som i Island, og hvor Samfærsele er saa ringe og langsom, i alt Fald for en stor Del nødvendigvis maa skyldes et miasma, er formentlig indlysende. Meget hyppig sættes Sygdommens Opstaaen i de forskellige Egne imidlertid i Forbindelse med Rejsendes Ankomst fra befængte Steder, hvilket alt-saa synes at tyde paa, at den ogsaa forplantes ved contagium; men paa enkelte Steder har et saadant Samkvem ikke kunnet paavises. Som et Exempel paa Sygdommens Smitsomhed skal jeg anføre:

I 1862 bragtes Influenzaen med en Tjænestekarl, som kom fra en Egn, hvor den allerede var i fuld Gang, og som blev syg under Vejs, til en Gaard i Øxnadalen. En Pige paa Gaarden blev kort efter angreben, men saa let, at hun Søndagen efter kunde bivaane Gudstjenesten i Bægiså Kirke, men paa de 2 næst paafølgende Dage bleve alle, som sammen med hende havde været i Kirke denne Dag, angrebne af Influenza.

De, som nylig ere komne fra Udlandet og som alt-saa ikke ere akklimatiserede, synes kun undtagelsesvis at være modtagelige for denne Sygdom. Dette tyder formentlig paa, at Sygdommen er af indenlandsk Oprindelse, men ikke, som Befolkningen ofte er tilbøjelig til at antage, indført fra Udlandet, — en Antagelse, der da bygges paa Sygdommens første Opstaaen samtidig med Handelsskibenes Ankomst fra Danmark.

Skønt Influenzaen saa at sige ikke skaaner nogen og der saaledes i det hele taget næppe vil vise sig nogen Forskel i Henseende til dens Forekomst hos de forskellige Køn og Aldere, undtagen for saa vidt Landets Populationsforhold i denne Henseende medføre det, synes der dog at være nogen Forskel paa den Hæftighed, hvormed de

forskellige Køn og Aldere angribes. Da de af mig behandlede Tilfælde vistnok maa antages væsentlig at omfatte de mere alvorlige Tilfælde, vil følgende Liste give Oplysning om, hvorledes disse have været fordelte paa Køn og Alder:

Alder.	Folkemængde i 1860.	Antal Behandlede i 1862.			pCt. af Folke- mængden.	Antal Behandlede i 1864.			pCt. af Folke- mængden.	Antal Behandlede i bægge Aar.			pCt. af Folke- mængden.
		Mdk.	Kvk.	I alt.		Mdk.	Kvk.	I alt.		Mdk.	Kvk.	I alt.	
Under 1 Aar	258	9	3	12	4,6	2	1	3	1,1	11	4	15	5,8
Fra 1- 5 Aar	991	15	33	48	4,8	11	5	16	1,6	26	38	64	6,4
— 5-10 —	1308	10	5	15	1,1	11	7	18	1,3	21	12	33	2,5
— 10-15 —	965	2	6	8	0,8	9	8	17	1,7	11	14	25	2,59
— 15-20 —	862	5	8	13	1,5	"	1	1	0,1	5	9	14	1,6
— 20-30 —	1911	19	24	43	2,2	10	20	30	1,5	29	44	73	3,8
— 30-40 —	1301	9	11	20	1,5	2	9	11	0,8	11	20	31	2,38
— 40-50 —	796	9	22	31	3,8	5	5	10	1,2	14	27	41	5,1
— 50-60 —	766	12	13	25	3,2	3	2	5	0,6	15	15	30	3,9
— 60-70 —	699	6	10	16	2,2	3	4	7	1,001	9	14	23	3,29
Over 70 Aar	287	"	"	"	"	1	2	3	1,04	1	2	3	1,04
Tilsammen	10144	96	135	231	2,2	57	64	121	1,19	153	199	352	3,4

Det fremgaar heraf, at Influenzaen synes at komme hyppigst under Behandling i Alderen fra 1 til 5 Aar, under 1 Aar og fra 40 til 50 Aar; i disse Aldersperioder har Overvægten endogsaa været betydelig. Forholdsvis sjældnest synes den derimod at forekomme i Alderen over 70 Aar og fra 15 til 20 Aar. Betragter man imidlertid dette Forhold særskilt i hver enkelt af de to Epidemier, viser det sig, at det særlig er den mere alvorlige Epidemi i 1862, der fremviser den betydelige Forskel i Henseende til Sygdommens Hyppighedsforhold i de forskellige Aldere, medens samme Forhold i den forholdsvis milde Epidemi i 1864 har været mere ligeligt.

Kvindekønnet har i det hele taget haft nogen Overvægt over Mandkønnet, nemlig som 1 Md. : 1,3 Kv., — som det vil erindres, var Forholdet mellem Mand og Kvinder i Distriktet i 1860 som 1 Md. : 1,06 Kv. — Denne Kvindekønnets Overvægt har været gennemgaaende i alle Aldere undtagen i Alderen under 1 Aar og fra 5 til 10 Aar, i hvilke Aldersperioder Mandkønnet har haft en ikke ubetydelig Overvægt; i Alderen fra 50 til 60 Aar har Forholdet været lige for begge Kønnene.

Influenza-Epidemiernes Forløb er forholdsvis hurtigt. De udbrede sig, som tidligere anført, særdeles hurtig, de naa hurtig sit Højdepunkt; dette er af forholdsvis kort Varighed, og Tidsrummet fra dette til deres Ophør, der foregaar gradvis, er ikke af lang Varighed. Den Tid, der forløber fra Influenza-Epidemiernes Opstaaen i Landet til deres Ophør, kan formentlig beregnes til 6—8 Uger. — Da denne Sygdom, som tidligere anført, i Reglen ikke skaaner nogen, har man saaledes det Særsyn, at næsten hele Landets spredte Befolkning angribes af en og samme Sygdom i Løbet af omtrent 2 Maaneder. — Influenzaens Varighed paa hvert enkelt Sted kan formentlig anslaaes til 4—6 Uger.

Et slaaende Exempel paa Influenza-Epidemiernes Forløb give deres af mig i den Henseende iagttagne Forhold. I 1862 kom, som ovenfor nævnt, det første Tilfælde af Influenza under min Behandling den 5te Juni. Herefter steg Sygeantallet daglig saaledes, at der fra 10de til 17de Juni daglig tilkom 16 til 24 nye Tilfælde. Efter den 20de Juni begyndte Sygeantallet at aftage, og i Slutningen af Maaneden kom der kun faa nye Tilfælde til. Det sidste, der kom under Behandling, indtraf den 13de Juli. Af de 231 Tilfælde, som jeg behandlede, hidrørte 218 fra Juni, men kun 13 fra Juli. — Et fuldkommen lignende Forhold viste sig i den mindre hæftige Epidemi i

1864. Det første Tilfælde fra denne Epidemi kom nemlig under Behandling i Midten af Juli; efter den 23de Juli begyndte Epidemien at aftage, og den 16de August indtraf det sidste Tilfælde.

Influenzaens Forløb hos de enkelte Individer staar selvfølgelig i Forhold til Sygdommens Grad; denne er forskellig, i det mange slippe med lette Katarrer, medens andre blive alvorlig angrebne. Dens Varighed vil formentlig kunne sættes fra 1 til 4 Uger. Rekonvalescensen er, navnlig i de alvorlige Tilfælde, ofte meget langvarig, Tilbagefald ere ikke ualmindelige.

Der er sikkert ingen indenlandsk Sygdom i Island, der har haft saa stor og almindelig Indvirkning paa Dødelighedsforholdet i Landet som Influenza, og det er sikkert ikke for højt anslaaet, naar Hjaltelin mener, at denne Sygdom i de sidste 50 Aar i Island har krævet 10000 Menneskeliv¹⁾. For at komme til Kundskab om Influenzaens Forhold i de forskellige Egne i mit Distrikt i 1862²⁾, anmodede jeg Præsterne i Distriktet om at meddele mig Oplysninger herom og sendte dem i den Anledning et Skema til Udfyldning over Dødeligheden af denne Sygdom i Henseende til Køn og Alder, samt bad dem om at opgive mig den daværende Folkemængde i deres Præstekald. I Følge disse mig velvillig meddelte Beretninger fra 28 Præster, hvis tilnærmelsesvis Paalidelighed jeg tror, at man, i Betragtning af Sygdommens Almindelighed og lette Diagnose, bør indrømme, har Dødelighedsforholdet af Influenzaen i det omhandlede Aar for hele Distriktets vedkommende stillet sig saaledes:

¹⁾ Jfr. «det kgl. Sundhedskollegiums Aarsberetning» f. 1867, S. 371.

²⁾ Da Sygdommen var forholdsvis mild i 1864, indhentede jeg ikke samme Oplysninger for dette Aar.

Alder.	Køn.		Til- sammen.	Folke- mængde i 1860 ¹⁾	pCt. af Folke- mængden.
	Mdk.	Kvk.			
Under 1 Aar . . .	23	25	48	258	18,6
Fra 1—5 — . . .	15	15	30	991	3,02
— 5—10 — . . .	3	2	5	1308	0,33
— 10—15 — . . .	"	3	3	965	0,3
— 15—20 — . . .	"	"	"	862	"
— 20—30 — . . .	"	3	3	1911	0,15
— 30—40 — . . .	8	4	12	1301	0,9
— 40—50 — . . .	6	5	11	796	1,33
— 50—60 — . . .	14	20	34	766	4,4
— 60—70 — . . .	19	38	57	699	8,15
Over 70 — . . .	12	26	38	287	13,2
Tilsammen . . .	100	141	241	10144	2,37 ²⁾

Dødeligheden har, som det ses af denne Tabel, været meget forskellig i de forskellige Aldersklasser. Størst har den været i Alderen under 1 Aar, der har givet det overordentlig store Dødelighedsforhold af 18,6 pCt. eller 1 af 5,3, men allerede i Aldersklassen 1—5 Aar synker Forholdet med over 15 pCt., og det aftager derpaa gradvis indtil Alderen 15—20 Aar, i hvilken Dødeligheden er = 0. Efter denne Aldersklasse stiger Dødeligheden atter gradvis, men svagt i de nærmeste Aldersperioder, stærkere derimod, og med større Spring, efter 50 Aars Alderen, og naar endelig til 13,2 pCt. eller 1 af 7,5 i Alderen over 70 Aar. Det viser sig saaledes, at Døde-

¹⁾ Da der i Præsternes Beretninger manglede Angivelse af Folke-
mængde i hver Aldersklasse, har jeg i denne Tabel maattet be-
nytte Folkemængden i 1860.

²⁾ I Følge Præsternes Angivelse var Folkemængden i Distriktet d.
1ste Januar 1862: 9941, og det virkelige Procentforhold, forudsat
at Tilgangen og Afgangen har været lige stor fra 1ste Januar til
Epidemiens Begyndelse, vil saaledes blive 2,4 pCt.

ligheden har staaet i omvendt Forhold til Modstandskraften i de forskellige Aldersklasser ¹⁾).

Kvindekønnet har i Henseende til Dødelighed haft en ikke ringe Overvægt over Mandkønnet, nemlig som 1,4 Kv.: 1 Md. Denne Kvindekønnets Overvægt er imidlertid først fremtrædende efter 50 Aars Alderen.

Der viste sig en betydelig Forskel mellem Dødelighedsforholdene i Distriktets forskellige Præstekald, i det de varierede mellem 6,3 pCt. og 0,4 pCt. af Præstekaldenes Folkemængde. Hvad der har betinget det store Procentforhold, kan jeg ikke forklare; derimod tror jeg, at det mindre Dødelighedsforhold muligvis vil finde sin Forklaring derved, at Præstekaldet, hvorfra det hidrørte, var et Højland. Denne min Anskuelse støtter sig paa, at der i et andet Præstekald, der dels bestaar af Højland, dels af Lavland, døde næppe 1 pCt. af Præstekaldets Befolkning i den første Del af samme, medens Dødelighedsforholdet for hele Præstekaldet var 2,3 pCt. Dette samme, nemlig at Influenzaens Ondartethed staar i omvendt Forhold til Stedets Højde over Havfladen, vil Hjalte-
lin ogsaa have iagttaget i 1866 ²⁾).

Hvorledes Dødelighedsforholdet af Influenza i 1862 har stillet sig for hele Landets Vedkommende, vil fremgaa af følgende Kendsgerninger. I 1862 døde i Island i det hele taget 2874. Naar undtages de Maaneder, i hvilke Influenzaen herskede, var Gennemsnits-Antallet af døde

¹⁾ At dette Forhold kan stille sig noget forskelligt i de forskellige Epidemier, synes at fremgaa af Schleisners Angivelse af Dødelighedsforholdet i de forskellige Aldersklasser i Influenza-Epidemiet 1843 (jfr. a. St. S. 45). I Følge denne var Dødeligheden i dette Aar forholdsvis mindst i Alderen fra 3 til 10 Aar og var jævnt i Tiltagende indtil Aldersklassen 50 til 60 Aar. Denne Forskel, for saa vidt den ikke skyldtes andre, særegne Dødelighedsforhold i dette Aar, beror muligvis paa, at der i Epidemien 1862 forekom forholdsvis faa Lunge- og Brysthindebetændelser.

²⁾ Jfr. «det kgl. Sundhedskollegiums Aarsberetning» for 1867, S. 370.

i hver Maaned omtrent 136. I Maj døde imidlertid 242, d. e. 106 flere end Gennemsnits-Antallet, i Juni 1053, d. e. 917 flere end Gennemsnits-Antallet, og i Juli 346, d. e. 210 flere end Gennemsnits-Antallet, — og der er saaledes i dette Tidsrum død 1233 flere end Antallet af døde vilde have været, hvis Dødeligheden i de omhandlede Maaneder havde været lige stor med Gennemsnits-Dødeligheden i de øvrige Maaneder ¹⁾. Dette betydelige Overskud maa utvivlsomt alene tilskrives Influenzaen.

Dødeligheden blandt de 352 Tilfælde af Influenza, som jeg har behandlet, har været 22 eller 6,2 pCt.; i 1862 havde jeg 17 døde af 231 eller 7,3 pCt., i 1864 5 døde af 121 eller 4,1 pCt.

Epidemisk Brystkatarr ²⁾. Da denne Sygdom eller rettere Sygdomsgruppe, der undertiden danner Epidemier af forholdsvis alvorlig Natur, i flere Retninger i en væsentlig Grad adskiller sig fra Influenzaen, ligesom den ogsaa er væsentlig forskellig fra de katarrale Sygdomme, som af og til, særlig paa visse Aarstider, i større Antal fremstaa paa Grund af Temperaturforhold, har jeg troet at burde fremstille den som en særskilt Infektions-Sygdom.

Den epidemiske Brystkatarr, der har givet et Antal af 155 Tilfælde, — 2,05 pCt. af alle forekomne Sygdomstilfælde og 13,9 pCt. af de forekomne Tilfælde af Infektions-Sygdomme, — og som i Reglen synes at forekomme som en over hele Landet udbredt Epidemi, er to Gange, i 1859—1860 og i 1862—1863, optraadt som saadan i den Tid jeg var Læge i Island. Den første af disse Epidemier syntes i Efteraaret 1859 at være op-

¹⁾ Jfr. «Skýrslur um landshagi á Islandi III, III, S. 377.

²⁾ Da denne Infektions-Sygdom ikke alene optræder som Brystkatarr, men ogsaa som Pnevmoni og Plevrit, maa jeg indrømme, at den brugte Benævnelse: «Epidemisk Brystkatarr» ikke er fuldkommen betegnende.

staaet i Nordamtets vestlige Distrikt¹⁾, udbredte sig derfra i alle Retninger over hele Landet og ophørte først i Slutningen af 1860 i Østamtets Distrikt. Den anden Epidemi opstod i Østamtet i Slutningen af September 1862, — næppe 3 Maaneder efter Influenza-Epidemiens Ophør, — forplantede sig derfra, navnlig fra Øst til Vest, gennemvandrede som det synes hele Landet og ophørte først i Vinteren 1863²⁾. Medens Influenza-Epidemierne, som tidligere omtalt, kun have brugt et Par Maaneder til at gennemvandre hele Landet, have disse Epidemier saaledes dertil brugt mere end ét Aar.

Under Epidemien i 1859—60, der i mit Distrikt begyndte i Januar 1860 og først forlod det hen paa Sommeren, behandlede jeg 68 Tilfælde, medens Epidemien i 1862—1863, der i mit Distrikt varede fra Slutningen af November 1862 til hen i Februar 1863, gav et Antal af 87 Tilfælde. Naar man ser hen til det forholdsvist længere Tidsrum, disse Epidemier have taget, og sammenligner det Sygeantal, disse have givet, med det, Influenza-Epidemierne have givet, vil man deraf kunne slutte, at hine ikke ere nær saa almindelig udbredte som disse. Min Erfaring taler saaledes ogsaa for, at man vel ikke sjældent ser, at flere Individuer af samme Husstand efterhaanden blive angrebne af denne Epidemi; derimod mindes jeg ikke at have hørt, at den har angrebet — i alt Fald ikke alvorligt — en hel Husstand, ligesom det ogsaa for mig har vist sig, at forholdsvist mange Familier blive fuldstændig forsvaarede for den.

Den epidemiske Brystkatarr optræder dels som Katarr uden Feber, dels som Katarr med Feber og Bronkit, der undertiden bliver kapillær, dels som Pnevmoni, dels som Plevrit.

¹⁾ Jfr. «Det kgl. Sundhedskollegiums Aarsberetning» f. 1860, S. 407.

²⁾ Jfr. samme for 1864, S. 424.

Det Antal, hver af disse Former har givet blandt de af mig iagttagne Tilfælde, har været følgende:

Aar:	Katarr uden Feber.	Katarr med Feber.	Pnevmoni.	Plevrit.	I Alt.
1860:	27	16	15	10	68
1862—63:	14	15	27	31	87
I Alt.	41	31	42	41	155

Det fremgaar heraf, at medens de inflammatoriske Brystsygdomme i det hele taget have haft nogen Overvægt over de katarralske, har der i denne Henseende vist sig en betydelig Forskel mellem de to Epidemier. Man ser saaledes, at Katarrerne under Epidemien i 1860 have haft en meget betydelig Overvægt over Brystbetændelserne, medens det modsatte i en endnu betydeligere Grad har fundet Sted under Epidemien i 1862—1863. I Henseende til Spørgsmaalet om Forholdet mellem de katarralske og inflammatoriske Sygdomme under en epidemisk Brystkatarr maa man imidlertid tage i Betragtning, at det maa antages, at det fortrinsvis er de mere alvorlige Brystbetændelser, der komme under Behandling, medens der forholdsvis langt sjældnere søges Raad for de lettere Katarrer, og at det derfor maa anses for meget sandsynligt, at de katarralske Sygdomme under disse Epidemier i Virkeligheden altid ere de overvejende. At de inflammatoriske Brystsygdomme under saadanne Epidemier desuagtet altid spille en større eller mindre og ofte en meget betydelig Rolle, maa formentlig anses for utvivlsomt.

I Henseende til Form og Karakter adskille de Brystkatarrer og Brystbetændelser, som danne den epidemiske Brystkatarr, sig ikke fra almindelig Brystkatarr og Brystbetændelse.

Hvilke særegne Forhold — Temperatur eller andre Forhold, — der fremavle disse ejendommelige Epidemier, ser jeg mig ikke i Stand til at oplyse, og det saa meget

mindre, som ingen af dem i den Tid, jeg var Læge i Island, er opstaaet i den Kreds, hvori jeg virkede, og der fra de Læger, i hvis Kreds de ere opstaaede, saa vidt mig bekendt, intet herom foreligger. At de, efter at de engang have slaaet an, forplante sig ved Infektion, kan der vist nok ingen Tvivl være om. Dette fremgaar af disse Epidemiers hele Udbredelsesmaade. Bægge de Epidemier, jeg har iagttaget, opstode i mine Nabodistrikter. Den første af dem, som i September eller Oktober 1859 opstod i mit vestlige Nabodistrikt (Nordamtets vestlige Distrikt), gennemvandrede dette fra Vest til Øst¹⁾ og naaede først mit Distrikt i Januar 1860. Epidemien i 1862—1863, der i Slutningen af September 1862 opstod i mit østlige Nabodistrikt (Østamtets Distrikt), vandrede, som tidligere anført, fra Øst til Vest, viste sig i November i den østlige Del af mit Distrikt, men først i December i den vestlige Del af samme. En saadan gradvis Vandring af en forholdsvis udbredt Sygdom fra Egn til Egn kan formentlig kun bero paa Infektion, og da Forplantelsen sker forholdsvis langsomt, særlig paa contagium. At Temperaturforhold eller Aarstid ikke synes at have nogen Indvirkning paa disse Epidemiers Udbredelse, fremgaar af, at de fortsætte deres Vandring, uanset om det er Vinter eller Sommer. Saaledes optraadte Epidemien i 1862—63 i Vestamtets sydlige Distrikt i Juni 1863 og i Sydamtets østlige Distrikt i Juni og Juli samme Aar²⁾. I bægge disse Distrikter synes den epidemiske Brystkatarr imidlertid at have været forholdsvis mildere end i de Egne, hvor den herskede i den koldere Aarstid; dette synes at tyde paa, at Temperaturforhold og Aarstid ikke ere uden Betydning i Henseende til dens Intensitet.

Den epidemiske Brystkatarr synes at være langt hyp-

¹⁾ Jfr. «Det kgl. Sundhedskollegiums Aarsberetning» f. 1860, S. 407.

²⁾ Jfr. «Det kgl. Sundhedskollegiums Aarsberetning» f. 1864, S. 424.

pigere blandt Mandkønnet end blandt Kvindekønnet. Blandt de 155 Tilfælde, som jeg behandlede, fandtes saaledes 102 Mænd, men kun 53 Kvinder, og Forholdet har saaledes været som 1 Kv. : 1,9 Md.

Da de Optegnelser, jeg er i Besiddelse af angaaende den epidemiske Brystkatarrs Fordeling paa de forskellige Aldere, ere ufuldstændige, skal jeg herom kun anføre, at den forekommer i alle Aldere, men sjældnest, som det synes, i Alderen fra 10 til 20 Aar, — i denne Aldersperiode fandtes saaledes under Epidemien i 1860 kun 3 af 68, — efter hvilken Alder de mere alvorlige Tilfælde, Pnevmoni og Plevrit, fortrinsvis have været hyppige.

Dødeligheden blandt mine Tilfælde har været 22 af 155 eller 14,19 pCt. Forholdsvis størst har Dødeligheden været i den ældre Alder. Saaledes hidrøre 7 af 22 Dødsfald alene fra Alderen over 70 Aar. Forholdsvis mindst synes Dødeligheden derimod at have været i Barne- og Ynglinge-Alderen. Blandt 12 Døde under Epidemien i 1860 findes saaledes kun 1 Dødsfald under 20 Aars Alderen.

Diphtheritis ¹⁾. I Sommeren 1860 optraadte Difterit for første Gang som Epidemi i Island. Den opstod først i Østamtet, men hvad der her har betinget dens Opstaaen, derom ser jeg mig ikke i Stand til at give bestemte Oplysninger. Jeg skal imidlertid bemærke, at Østlandets Havne om Sommeren jævnlig besøges af talrige franske og engelske Fiskere, samt at Difterit paa samme Tid herskede som Epidemi paa Færøerne ²⁾ der ere omtrent 60 Mile fjærnede fra denne Del af Landet. Der plejer imidlertid ikke at finde noget Samkvem Sted mellem

¹⁾ Da Difterit fra 1860 indtil jeg i 1866 forlod Island, stadig, dels epidemisk dels sporadisk har været tilstede i Landet, maa det formentlig antages, at den har taget fast Ophold der, og jeg har derfor henregnet den til de indenlandske Infektions-Sygdomme.

²⁾ Jfr. «Det kgl. Sundhedskollegiums Aarsberetning», f. 1861 S. 370.

Færing og Islændere, og saa vidt vides fandt dette da heller ikke Sted i denne Sommer. Hvis man saaledes ikke skal antage, at denne Sygdom er opstaaet i selve Landet uden at være indført, ligger det vel nærmest at antage, at den er paaført Østlandet ved de udenlandske Fiskere, da dens Overførelse fra Færøerne maatte forudsætte et miasma, der havde tilbagelagt 60 Mile, før det slog an. Som en gunstig Betingelse for denne Sygdoms Paaførelse og Udbredelse skal anføres, at Sommeren 1860 var, navnlig paa Østlandet, meget fugtig og regnfuld. I Østamtet vedblev Difterit at holde sig som Epidemi indtil 1864.

Det er sandsynligt, at Difterit alt i Juli 1860 har naaet til den nordostlige Del af mit Distrikt: ti i denne Maaned blev jeg skriftlig konsuleret for to unge Piger, der syntes at lide af en diphtheritis externa, opstaaet efter en mod en angina anvendt spansk Flue paa Halsen, medens en tredie ung Pige i samme Egn, behandlet paa samme Maade for samme Sygdom, kort før var død under lignende Symptomer. Det var imidlertid først i April 1861, at jeg fik Lejlighed til at iagttage denne Sygdom, i det den da optraadte epidemisk i Akureyri, den By, hvori jeg bode. Herfra udbredte den sig efterhaanden over hele Distriktet og holdt sig der siden den Tid, med korte Remissioner, stadig, mere eller mindre epidemisk, indtil Udgangen af det Tidsrum, disse Meddelelser omfatte. Det hele Antal Tilfælde, jeg i anførte Tidsrum har truffet paa, har været 294 eller 3,89 pCt. af alle mine Sygdomstilfælde og 26,3 pCt. af de forekomne Tilfælde af Infektions-Sygdommene. — I Danmark har jeg af denne Sygdom haft et Antal af 113 Tilfælde, som er 2,03 pCt. af de der forekomne Sygdomstilfælde. Det største aarlige Antal behandlede, der indtraf i 1862, var 76; det mindste, — naar undtages de 2 omtalte Tilfælde i 1860, — der indtraf i 1864, var 36.

Om Difteritens Forhold i den øvrige Del af Landet ser jeg mig ikke i Stand til at give Oplysninger.

Medens Sygdommen i Østamtet, i Følge de Beretninger, jeg har faaet derom, i de første Aar næsten udelukkende optraadte som angina diphtheritica, men i de følgende Aar antog en mere tyføs Form, var det modsatte Tilfældet i mit Distrikt. I Epidemiens første Aar, 1861, var det saaledes en Undtagelse, at jeg traf paa den anginøse Form; i 1862 forekom angina 7 Gange blandt 76 Tilfælde, i 1863 21 Gange blandt 74 Tilfælde, i 1864 15 Gange blandt 36 Tilfælde, og i 1865 hørte det til Sjældenhederne, at angina ikke fandtes.

Medens den difteritiske angina, der fuldstændig har svaret til den sædvanlige Form af denne Sygdom, ikke fordrer nærmere Omtale, har den tyføse Form af Difterit, som, særlig i de første Epidemiaar, i et saa overvejende Antal var fremherskende blandt de af mig iagttagne Tilfælde, været saa ejendommelig, at en kortfattet Beskrivelse af den formentlig vil være paa sin Plads.

Et almindeligt Ildebefindende, Mangel paa Madlyst, lidt Feber, en større eller mindre Vanskelighed ved Nedsynkningen, som dog meget hyppigt slet ikke var tilstede eller paaagtedes, hos enkelte en trykkende Smærte i Hjertekulen, hos andre Diarré, indledede sædvanligvis Sygdommen¹⁾. Efter nogle Dage, undertiden en Uge, blev den difteritiske Belægning først synlig. Denne viste sig ofte ikke i Svælget, hvorimod dens hyppigste Sæde var Udsiden af Tandkødet (navnlig Underkævens), Indsiden af Kinderne, som da viste Indtryk af Tandgærdet, samt den haarde Gane. Hvor Belægningen fandtes i Svælget, fortsatte den sig ikke sjældent ind i Næsehulheden, og i et enkelt Tilfælde fandt jeg ved Sektion et tykt difteritisk

¹⁾ Et saadant Invasionsstadium, der først efter flere Dage paafølges af den difteritiske Udsvedning, synes formentlig at tale til Gunst for en primær Blodforgiftning.

Lag, der fra Svælget strakte sig 2" ned i Spiserøret. Omtrent samtidig med den difteritiske Belægnings Frembrud begyndte de nervøse Symptomer at træde frem. De syge bleve i høj Grad nedtrykte og matte, og der indfandt sig efterhaanden stærk Døsighed, Tunghørighed, lettere og stærkere Delirier og undertiden Senehoppen, i Forbindelse med en lille og hurtig Puls. Tungen var undertiden svagt belagt med et graalighvidt Lag til bægge Sider, men ren i Midten, i andre Tilfælde derimod med en tyk, skiden gul Belægning over hele Tungen, der navnlig længere hen i Sygdommen var let afskrabelig som en grødet Masse. Aabningen var sædvanligvis naturlig; undertiden forekom dog Diarré, sjældent Forstoppelse. I Begyndelsen af Difterit-Epidemien fandtes ikke sjældent et udbredt Exantem af Petekkier. I de mere alvorlige Tilfælde var Huden overordentlig tør og næsten ru. Bronkit var meget almindelig. Albuminuri var ofte tilstede i de alvorlige Tilfælde. Liggesaar vare ikke ualmindelige. Hos dem, der overstode Sygdommen, indtraadte der hen imod Slutningen af den en meget stærk Afsondring af Spyt, hvilket altid viste sig for mig som et godt prognostisk Tegn. Hos de syge, hvis Hud havde antaget den omtalte ejendommelige Tørhed, blev denne, naar Bedring indtraadte, overalt brunlig farvet, og under Rekonvalescensen gennemgik disse syge en væsentlig klidagtig Afskalning over hele Legemet. Et stærkt Haaraffald fandt i de fleste Tilfælde Sted, efter at Sygdommen var overstaaet.

Det vil af denne Beskrivelse forhaabentlig ses, at de tyføse Symptomer og den tyføse habitus i disse Tilfælde har været saa overvejende, at en Fejltagelse let kunde finde Sted, og jeg undser mig derfor ikke, saa meget mindre som Difterit-Epidemien afløste en Epidemi af Tyfus, ved aabent at tilstaa, at der i den Familje, hvor Difterit først opstod, var død 2 syge, som jeg havde

anset for at lide af Tyfus, og at jeg i omtrent 14 Dage havde behandlet 3 Børn i samme Familie for denne Sygdom, før jeg ved at opdage en difteritisk Belægning af Næsens Slimhinde hos en af de syge blev opmærksom paa Lidelsens virkelige Art, og at jeg endogsaa er meget tilbøjelig til at indrømme Sandsynligheden af, at jeg i en anden Familie i samme By, hvor en lignende Epidemi noget før var forløben, har begaaet samme Fejltagelse. Jeg trøster mig imidlertid ved den Overbevisning, at de fleste Standsfæller, der uden at ane Tilstedeværelsen af Difterit og uden at være fortrolige med en saadan Form af denne Sygdom, havde, som jeg, forsømt at anstille en nøjagtig Undersøgelse af Mund og Svælg, — hertil gave de subjektive Symptomer ingen Opfordring — vilde have været udsatte for samme Fejltagelse.

Af diphtheritis externa har jeg truffet paa 4 Tilfælde. Overgang til Kroup iagttog jeg kun 4 Gange.

Difterit viste for mig en stærk Tilbøjelighed til at knytte sig til andre akutte Sygdomme. Jeg fandt saaledes Influenza-Epidemien i 1862, — i Influenza-Epidemien i 1864 forekom det ogsaa, skønt sjældnere, — og den epidemiske Brystkatarr i 1862—1863 henholdsvis 20 og 23 Gange kompliceret med Difterit, uden at denne dog syntes at have nogen videre Indvirkning paa Sygdommens Gang og Udfald, ligesom det ogsaa var meget almindeligt, at de Ekinokoksyge, som jeg behandlede efter Récamiers Metode, og som, efter at Ekinokoksækken herved var bleven aabnet, hyppigt angrebes af en i Reglen forbigaaende febril Tilstand, i dette Stadium fik Difterit, hvilket da i 2 Tilfælde havde Døden til Følge.

Difterit viste sig meget smitsom; ti ikke alene bleve i Reglen flere, undertiden de fleste Individuer i de Familier, hvor den optraadte, efterhaanden angrebne, men hvad der særlig bør lægges Vægt paa, Sygdommens Overførelse fra den ene Familie til den anden gennem Sam-

kvem, kunde sædvanlig eftervises. I enkelte Tilfælde var det mig imidlertid ikke muligt at opdage en saadan Aarsag til Sygdommens Fremkomst. Dette gælder, foruden i enkelte andre Tilfælde, særlig om dens første Optræden i Akureyri, der ikke kunde sættes i Forbindelse med Overførelse af Smitte fra andre med Difterit befængte Egne, ligesom jeg heller ikke ser mig i Stand til at paavise nogen anden bestemt Aarsag til dens Optræden der. Aars-tid og Temperaturforhold syntes ikke at have nogen Indflydelse paa Sygdommens Gang og Udbredelse. I Henseende til Livsstilling gjorde Difterit ingen Persons Anseelse. Jeg saa den optræde lige saa ondartet i fuldkommen vel indrettede Huse som i de fattiges Hytter. I Henseende til Alder og Køn vare de 294 syge, som jeg behandlede, — for to Kvinder har jeg ikke faaet Alderen opgivet, — fordelte saaledes:

Alder.	Mdk.	Kvk.	I Alt.	Folkemængde i 1860.	pCt. af Folkemængden.
Under 1 Aar.	3	4	7	258	2,7
Fra 1—5 Aar.	19	19	38	991	3,8
— 5—10 —	27	19	46	1308	3,5
— 10—15 —	16	9	25	965	2,59
— 15—20 —	16	28	44	862	5,1
— 20—30 —	24	44	68	1911	3,5
— 30—40 —	23	6	29	1301	2,2
— 40—50 —	13	6	19	796	2,3
— 50—60 —	6	3	9	766	1,17
— 60—70 —	1	4	5	699	0,7
Over 70 —	1	1	2	287	0,69
Ubestemt Alder	"	2	2	"	"
I Alt.	149	145	294	10,144	2,8

Mandkønnet har saaledes i det hele taget haft en ringe Overvægt over Kvindekønnet¹⁾. Denne er særlig

¹⁾ Herved maa tages i Betragtning, at 23 Tilfælde af Difterit ere fremkomne som Komplikationer ved Lungebetændelser, der alle fandtes hos Mænd.

fremtrædende i Alderen fra 5 til 15 Aar og fra 30 til 60 Aar; derimod har Kvindekønnet haft en betydelig Overvægt i Alderen fra 15 til 30 Aar. I Henseende til Alderen ses det, at Modtageligheden for Difterit har været forholdsvis størst indtil 30 Aars Alderen, men at den gradvis aftager efter 50 Aars Alderen.

Forløbet var, som det plejer at være, meget forskelligt: fra nogle Dage til Uger, i enkelte Tilfælde endog-saa Maaneder. Af Eftersygdomme traf jeg kun paa 3 lokale Paralyser og 3 Tilfælde af Synssvækkelse.

I Østamtets Distrikt, hvor Difterit, som tidligere anført, først optraadte, var Dødeligheden overordentlig stor. Som Exempler herpaa skal anføres, at der ved Slutningen af 1860, — Difterit opstod her, som tidligere bemærket, i Sommeren 1860, — i Reydarfjorden var død 18 eller 4 pCt. af en Befolkning paa 450, samt at der i Nordfjorden i 1861 døde 32 eller 10,3 pCt. af en Befolkning paa 309, og i 1862 i samme Egn 20 eller 6,2 pCt. af en Befolkning paa 320, — altsaa i Løbet af 2 Aar over 16 pCt. — alene af denne Sygdom. Den Indvirkning, Difterit har haft paa Dødeligheden i dette Distrikt, vil ogsaa ses deraf, at, medens Dødelighedsforholdet i de forud for Difterit-Epidemien gaaende Aar, 1858 og 1859, i hele Distriktet havde været henholdsvis 234 eller 2,6 pCt., og 267 eller 2,9 pCt., af en Folkemængde paa omtrent 8936 (d. e. Folkemængden i 1860), steg Antallet af de døde i 1860 til 560 eller 6,2 pCt. og i 1861 til 512 eller 5,7 pCt.¹⁾ Denne betydelig forøgede Dødelighed i Distriktet i dette Aar maa formentlig særlig tilskrives Difterit.

I mit Distrikt optraadte Sygdommen forholdsvis mildere og havde formentlig ingen væsentlig Indvirkning paa dets Dødelighedsforhold. Af mine 294 Tilfælde døde 35 eller 11,9 pCt.

¹⁾ Jfr. «Skýrslur um landshagi á Islandi».

Kroup. Denne Sygdom, der først skal være opstaaet i Island i 1820 ¹⁾, er den eneste af Landets Infektions-Sygdomme, der fortrinsvis angriber Børn. Den kaldes derfor ogsaa der «barnaveiki» d. e. Børnesygdom. Kroup er derhos en forholdsvis overordentlig hyppig Sygdom blandt Børn i Island; den forekommer i Reglen hvert Aar og opnaar ofte en forholdsvis stor Udbredelse. Naar jeg imidlertid, uagtet Kroup paa forskellige Steder i Distriktet næsten hvert Aar har været epidemisk, kun kan fremvise et Antal af 60 Krouptilfælde, eller 0,79 pCt. af alle forekomne Sygdomstilfælde, og 5,3 pCt. af det Antal Tilfælde, jeg har haft af Infektions-Sygdomme, medens jeg i Danmark af denne Sygdom kun har haft 4 Tilfælde eller 0,07 pCt. af samtlige mine Sygdomstilfælde, da beror dette, næst efter Befolkningens ikke uberegtigede Mistillid til vor Kunsts Utilstrækkelighed i Henseende til Helbredelsen af denne Sygdom, væsentlig derpaa, at homøopatiske Kvaksalvere ²⁾ havde bildt Befolkningen ind, at de havde ufejlbarlige Midler mod Kroup. Dette havde til Følge, at næsten enhver Familie, ikke alene i mit Distrikt, men ogsaa mange fra de fjærneste Egne af Landet, forsynede sig med disse Midler. Den homøopatiske Behandling blev derfor i Almindelighed anvendt, og det var saaledes kun undtagelsesvis, at min Hjælp blev søgt mod denne Sygdom, og da sædvanligvis først, efter at den homøopatiske Behandling var bleven prøvet. At Kvaksalverne have lovet mere end de kunde holde, og at Børnene, trods Anvendelsen af hines ufejlbarlige Midler, bleve bortrevne i Hobetal, behøver vel næppe at anføres.

¹⁾ Jfr. Schleisner: a. St. S. 49.

²⁾ Af disse havde jeg i de sidste Aar, jeg var Læge i Island, 7, væsentlig Præster, i Distriktet, medens der, saa vidt mig bekendt, kun fandtes 1 (i Østamtet) i den øvrige Del af Landet.

Det Forholdstal, denne Sygdom saaledes hos mig har givet, kan derfor ikke engang betragtes som et tilnærmelsesvis sandt Udtryk for dens Hyppighedsforhold i Island; men dette maa i Virkeligheden anses for at være i en meget betydelig Grad højere.

Kroup forekommer vel af og til sporadisk; men i Reglen er den epidemisk, og er da snart indskrænket til enkelte Familier, hvor den i Løbet af kort Tid efterhaanden angriber de fleste, undertiden alle Børn, der høre til disse, snart optræder den som en mere udbredt Epidemi, der efterhaanden angriber mange Familier i de Egne, hvor den forekommer. Saadanne Epidemier forekom i 1859 og 1860 og vare navnlig i Thingø Syssel meget udbredte og ondartede. Saaledes skulle 36 Børn i Februar og Marts 1859 have været angrebne af Kroup i Myvatns-egnen, der i 1860 havde 371 Indbyggere, og i Axarfjorden skulle i Sommeren 1860 20—30 Børn af en Befolkning paa 330 være døde af samme Sygdom.

At Kroup i Island forplantes ved Infektion, og da vist nok særlig ved contagium, er formentlig hævet over enhver Tvivl. Dens overordentlige Smitsomhed er umiskendelig, og man vil endog vide, at den middelbart gennem voxne, der have været i Berøring med Kroupsyege, er bleven overført fra den ene Familie til den anden; et fyldestgørende Bevis herfor ser jeg mig imidlertid ikke istand til at give. Kroup forekommer til enhver Tid af Aaret, men synes dog at have særlig Forkærlighed for den kolde Aarstid. I Henseende til Livsstilling synes denne Sygdom ikke at gøre nogen Forskel; jeg har set den optræde lige saa ondartet i Familier, hvor de hygiejniske Forhold have været meget gunstige, som i de fattiges usle Boliger. Af de 60 Tilfælde, som jeg har behandlet, have 2 været over 10 og 58 fra 1 til 10 Aar. Hyppigst har den været i Alderen fra 2 til 6 Aar.

Dødeligheden af Kroup i Island er formentlig forholds-

vis overordentlig stor. Det hører ikke til Sjældenhederne, at Forældre samtidig maa begrave 2—3 Børn, som ere døde af denne Sygdom, og jeg kender af Omtale et Exempel paa, at 9 Børn i en Familie i Løbet af en kort Tid ere blevne bortrevne af Kroup. Intet Under derfor, at ingen Sygdom frygtes saa meget i Island som Kroup! Det vilde være interessant at vide, hvor mange Børn denne Sygdom i Gennemsnit aarlig bortriver i Island, men dertil mangler et hvert som helst Materiale. Jeg er imidlertid tilbøjelig til, efter det Indtryk, jeg har faaet af dens Forhold i Landet, at antage, at Dødeligheden i Barnealderen, i alt Fald i Nutiden, fortrinsvis skyldes denne Sygdom. Af mine 60 Syge døde 39, eller 65 pCt.

Faaresyge, der tidligere flere Gange skal have været epidemisk i Island ¹⁾, har jeg i den Tid, jeg var Læge der, ikke truffet paa.

Barselseber. Af denne Sygdom har jeg haft 17 Tilfælde, og den udgør saaledes 0,2 pCt. af alle forekomne Sygdomstilfælde og 1,5 pCt. af Infektions-Sygdoms Tilfældene. — I Danmark har jeg kun haft 4 Tilfælde af Barselseber eller 0,07 pCt. af de der forekomne Sygdomstilfælde. Ingesinde havde Barselseberen hos mig nogen epidemisk Karakter; dette fremgaar deraf, at det største aarlige Antal Tilfælde, jeg har haft, var 5, samt at disse forekom paa forskellige Tider af Aaret og paa Steder, der vare saa fjærne fra hverandre, at Overførelse af Smitte gennem Jordemødre eller paa anden Maade maatte anses for umulig. At denne Sygdom imidlertid ogsaa i Island kan optræde som en forholdsvis alvorlig Epidemi, vil ses af «Det kongelige Sundhedskollegiums Aarsberetning» for 1866, S. 442, hvor en Epidemi af Barselseber omtales, der fra Marts til Oktober 1865 herskede i Vestamtets nordre Lægedistrikt, og hvoraf 27 Koner bleve angrebne (18 døde). At en saa hyppig Fore-

¹⁾ Jfr. Schleisner: a. St. S. 49.

komst af Barselfeber i Island hører til Undtagelserne og muligvis er enestaaende, fremgaar imidlertid, foruden af det ringe Antal, jeg har truffet paa, dels af Thorstensens Udtalelse herom: «Febris puerperalis admodum raro occurrit» ¹⁾, dels deraf, at Schleisner fremhæver som en usædvanlig hyppig Forekomst af Barselfeber i Island, at 2 Læger i deres Medicinalberetninger, henholdsvis for 1842 og 1845, omtale, at de i hvert af disse Aar have haft henholdsvis 4 Tilfælde af denne Sygdom ²⁾.

Naar undtages, at Barselfeberen i Følge min Erfaring synes at være forholdsvis mild, hvilket tildels fremgaar af, at jeg af 17 Tilfælde kun mistede 3 eller 17,6 pCt., frembyder denne Sygdoms Forhold i Island intet særegent.

Skaalkopper. Denne Sygdom er i Island ikke ualmindelig; den synes dels at forekomme sporadisk, dels epidemisk, men er da sædvanligvis indskrænket til enkelte Familier, hvor da i Reglen flere Børn efterhaanden angribes. Paa Grund af dens bekendte Ufarlighed kommer den i Island kun sjældent under Behandling, hvilket da ogsaa fremgaar deraf, at jeg af den kun kan fremvise et Antal af 8 Tilfælde, eller 0,1 pCt. af alle forekomne Sygdomstilfælde og 0,7 pCt. af Tilfældene af Infektions-Sygdomme. I Danmark har jeg af Skaalkopper truffet paa 18 Tilfælde, eller 0,3 pCt. af de der forekomne Sygdomstilfælde. I øvrigt fordre Skaalkoppernes Forhold i Island ikke videre Omtale.

Kokopper, der skulle være forekomne 2 Gange, — i 1827 og 1837, — og som navnlig første Gang skulle have været meget almindelig udbredte ³⁾, har jeg hverken hos Kør eller Mennesker iagttaget.

Børnekopper, Mæslinger, Skarlagensfeber og Kighoste,

¹⁾ Jfr. «Tractatus de morbis in Islandia frequentissimis», Autore Johanne Thorstensen physico, ejusdem insulæ — der findes i «Mémoires de l'Académie Royale de Médecine» Tome VIII, 1840, S. 39.

²⁾ A. St. S. 50.

³⁾ Jfr. Schleisner a. St. S. 49—50.

der, som tidligere anført, ikke høre hjemme i Island, men kun forekomme ved Overførelse fra Udlandet, have ikke gæstet Landet i den Tid, jeg var Læge der ¹⁾). Blandt disse have indtil 1866, da jeg forlod Island, Kopper været indførte 19 Gange, Mæslinger 3 Gange, Skarlagensfeber og Kighoste hver 4 Gange ²⁾). Skarlagensfeber, men navnlig Mæslinger, optræde selvfølgelig, paa Grund af deres sjældne Forekomst, ikke fortrinsvis som Børnesygdomme, men angribe alle Aldere uden Undtagelse ³⁾).

I det jeg nu slutter Afsnittet om Infektions-Sygdomme i Island, skal jeg til Forklaring af, at jeg til disse ikke har henregnet intermitterende Feber, som dog vist nok af alle Forfattere henregnes til denne Sygdoms-klasse, og hvoraf endogsaa nogle faa Tilfælde ere forekomne i min Praxis, paa dette Sted gøre nogle Bemærkninger om denne Sygdoms Forhold i Island.

Intermitterende Feber er en af de Sygdomme, som af Schleisner betegnes som fremmede for Island ⁴⁾), og jeg kan for saa vidt bekræfte dette, som jeg blandt 5 behandlede Tilfælde kun har truffet paa den hos én indfødt Islænder, medens de øvrige 4 Tilfælde indtraf hos danske Søfolk.

Denne mærkelige Fremtoning, hvilken Island har tilfælles med andre nordlige Lande, som Nordlandene, Finmarken, den nordlige Del af Rusland, Færøerne ⁵⁾), samt

¹⁾ De 4 Tilfælde af exantematisk Feber, som findes anførte i min Sygeliste, og som enkeltvis ere indtrufne i 4 forskellige Aar, har jeg kun i ét Tilfælde, der snarest syntes at være Rødliger, haft Lejlighed til at undersøge. Muligvis have de øvrige Tilfælde ogsaa hørt herhen.

²⁾ Jfr. Schleisner: a. St. S. 68.

³⁾ Schleisner: a. St. S. 51 og 53.

⁴⁾ a. St. S. 2.

⁵⁾ Jfr. Aug. Hirsch: «Handbuch der historisch-geographischen Pathologie», Erlangen 1860, 1 Bd., S. 26.

Grønland ¹⁾ kan for Islands Vedkommende ikke forklares ved Mangel paa sumpet Jordbund, da denne paa mange Steder i dette Land endogsaa i meget høj Grad er tilstede. Rimeligt er det derfor, at Grunden maa søges i den lave Temperatur, der selvfølgelig hæmmer de organiske Stoffers Dekomposition og derved Dannelsen af dette miasma.

Medens den egentlige Koldfeber saaledes kan siges at være saa at sige fremmed for Island, ser man paa den anden Side ikke saa sjældent, at Nevralgier og Nevroser her som andensteds undertiden have en intermitterende Karakter og da vige for Kinin.

II. Intoxikations-Sygdomme.

Forgiftninger ere i det hele taget forholdsvis overordentlig sjældne i Island. Medens de til teknisk Brug anvendelige Gifte, der — naar undtages enkelte Farvestoffer — saa vidt mig bekendt i Island kun forhandles fra Apotekerne, kun i forholdsvis ringe Grad anvendes af Islænderne, og de saaledes, saa meget mindre som Giftmord og Giftselvmord maa antages at være saa at sige ukendte i Landet, ad denne Vej ikke ere synderlig udsatte for Forgiftninger, kan den langsomme og gradvise Forgiftning, der fremkommer i Fabrikker, hvor giftige Stoffer anvendes, slet ikke finde Sted der, da ingen saadanne Fabrikker forefindes. Det Antal Tilfælde, jeg har truffet paa af denne Sygdomsklasse, er saaledes kun 8 og udgør altsaa kun 0,1 pCt. af samtlige forekomne Sygdomstilfælde. — At jeg i min Praxis i Danmark ikke har truffet paa mere end 1 Tilfælde af Forgiftning, og at denne var en Alkohol-Forgiftning, synes at tyde paa, at Forgiftninger paa Landet i Danmark endogsaa forekomme

¹⁾ Jfr. C. Lange: »Bemærkninger om Grønlands Sygdomsforhold«, i Bibl. f. Læger, Femte Række, VIII, I, S. 44.

sjældnere end i Island. — I det jeg skal anføre, at et af disse Tilfælde hidrørte fra en tilfældig Syreforgiftning og to fra Forgiftning med Kuldamp, medens de øvrige vare Alkoholforgiftninger, finder jeg kun Anledning til at omtale de sidste noget nøjere og da særlig:

Delirium tremens. Schleisners Angivelse om Drankergalskabens overordentlige Sjældenhed i Island¹⁾ bekræftes fuldstændig ved min Erfaring herom. Iberegnet et Tilfælde, som indtraf hos en dansk Haandværker, der i nogle Sommermaaneder midlertidig opholdt sig i Landet, har jeg nemlig kun truffet paa 3 Tilfælde af denne Sygdom, — desuden har jeg iagttaget 2 Tilfælde af kronisk Alkoholforgiftning, — og den har saaledes i det hele taget af mine Sygdomstilfælde kun udgjort 0,039 pCt., medens den, for de indfødte Islænderes Vedkommende, som have haft fast Ophold i Landet, kun har givet et Procentforhold af 0,026 pCt. Naar man tager det stedfindende forholdsvis store Forbrug af spirituøse Drikke, der i 1865 beløb sig til 608,864 Potter Brændevin og 123,253 Potter andre spirituøse Drikke, og som fordelt paa hele Landets Befolkning, — den islandske Kvinde nyder sjælden Spiritus, — gav 8,94 Potter Brændevin og 1,81 Potter andre Spirituosa for ethvert Individ i Landet²⁾, samt den hermed i Forbindelse staaende temmelig almindelige Drikfældighed blandt Islænderne i Betragtning, bliver denne sjældne Forekomst af Drankergalskab, navnlig naar man betænker, at Drankerne i Island væsentlig drikke Brændevin, desto mere paafaldende. Grunden til Misforholdet mellem den overdrevne Nydelse af spirituøse Drikke og Drankergalskaben i Island har jeg imidlertid tænkt mig at være den, at Drankerne i dette Land, eftersom de i Almindelighed bo saa fjærnt fra Handelsstæderne, — Kroer findes ikke i Island, — at de ikke til enhver Tid kunne være for-

¹⁾ A. St. S. 3.

²⁾ Jfr. «Skýrslur um landshagi á Islandi» IV. I. S. 103 og 105.

synede med Spiritus, ikke drikke stadig, men stødvis, med kortere eller længere Mellemrum. Herved vil Organismen, i den Tid, hvori de ikke nyde spirituøse Drikke, kunne faa Tid til at udskille Giften. — De to i Island hjemmehørende Delirister, som jeg behandlede, bode bægge i en Købstad og drak for det meste daglig, da de til enhver Tid kunde forsyne sig med spirituøse Drikke.

Sammenlignet med det forholdsvis store Antal Tilfælde af Drankergalskab, som forekommer i Stæder som København¹⁾, og sandsynligvis ogsaa i andre større og mindre Stæder, saa vel i Danmark som i andre Lande, er denne Sygdoms store Sjældenhed i Island unægtelig særdeles i Øjne faldende. At dette Forhold imidlertid vilde stille sig helt anderledes, naar man sammenlignede Drankergalskabens Hyppighedsforhold i Island med samme Forhold paa Landet i Danmark, som det jo rettest bør sammenlignes med, da den islandske Befolkning, som tidligere anført, for største Delen nærmest maa sættes i Klasse med Landbefolkningen, har jeg nogen Grund til at antage; ti, som tidligere antydet, har jeg blandt de af mig i Danmark behandlede 5551 Sygdomstilfælde kun truffet paa 1 Tilfælde af Delirium tremens. Vel kan Drikfældighed ikke siges at være meget fremherskende i den Kreds, hvorfra denne min Erfaring skriver sig; men den er dog formentlig hos ikke faa i den Grad tilstede,

¹⁾ I Følge L. J. Brandes: «Haandbog i Læren om de indvortes Sygdomme» IV, S. 818, vare blandt 9000, som Bang behandlede fra 1826 til 1829, 456 eller 5 pCt. syge med Delirium tremens, og i Følge Hannovers Angivelse behandlede paa de civile Hospitalers medicinske Afdelinger i København i 1843 — 1847 675 syge for Delirium tremens. — I Følge de i «Bibl. f. Læger» offentliggjorte Aarsberetninger fra de medicinske Afdelinger paa Frederiks Hospital fra 1857 til 1867, Almindeligt Hospital fra 1857 til 1862 og Kommunehospitalet fra 1863 til 1867 fandtes blandt 53519 Sygdomstilfælde 1683 eller 3,1 pCt. Tilfælde af Delirium tremens.

at man kunde vente, at den en Gang imellem vilde give Anledning til Udbrud af Delirium tremens. Hvis et lignende Forhold skulde finde Sted paa Landet i det hele taget, vil det ejendommelige ved denne Sygdoms Sjældenhed i Island vel for en stor Del tabe sig, og det vil da ogsaa være sandsynligt, at tillige andre Aarsager end den af mig som saadan formodede stødvise Drikken med fri Mellemrum medvirke til at hæmme denne Sygdom, hvor Begjælselsen for dens Fremkomst ellers er tilstede.

Forgiftning ved Nydelse af fersk Hajfisk — *Squalus acanthias* — og Havkalv — *Squalus carcharias*.

Denne ejendommelige Forgiftning, som oftere skal have fundet Sted i Island og medført pludselig Død, naar Folk, paa Grund af Mangel paa andre Næringsmidler, for at stille deres Hunger, have grebet til at nyde disse Fiskearter i for fersk Tilstand ¹⁾, har jeg ikke selv haft Lejlighed til at iagttage, lige saa lidt som jeg har kunnet tilvejebringe nogen Oplysning om den Maade, hvorpaa Forgiftningen ytrer sig. Jeg kan derfor herom kun anføre, at Hjaltelin i sin Medicinalberetning for 1861 ²⁾ omtaler 4 pludselige Dødsfald i en Maaned (December), foraarsagede ved udelukkende Nydelse af tørret Hajfisk i raa Tilstand. Naar undtages, at disse 4 Dødsfald indlededes af en i nogen Tid før Døden varende stor Mathed, men ikke af Smerter, beskrives Symptomerne og Dødsmaaden ikke.

¹⁾ Hajfisk og navnlig Havkalv, der i Reglen ikke nydes, før den i flere Maaneder har været nedgravet og derved har gennemgaaet en Gæringsproces, og derpaa skaaret i tykke Strimler i meget lang Tid (i Aar?) har været ophængt til Tørring, er, navnlig jo flere Aar den er gammel, en meget yndet og unægtelig ret velsmagende Ret i Island, men den har den store Ulæmpe, at den baade selv har en ubehagelig Lugt og foraarsager hos dem, der have nydt den, en forholdsvis længe vedvarende modbydelig Aande.

²⁾ Jfr. «Det kgl. Sundhedskollegiums Aarsberetning» f. 1862, S. 422.

III. Kroniske konstitutionelle Sygdomme.

Af denne Sygdomsklasse har jeg haft et Antal af 574 Tilfælde, — deri ikke beregnet de Tilfælde, der forekom af Syfilis — og den giver saaledes et Forholdstal af 7,6 pCt. af alle af mig i Island behandlede Sygdomstilfælde. Da jeg af denne Sygdomsklasse i Danmark har truffet paa 493 Tilfælde eller 8,8 pCt. af de der behandlede Sygdomstilfælde, synes den i det hele taget at være noget sjældnere i Island end paa Landet i Danmark.

Jeg skal særlig omtale hver enkelt af de herhen hørende Sygdomme.

Spedalskhed. Spedalskhedens Forekomst i Island hører, som bekendt, til dets ejendommelige nosologiske Fremtoninger. Den Del af Landet, hvorfra jeg har min Erfaring, hører imidlertid ikke til de Egne af Landet, hvor Sygdommen fortrinsvis hører hjemme. Dette fremgaar allerede deraf, at Schleisner paa sin Rejse gennem Island i 1847 kun fandt 2 spedalske i den omhandlede Del af Landet mod 66 i hele Landet¹⁾. Det Antal Tilfælde af Spedalskhed, jeg har truffet paa, har været 22, hvilket udgør 0,29 pCt. af alle mine Sygdomstilfælde og 3,8 pCt. af de Tilfælde, jeg har haft af kroniske konstitutionelle Sygdomme. Da forholdsvis mange af disse Tilfælde have hidrørt fra andre Distrikter, — saaledes 6 af 14 iagttagne Tilfælde i Tidsrummet fra og med 1857 til og med 1861²⁾ — da mine Tilfælde desuden have været fordelte paa 9 Aar, og da enkelte Tilfælde af denne kro-

¹⁾ Jfr. a. St. S. 22.

²⁾ Grunden til, at jeg ikke kan angive dette Forhold for det hele Tidsrum, mine lagttagelser omfatte, er den, at min Sygejournal for de 3 sidste Aar ved min Bortflytning tilfældigvis blev tilbage og trods gentagne Efterspørgsler ikke har kunnet tilvejebringes, medens det Uddrag, jeg tidligere havde gjort af den, ingen Oplysning giver herom.

niske Sygdom vistnok ere komne under Behandling i flere forskellige Aar, ser jeg mig ikke i Stand til bestemt at afgøre, hvorvidt Sygdommen er tiltagen i Distriktet siden 1847, men er dog tilbøjelig til at antage, at den i min Tid har været noget hyppigere der, end i den Tid, Schleisner gjorde sine Iagttagelser.

Alle de Tilfælde af Spedalskhed, som jeg har iagttaget, hørte til den tuberkuløse Form; disse have dog i enkelte Tilfælde været komplicerede med den anæstetiske Form; derimod har jeg ikke truffet paa noget Tilfælde af ren anæstetisk Spedalskhed.

At Arvelighed ikke alene umiddelbart gennem Forældre, men ogsaa middelbart gennem disse fra fjærnere Slægt, er den almindeligste Aarsag til denne Sygdom, stemmer overens med min Erfaring, men jeg har da ogsaa truffet paa enkelte Tilfælde, i hvilke en saadan ikke kunde paavises. Naar man tidligere har antaget, at overdreven Nydelse af Fisk, navnlig af fed Fisk, skulde bidrage til at fremavle Spedalskhed, da passer dette unægtelig godt med denne Sygdoms Forhold i Island. Ingensteds i hele Landet skal Spedalskheden saaledes være saa udbredt som i Utskåla Præstekald i Sydlandet, hvor der fiskes, og sandsynligvis ogsaa nydes, fortrinsvis megen Hellefisk, som jo er meget fed, hvorimod Sygdommen paa hele Øst- og Nordkysten af Island, hvor der saa godt som ikke drives Fiskeri, skal være forholdsvis meget sjælden¹⁾. At Fisken, for saa vidt den ikke nydes som tørret Fisk eller «Haardfisk», i Island meget hyppig, om ikke hyppigst, ikke nydes i frisk Tilstand, men derimod efter at den i længere Tid i usaltet Tilstand har været opbevaret og derved er bleven ofte i meget høj Grad ankommen, kunde i saa Fald ikke være uden Betydning. At slette hygiejniske Forhold, som fortrinsvis i Fisker-

1) Jfr. Schleisner: a. St. S. 22.

lejerne i Island ere allerslettest, i en ikke ringe Grad virke til Spedalskhedens Frembrud, hvor Disposition til den ellers er tilstede, maa formentlig anses for utvivlsomt. — Blandt de af mig behandlede 22 Tilfælde vare 17 af Mandkøn, 5 af Kvindekøn, og Mandkønnet har saaledes i Henseende til denne Sygdom hos mig haft en betydelig Overvægt over Kvindekønnet.

Som det synes, har Spedalskheden i Island i den første Halvdel af dette Aarhundrede været i stadigt Aftagende ¹⁾. Dette skyldes vistnok for en stor Del det ved Reskript af 28 Marts 1776 ²⁾ udstædte Forbud mod spedalskes Ægteskab, om end det ikke i alle Tilfælde er i Stand til at forebygge Spedalskhedens Forplantelse gennem Slægten; ti Sygdommen bryder ofte først frem, efter at Ægteskab er indtraadt, medens Skilsmisse i saa Tilfælde ikke er paabudt. I det hele taget maa et saa dybt, men til Forebyggelse af Sygdommens Forplantelse hensigtsmæssigt Indgreb i disse, uden nogen Brøde fra deres Side, ulykkeliges Frihed anses for højst beklageligt for dem, saa meget mere som de, fremfor de fleste andre, trænge til en kærlig Pleje, og man finder da heller ikke, i alt Fald ikke i Nutiden, noget analogt Forbud i Henseende til andre arvelige og degenererende Sygdomme, som Syfilis, Tuberkulose og flere andre.

Tidligere have disse ulykkelige syge været afsondrede fra andre Mennesker og haft Ophold i de saakaldte Hospitaler, der hverken i Henseende til Indretning eller paa anden Maade have været skikkede til at stille de syge under gunstige Forhold; men i Følge Justitsministeriets Plakat af 23 Aug. 1848 ere disse, tildels paa Grund af Spedalskhedens Aftagen i Landet, blevne nedlagte som saadanne.

¹⁾ I Følge Schleisner: a. St. S. 21—22 var de spedalskes Antal i Island i Aaret 1768 280, i 1838 128 og i 1847 omtr. 66.

²⁾ Indskærpet ved Reskript af 7 Decbr. 1827 og Justitsministeriets Cirkulære af 30 Maj 1848.

Skørbug. Denne Sygdom, der tidligere skal have været meget almindelig i Island og ikke saa sjælden optraadte epidemisk, navnlig som Hungersygdom, skal vel endnu efter Schleisners Angivelse ¹⁾ af og til forekomme epidemisk blandt fattige Fiskere, navnlig paa Vestlandet, men maa formentlig i Nutiden betragtes som en i det hele taget forholdsvis sjælden Sygdom i Island. Jeg har saaledes af Skørbug ikkun truffet paa 13 Tilfælde, hvilket udgør 0,17 pCt. af alle forekomne Sygdomstilfælde og 2,2 pCt. af de kroniske konstitutionelle Sygdomstilfælde. Imidlertid synes Sygdommen dog at være en Del hyppigere i Island end paa Landet i Danmark; ti der har jeg af den kun truffet paa 3 Tilfælde eller 0,05 pCt. af de der iagttagne Sygdomstilfælde. Det største aarlige Antal, jeg i Island har behandlet for Skørbug, har været 3; i enkelte Aar er den paa den anden Side slet ikke forekommen. En forholdsvis stor Del af mine Tilfælde have skrevet sig fra den lille Ø Grimsø, hvis Beboere leve af Fiskeri, og hvor de hygiejniske Forhold ere i høj Grad ugunstige, og hvor der navnlig er stor Mangel paa Plantekost.

At Skørbugen i en saa betydelig Grad er aftagen i Island, maa sikkert tilskrives en forbedret Levemaade og da særlig en forøget Plantekost. Tidligere dyrkedes nemlig slet ikke Køkkenurter, og Befolkningen var saaledes væsentlig henvist til Nydelse af saltet og røget Kød ²⁾, Fisk, Mælkemad samt Melspiser, hvilke sidste nødes i langt ringere Mængde end i Nutiden og ikke sjælden slap op, naar Tilførslen af Kornvarer fra Danmark udeblev i længere Tid. Nu derimod ere Køkkenhaver almindelige, og navnlig i mange Egne af Nordlandet dyrkes ikke saa lidt Kartofler.

¹⁾ A. St. S. 48.

²⁾ Ferskt Kød nydes i Reglen kun i Slagtetiden om Efteraaret.

Kræft. Denne Sygdom forekommer ikke hyppig i Island. Jeg kan saaledes af den kun fremvise et Antal af 11 Tilfælde, som er 0,14 pCt. af samtlige Sygdomstilfælde, 1,9 pCt. af de kroniske konstitutionelle Sygdomstilfælde. — I Danmark har jeg haft 16 Tilfælde af Kræft, eller 0,2 pCt. af de der forekomne Sygdomstilfælde. — Af de i Island forekomne Tilfælde havde 3 deres Sæde i det kvindelige Bryst, 2 i Livmoderen, 1 (et Epitheliom) i Læben og de 5 øvrige paa forskellige andre Steder af Legemets Overflade. I øvrigt fordrer Kræftens Forhold i Island ikke videre Omtale.

Skrofulose. Kertelsygen henregnes af Schleisner til de for Island fremmede Sygdomme. Han støtter sig i denne Henseende til de islandske Lægers Erfaring, men har dog truffet kertelsvage Børn hos et Par Familier i Reykjavik samt i det saakaldte Fljótsdalshérað, hvor Kertelsygen endog var temmelig almindelig blandt de fleste Familiers Børn, men i øvrigt ikke andensteds paa sin Rejse gennem Landet¹⁾.

I Modsætning til Schleisners Angivelse herom taler min Erfaring for, at Kertelsygen snarere maa betragtes som en i Island forholdsvis meget almindelig Sygdom. Jeg kan saaledes blandt mine Sygdomstilfælde opvise et Antal af ikke mindre end 212 Tilfælde af denne Sygdom, og den udgør saaledes 2,8 pCt. af disse, medens dens Procentforhold af de kroniske konstitutionelle Sygdomstilfælde har været 36,9, og den har saaledes for mig vist sig at være forholdsvis noget hyppigere i Island end i Danmark, hvor jeg af den kun har truffet paa 140 Tilfælde eller 2,4 pCt. af de Sygdomstilfælde, jeg der har haft. Det Antal, jeg i Island har haft af denne Sygdom og som i og for sig staar i fuldstændig Modsætning til Schleisners Angivelse, giver imidlertid ingenlunde det

¹⁾ A. St. S. 3.

rette Udtryk for denne Sygdoms Hyppighedsforhold der. Kertelsygen er nemlig en Sygdom, Befolkningen i Island i Reglen ikke søger Raad for hos Lægen. Den kender Sygdommen, saa vel som Midlet mod den, Levertran, som den da enten i Haandkøb forskaffer sig paa Apoteket eller hos Kystbeboere, der give sig af med at tilberede Tran til dette Brug af Torskelever.

At Skrofulosen alene eller fortrinsvis skulde have hjemme i Nordamtets nordlige Distrikt og i Fljótsdals-hérað, kan saa meget mindre antages, som jeg, saa vel i Nordamtets vestlige Distrikt som i Østamtets Distrikt, har set forholdsvis mange Tilfælde af den omhandlede Sygdom. I Østamtets Distrikt, ikke alene i Fljótsdals-hérað, men overalt i Distriktet synes Kertelsygen at være endnu hyppigere og af en mere alvorlig Karakter end i mit Distrikt; navnlig traf jeg paa mine Rejser i hint Distrikt forholdsvis mange voxne, der lede af Skrofler.

Grunden til den store Uoverensstemmelse mellem Schleisners Angivelse og min Erfaring om Kertelsygdommens Forhold i Island kan vel næppe finde sin Forklaring i en saa hurtig Tiltagen af Sygdommen, at, medens den i 1847—48, i hvilke Aar Schleisner har samlet sine Iagttagelser, kunde betegnes som en for Island fremmed Sygdom, jeg alt i min Medicinalberetning for den sidste Del af 1856 har kunnet betegne den som hyppig forekommende. Dette kan saa meget mindre antages, som jeg i de 9 Aar, min Beregning omfatter, — mellem Schleisners Iagttagelse og min første Iagttagelse ligger ogsaa 9 Aar, — ikke har kunnet spore noget Tegn, der kunde tyde paa en slig Tiltagen af den omhandlede Sygdom.

Dette vil ses af følgende Liste over Kertelsyge-Tilfældenes Fordeling i de omhandlede 9 Aar:

Aar.	Antal Tilfælde.
1857	28
1858	12
1859	16
1860	25
1861	21
1862	24
1863	27
1864	30
1865	29

En saa pludselig og stærk Tiltagen af denne Sygdom i Nutiden lader sig heller ikke let forklare, ti uagtet slet og mangelfuld Luft i Boligerne og Mangel paa Renlighed i Nutiden er fremherskende nok, er det dog, efter alles sigende, sikkert, at disse hygiejniske Forhold tidligere have været langt slettere i Island. Hertil kommer, at Børnenes Opamning, i Modsætning til tidligere, i alt Fald i den Del af Landet, hvor jeg var Læge, i Nutiden i Reglen sker ved Diegivning, og at Børnenes Pleje i det hele taget maa anses for bedre end forhen.

Sandsynligt er det, at Grunden til, at Schleisner har overset Kertelsygens virkelige Forhold i Island, er den, at der, før han begyndte sin Undersøgelsesrejse gennem Landet, er blevet bibragt ham den Anskuelse, at Kertelsyge var fremmed for Island, og at han derfor ikke har henvendt sin Opmærksomhed herpaa. Dette lader sig ogsaa ret vel bringe i Samklang med, at han, i Henseende til Kertelsygens Forhold i Island i det hele taget, henholder sig til Lægernes Erfaring; — at Kertelsygens Endemitet har været erkendt af min Formand, synes imidlertid at fremgaa deraf, at jeg ved min Tiltrædelse fandt Sygdommen almindelig bekendt blandt Befolkningen, — men at han i Fljótsdalshærad finder Sygdommen al-

mindelig, ti «den nuværende og foregaaende Læge» i det Distrikt, hvortil denne Egn hører, have omtalt det¹⁾.

At Kertelsygen alt i lang Tid har hørt hjemme i Island, men ikke er bleven erkendt som saadan, maa formentlig anses for højst sandsynligt. Herpaa tyde ogsaa gamle Folks Udsagn, der gaa ud paa, at de selv og andre i deres Barndom have haft en lignende Sygdom, men at man ikke dengang kendte den.

Kertelsygens Karakter i Island svarer fuldstændig til dens Billede andensteds. Det er derfor kun paa Grund af den skarpe Modsætning, der findes Sted mellem Schleisners og min Angivelse om dens Forhold i Island, at jeg finder Anledning til at anføre, at den i Island undertiden giver sig tilkende ved den ejendommelige skrofulose habitus: tyk Overlæbe og Næse og fremstaaende Underliv, altid ved svulne Kertler, navnlig paa Halsen, ofte ved forskellige Huderuptioner, særlig paa Hoved og Ansigt, som da undertiden antage Form af den saakaldte «crusta lactea», ikke sjælden ved Betændelse i Næsens og Ørenes Slimhinde, ofte ved forskellige Øjenbetændelser, som Blefariter, Konjunktiviter og Keratiter, samt i enkelte Tilfælde ved Benbetændelser: Nekroser og caries. Hertil kommer, at den særlig paavirkes af Levertran.

At de i Island stedfindende slette hygiejniske Forhold maa afgive en gunstig Jordbund for Kertelsygen, behøver vel næppe at anføres. Imidlertid har jeg dog ogsaa oftere truffet Kertelsyge hos Familier, hvor disse Forhold vare forholdsvis gunstige. Af de af mig iagttagne 212 Tilfælde af denne Sygdom vare 28 under 1 Aar, 163 fra 1—10 Aar og 21 over 10 Aar.

Klorose. Schleisner henregner Blegsoten til de Sygdomme, der forekomme overmaade sjælden i Island. Blandt hans 2600 Sygdomstilfælde fandtes kun ét Tilfælde af

¹⁾ A. St. S. 3.

Blegsot, og selv har han paa sine Rejser i Landet ikke haft et eneste saadant Tilfælde under Behandling¹⁾. Det samme udtales af Distriktslæge Lind i Islands Vestamt, som i sin Medicinalberetning for 1858 anfører, at Blegsoten er saa sjælden i hans Distrikt, at han i 14 Aar kun har set 2 Tilfælde af den²⁾.

Min Erfaring om denne Sygdoms Hyppighedsforhold i Island staar i meget skarp Modsætning til foranførte Angivelser. Blegsoten har nemlig for mig vist sig som en af allerhyppigste, — næst efter Influenza og Muskelrevmatisme den hyppigste, — Sygdomme, som komme under Behandling i Island. Jeg har saaledes behandlet ikke færre end 316 Tilfælde af denne Sygdom, og den har saaledes givet et Procentforhold af 4,1 af samtlige forekomne Sygdomstilfælde, 9,2 af de hos Kvindekønnet over 10 Aars Alderen forekomne 3416 Sygdomstilfælde og 55,05 pCt. af de kroniske konstitutionelle Sygdomstilfælde.

— At Blegsoten imidlertid synes at være forholdsvis noget sjældnere i Island end i Danmark, fremgaar deraf, at jeg der ligeledes har iagttaget 316 Tilfælde af den, hvilket udgør 5,6 pCt. af de Sygdomstilfælde, som jeg der har haft. — Til Støtte for denne min Angivelses Rigtighed skal jeg, paa Grund af den store Uoverensstemmelse mellem den og den tidligere gældende Anskuelse, anføre:

1) at jeg altid, hvor de stedlige Forhold have tilladt det og jeg af Sygdommens Beskrivelse har anset Tilstedeværelse af Blegsot for sandsynlig, har forlangt at se de syge, og at min Diagnose derfor i de allerfleste Tilfælde har støttet sig til en nøjagtig Undersøgelse af de syge;

2) at Blegsoten er optraadt med de for denne Sygdom ejendommelige Symptomer: en større eller mindre Blegthed, Mæthed i hele Legemet, navnlig Knæene, Kar-

¹⁾ A. St. S. 3—4.

²⁾ Jfr. «Det kgl. Sundhedskollegiums Aarsberetning» for 1859, S. 434.

dialgi, Hjærtebanken og Blæselyd i Halskarrene, at den forholdsvis hyppig har været forbunden med Menstruationsanomalier, samt at den alene er vegen for Jærnmidler;

3) at jeg efter min Forflyttelse fra det Distrikt, hvorfra min Erfaring herom er hentet, fra Læge Edvald Johnsen, som i 1867—1868 var konstitueret Distriktslæge i dette Distrikt, har modtaget et Brev, hvori han siger, at den hyppigste Sygdom, som her kom under hans Behandling, var Blegsot.

Ligesom der ikke er nogen Grund til at antage, at Blegsoten i et saa stort Antal skulde forekomme i det omhandlede Distrikt, men derimod ikke i andre Egne af Landet, saaledes har jeg ogsaa paa mine Rejser i Nabodistrikterne¹⁾ overbevist mig om, at Sygdommen i disse lader til at være lige saa hyppig som i Nordamtets nordlige Distrikt, og det maa derfor anses for højst sandsynligt, at den, trods enkelte Lægers Benægtelse, forekommer i hele Landet.

Den sandsynligste Grund til, at Blegsotens hyppige Forekomst i Island saa fuldstændig er undgaaet Schleisner, kan jeg kun tænke mig at være den, at hans Opmærksomhed er bleven afledt fra denne Sygdom derved, at de Læger, han er kommen i Berøring med, og hvorfra i alt Fald de fleste have været ældre Læger, som formentlig ikke have været fortrolige med Stetoskopets Brug og ikke i Stand til at tyde de gennem dette iagttagelige Fremtoninger, bestemt have benægtet Blegsotens Tilstedeværelse. — Da jeg tiltraadte mit Distrikt i Island, kendtes Blegsoten her ikke engang af Navn, hvilket tyder paa, at min Formand ikke har erkendt Sygdommen. — Jeg har saa meget større Grund til at antage denne Forklaringssandsynlighed, som det i den første Tid gik mig

¹⁾ Nordamtets nordlige Distrikt tilligemed Nabodistrikterne udgøre i Henseende til Folkemængde $\frac{1}{3}$ — $\frac{1}{2}$ af hele Landets Folkemængde.

paa selv samme Maade som det formentlig er gaaet Schleisner, i det jeg, gaaende ud fra, at Blegsoten ikke fandtes i Island, undlod at undersøge de syge i Henseende til den og først efter at have praktiseret i nogen Tid blev overrasket ved dens Hyppighed.

Da Blegsotens Endemitet saaledes ikke er bleven paaagtet, før jeg iagttog dens hyppige Forekomst, er det formentlig umuligt at danne sig nogen Mening om, hvorvidt den altid eller hvor længe den har hørt hjemme i Landet. Sikkert maa det imidlertid antages, at den alt i længere Tid har været tilstede, da en saa stor Udbredelse, som jeg alt i det første Aar af min Praxis i Island forefandt af denne Sygdom, ikke vel kan tænkes at være opstaaet pludselig. Rimeligt er det imidlertid, at Blegsoten her ligesom andensteds er tiltagen i Nutiden; dog har jeg ikke kunnet spore nogen Tilvæxt af den i den Tid, jeg var Læge i Island. Dette fremgaar af følgende Liste over Blegsotstilfældenes Fordeling paa de Aar, mine Iagttagelser omfatte:

Aar.	Antal Tilfælde.
1857	47
1858	38
1859	35
1860	44
1861	39
1862	27
1863	23
1864	29
1865	34

Den Aftagen af Sygdommen, som denne Liste tyder paa, er formentlig kun tilsyneladende og beror vistnok dels paa en større Pavperisme i de sidste Aar, der bevirkede, at man i disse havde mindre Raad til at søge Lægehjælp, dels i Benyttelse af gamle Recepter, som ikke havdes i de første Aar af min Praxis.

Aarsagsforholdet mellem Blegsot og Menstruations-anomalier har, som tidligere antydet, været meget fremtrædende. Af 33 Amenorreer og 153 Menostasier have saaledes henholdsvis 27 og 115 været forbundne med Blegsot. Som en hyppig Lejlighedsaarsag til Sygdommens Udbrud har jeg iagttaget vaade Fødder. Navnlig viste dette sig hyppig under Hø høsten, i hvilken Tid de unge Piger, uden anden Fodbedækning end deres islandske Sko ¹⁾, Dag ud og Dag ind i længere Tid ofte maa staa i Vand til over Anklerne paa de sumpede Græsmarker; især har denne Omstændighed vist sig at være afgørende, naar Menstruationen er indtraadt under disse Forhold.

Syfilis. De 5 Tilfælde, som jeg har haft af denne Sygdom, hidrøre fra Udlændinge, væsentlig Søfolk, og ere derfor, som tidligere anført, ikke medtagne i min Beregning over Antallet af de kroniske konstitutionelle Sygdomstilfælde. — Syfilis hører til de Sygdomme, der heldigvis hidtil ikke have kunnet slaa Rod hos den islandske Befolkning. To Gange: i 1756 paa Uldfabrikken i Reykjavik og i 1824 paa Nordlandet, har den slaaet an hos Befolkningen, men bægge Gange, — første Gang først efter 18 Aars Forløb — er dens Udbredelse bleven standset ²⁾. Naar man betænker, at Island hvert Aar be-

¹⁾ De islandske Sko, der i Reglen udelukkende bruges af alle Islændere, ere forfærdigede af ugarvet Skind (Faare-, Kalve-, Ko- eller Sælhundeskind), uden anden Saal end selve Skindet, hvoraf de bestaa, og bedække kun Tærne, Siden af Foden og Hælen. Disse Sko ere vel, som et yderst let Fodtøj, meget hensigtssvarende til Fodvandring og Fjældstigning; men saa vel paa Grund af Stoffet, der er uholdbart og, navnlig naar det er Faare-skind, hvoraf Kvindernes Sko i Reglen forfærdiges, let gennemtrænges af Fugtighed, som fordi Skoene kun bedække en saa lille Del af Foden, give de ved den ringeste Fugtighed udenfor Huset Anledning til vaade Fødder.

²⁾ Jfr. Schleisner: a. St. S. 2.

søges af Hundreder af Skibe, dels danske Handelsskibe, dels franske og engelske Fiskerfartøjer, hvis Besætning har forskelligt Samkvem med Indbyggerne, maa det anses for et stort Held, at en saadan Paaforelse af Syfilis ikke oftere finder Sted.

Diabetes har jeg ikke iagttaget i Island, og den kan saaledes vistnok betragtes som en i alt Fald yderst sjælden Sygdom der.

IV. Ekinokokker ¹⁾.

Før Schleisner skrev sin Nosografi af Island havde vistnok ingen nogen Anelse om, at der i Island fandtes Ekinokokker, end sige at disse der vare en forholdsvis overordentlig almindelig Sygdom. De islandske Læger havde vel i deres Medicinalberetninger omtalt en Lever-sygdom som almindelig i Landet, men de betegnede denne i Almindelighed som: «infarctus hepatis», «obstructio hepatis eller viscerum abdominalium» og «hepatalgia». Vel havde enkelte Læger, før Schleisner berejste Island, berettet, at de ved Sektioner af dem, som døde af saadanne Sygdomme, havde fundet «Hydatider», men det er dog ubestridelig Schleisner, hvem Æren tilkommer for at have paavist, at denne Sygdom i en ualmindelig Grad er hyppig i Island, samt at den der «er en universel

¹⁾ Da Ekinokokkerne spille en stor Rolle blandt Islands Sygdomme, da de som Sygdomsform uden Hensyn til deres Sæde i og for sig have en særlig Interesse, og da de desuden ere knyttede til mange forskellige Organer, har jeg, før jeg gaar over til mine Meddelelser om disses særlige Sygdomme, anset det for rigtigt først at omtale Sygdommen i Almindelighed. — I øvrigt har jeg tidligere beskrevet Ekinokokkernes Forhold i Island i en Afhandling, der under Titel: «Bidrag til Kundskab om de i Island endemiske Ekinokokker», er optagen i «Ugeskr. f. Læger», 3 R. III, Nr. 5—8 (1867), og desuden i fransk Oversættelse i Januar- og Februar-Hæftet af «Archives générales de médecine» for 1869.

og ikke til Leveren alene indskrænket Entozo-Dannelse¹⁾, og det vil da vel ogsaa indrømmes, at denne Schleisners Paavisning i en meget væsentlig Grad har bidraget til at anspore til de derefter af flere ansete Videnskabsmænd foretagne Efterforskninger om denne Sygdoms ætiologiske Forhold i det hele taget og særlig for Islands Vedkommende, hvilke Forhold nu maa anses for at være bragte til fuldstændig Klarhed.

Uagtet ogsaa min Erfaring taler for Ekinokokkernes særdeles hyppige Forekomst i Island, stemmer den dog langt fra overens med Schleisners og endnu mindre med Leareds Angivelse herom. Som bekendt antog Schleisner, støttende sig til Landfysikus Thorstensens Udsagn, der formentlig maa have berot paa et Skøn, men derimod ikke paa en nøjagtig Statistik, samt paa de Sygelister, der stode til hans Raadighed, at omtrent $\frac{1}{7}$ af hele Islands Befolkning havde Ekinokokker²⁾. Dr. Leared i London, som i 1862 besøgte Island, gik imidlertid endnu videre, i det han med Hjaltelin som Hjemmelsmand angav, at hvert 5te Indeid i Island bortreves af Ekinokokker³⁾. Bægge disse Angivelser, men navnlig Leareds, maa jeg anse for at være i en meget høj Grad overdrevne.

Blandt mine 7539 Sygdomstilfælde, der vare fordelte paa 7044 syge, findes kun 298⁴⁾ Tilfælde af Ekinokokker, som da udgøre 3,9 pCt. af Sygdomstilfældene og 4,2 pCt. af Sygeantallet og give et Forholdstal af 1 Ekinokok :

¹⁾ A. St. S. 4—16.

²⁾ A. St. S. 15.

³⁾ Dr. Leared lod i 1862 en Artikel om Ekinokokkerne indrykke i 3 i Island dengang udkommende Blade: «Thjóðólfur», «Islen-dingur» og «Nordanfari», i hvilken denne Angivelse forefindes.

⁴⁾ I min Afhandling om Ekinokokkerne i «Ugeskr. f. Læger» ser jeg til min store Beklagelse, at dette Tal urigtig er anført til 280, hvilket beror paa, at jeg har glemt at medregne 18 udvendige Ekinokokker.

24,29 andre Sygdomstilfælde og 1 Ekinokoksyg : 22,6 andre syge, hvilket sidste Forholdstal vil blive det, som kommer i Betragtning, naar mit Forholdstal skal sammenlignes med Schleisners og Leareds. Af de 298 Ekinokoksyge have 66 imidlertid hidrørt fra andre Distrikter, medens det hele Antal syge, jeg fra disse har haft, kun har været 369, hvilket jo giver et Forholdstal af Ekinokoksyge til andre syge som 1 : 4,5¹⁾. Fradrager man disse Tal fra Hovedsummerne, vil Forholdstallet for Nordamtets nordlige Distrikts Vedkommende, hvor Forholdet mellem behandlede Ekinokoksyge og andre syge maa anses for at være mere normalt, blive betydelig mindre, nemlig som 232 Ekinokoksyge : 6443 andre syge, eller som 1 : 28,2. Men da vi her have at gøre med en kronisk, besværlig og tildels farlig Sygdom, og da denne før min Tid, i alt Fald sjælden, i det omhandlede Distrikt helbrededes ved Kunstens Hjælp, medens dens Behandling af mig ved Récamiers Metode gav særdeles gode Resultater, hvilket vistnok maa antages at have bevirket en forholdsvis større Tilgang af Ekinokoksyge, vil det dertil forhaabentlig indrømmes, at det anførte Forholdstal vilde blive alt for højt, naar det skulde overføres paa hele Befolkningen; ti det maa jo antages, at der blandt den Del af samme, der ikke har søgt min Lægehjælp, maa have været forholdsvis færre, der have lidt af Ekinokokker. Jeg har imidlertid ogsaa ad en anden Vej søgt at komme efter Ekinokokkernes Hyppighedsforhold i Island, idet jeg i Løbet af et kort Tidsrum foretog en Optælling af ekinokoksyge og ekinokok-

¹⁾ Dette Forholdstal bør ikke betragtes som et Tegn paa, at Ekinokokker ere almindeligere i disse Distrikter end i det Distrikt, hvori jeg var Læge; ti det beror sikkert derpaa, at jeg med Held behandlede Ekinokokker efter Récamiers Metode, som ellers saa at sige ikke anvendtes af Landets øvrige Læger og navnlig slet ikke af Lægerne i Nabadistrikterne.

fri Individuer i de Familier, jeg som Læge kom i Berøring med. Resultatet heraf var, at der af 561 Individuer, fordelte paa 46 Familier, fandtes 13 ekinokoksyge, hvilket giver et Forhold af ekinokoksyge til ekinokokfri Individuer som 1 : 42,15. Uagtet Antallet, hvorpaa denne Beregning er baseret, ikke er stort, er jeg dog tilbøjelig til at antage, at Forholdet for de udviklede og iagttagelige Ekinokokkers Vedkommende, — hvor stort de latente Ekinokokkers Antal er, ville kun talrige Sektioner kunne give Oplysning om, — d. e. 1 : 40—50, er tilnærmelsesvis rigtigt.

Det er vel ikke umuligt, at denne Sygdom i enkelte andre Egne af Landet er noget hyppigere; dog er det ikke rimeligt, at Afvigelsen er stor, saa meget mindre som den Befolkning, hvorfra min Erfaring herom er hentet, fremfor flere andre Egne af Landet væsentlig lever af Faareavl, hvormed følger et større Hundehold, som jo er den væsentligste Aarsag til Ekinokokkernes Hyppighed i Island. At Ekinokokkerne ikke synes at være hyppigere i den Egn af Sydlandet, hvor Schleisners Hjemmelsmand, Thorstensen, var Læge, og Leareds Hjemmelsmand, Hjaltelin, endnu er Læge, end i den Del af Landet, hvorfra min Erfaring skriver sig, og at disse Lægers Angivelser herom maa staa overordentlig fjærnt fra det virkelige Forhold, synes formentlig at fremgaa deraf, at praktiserende Læge Jonassen, der boer i samme By (Reykjavik), hvori Thorstensen har bot og Hjaltelin bor, som efter sigende skal have en forholdsvis udbredt Praxis, og som desuden i 1870 opererede 13 ekinokoksyge, hvoraf de 10 med heldigt Udfald, i «Ekinokoksvulster og deres Behandling», (Ugeskr. f. Læger, 3 R. X, Nr. 10 og 11, 1870) beretter, at han i 1870 kun har iagttaget 28 Tilfælde af Ekinokokker, et Antal, der endogsaa ikke er lidet mindre end det An-

tal (d. e. 34,2) jeg i Gennemsnit aarlig havde af denne Sygdom.

Ekinokokkernes Sæde hos 255¹⁾ syge, som jeg har truffet paa, har været følgende:

Udgangspunkt.	Hdk.	Kvk.	Til- sammen.	pCt.
Lever	56	120	176	69,01
Nyrer	1	2	3	1,17
Milt	1	1	2	0,78
Underlivshulhed, hvor Udgangs- organet er ubestemt	11	43	54	21,17
Lunger	2	5	7	2,7
Hoved	1	3	4	1,5
Nakke	"	1	1	0,39
Regio suspraspinata	"	2	2	0,78
Regio infraclavicularis	"	1	1	0,39
Regio axillaris	1	1	2	0,78
Mamma	"	1	1	0,39
Arm	"	1	1	0,39
Laar	1	"	1	0,39
Tilsammen:	74	181	255	

Det fremgaar heraf, at Ekinokokkernes Udgangspunkt fra Underlivets Organer har udgjort 92,13 pCt. og deraf fra Leveren 69,01 pCt.; — at en stor Del af de under Rubrikken: «Underlivshulhed, hvor Udgangsorganet er ubestemt»²⁾ anførte 54 Tilfælde ere udgaaede fra Leveren,

¹⁾ At det her angivne Sygeantal er mindre end det tidligere anførte, beror derpaa, at flere syge i dette ere overførte fra det ene Aar til det andet, medens det mindre Antal er det virkelige Antal Ekinokok-Sygdomstilfælde, jeg har haft.

²⁾ Grunden til, at jeg i 54 Tilfælde ikke har kunnet bestemme, fra hvilket Organ Ekinokokken er udgaaet, er dels den, at jeg i flere Tilfælde ikke har faaet Lejlighed til selv at undersøge de syge, skønt jeg altid, hvor det har været muligt, har forlangt det, dels deri, at Diagnosen i denne Henseende undertiden kan være yderst vanskelig, for ikke at sige umulig.

og at Forholdet for dette Organs Vedkommende derfor i Virkeligheden er betydelig større, er jeg tilbøjelig til at antage — medens Lungerne kun have givet 2,7 pCt. og Legemets ydre Væv 5,01 pCt. Af Ekinokokker i Hjærnen, Øjet eller Benvævet er intet Tilfælde forekommet i min Praxis.

Ekinokokkernes sjældne Forekomst i Lungerne er højst mærkelig i Sammenligning med samme Sygdoms Forhold hos Drøvtyggerne, blandt hvilke den i Island er langt hyppigere end hos Mennesket. — Navnlig er dette Tilfældet hos Malkefaar og Kør¹⁾, der, naar de have naaet en Alder af henholdsvis 4 og 10 Aar, sjældent ere fri for Ekinokokker. — Jeg har nemlig foretaget nøjagtige Undersøgelser angaaende Ekinokokkernes Forhold hos Husdyrene i Island; men jeg har aldrig set eller hørt Tale om et eneste Faar eller Stykke Hornkvæg, der har haft Ekinokokker, uden at disse samtidig fandtes i Lunger og Lever. Blandt 8 Sektioner, foretagne paa Mennesker, der vare døde af Underlivs-Ekinokokker, har jeg derimod ikke truffet paa en eneste Lunge-Ekinokok. Imidlertid skal jeg ikke benægte Muligheden af, at Sygdommen forekommer noget hyppigere i Lungerne hos Mennesket, end jeg har kunnet paavise det. Diagnosen af Ekinokokker i dette Organ er nemlig meget vanskelig, om ikke umulig, før de briste og udtømmes ved Expektoration; ti før Bristningen ville de næppe give sig tilkende ved andre Symptomer end mat Perkussion, svag Aandedrætslyd samt maaske Smerte paa det Sted; hvor Kysten har sit Sæde, Symptomer, som de da have tilfælles med andre Sygdomme i Brystkassen.

¹⁾ At Ekinokokkerne ere hyppigere blandt Malkefaar og Kør, end hos det andet Køn, beror sikkert derpaa, at de om Sommeren græsse paa Hjemmemarkerne og saaledes leve i stadigt Samkvem med Hundene, medens Bederne og Oxerne drives til Fjælds om Foraaret og først hentes hjem om Efteraaret.

Den sammensatte Ekinokok (*Echinococcus altricipariens* Küchenm., *E. hydatidosus* Lkt.) anføres i Almindelighed af Forfatterne som overvejende hyppig hos Mennesket, medens den enkelte Ekinokok (*Echinococcus scolicipariens* Küchenm., *E. granulosus* Lkt.) kun skulde forekomme undtagelsesvis. Dette stemmer ikke overens med min Erfaring; ti af 48 opererede har jeg kun fundet Døtreblærer hos 9, altsaa hos 1 af 5,3. De Ekinokokker, der indeholde Døtreblærer, opnaa undertiden en enorm Størrelse, og Underlivet kan da blive saa udvidet som ved en stærkt udviklet Bugvattersot. Jeg har saaledes engang udtømt 18 Potter hos en af disse syge. Den multilokulære Form af Ekinokokker i Leveren, som medfører Ulceration af dennes Substans, har jeg aldrig truffet paa.

I Følge Schleisners Angivelse skal den islandske Leverekinokok vistnok altid eller hyppigst være forbunden med Ekinokokker i andre Underlivsorganer¹⁾. Da jeg blandt mine 176 Tilfælde af Ekinokokker i Leveren kun 6 Gange har jagttaget dette, vil jeg ikke kunne tiltræde denne Anskuelse.

Efter at det i 1863 ved Krabbes og Naunyns Fodringsforsøg er lykkedes at bevise, at Ekinokokker hos Mennesket nedstamme fra Hundens *Tænia echinococcus*, medens v. Siebold, og efter ham andre, alt tidligere, ligeledes ved Fodringsforsøg, havde ført Beviset for, at Ekinokokker fra Husdyr udvikledes til *Tænia echinococcus* hos Hunden, og efter at Krabbe fremdeles havde paavist det forholdsvis meget store Hundehold i Island, d. e. 1 Hund : 3—5 Mennesker, samt den forholdsvis overordentlig hyppige Forekomst af Ekinokok-Bændelormen i den islandske Hunds Tarmkanal, i det den, sædvanligvis i stor Mængde, fandtes hos 28 pCt. (mod 0,6 pCt. i København) af disse, medens Ekinokokkerne, som tidligere omtalt, viste sig at være overordentlig hyppige hos Husdyrene

¹⁾ A. St. S. 12.

der¹⁾, forsvandt det uforklarlige ved den ejendommelige Hyppighed af Ekinokokker hos Mennesket i Island. Det maa nemlig nu anses for at være hævet over enhver Tvivl, at Islænderne faa deres Ekinokokker ved tilfældig at nedsluge Æg af Hundens *Tænia echinococcus*, medens Hundene paa den anden Side faa denne deres *Tænia* ved at fortære Ekinokokker, vistnok sjælden fra Mennesker, men derimod væsentlig fra Husdyr. Hertil gaves der indtil den sidste Tid rig Anledning ved Slagtningen af disse, idet ekinokkokholdige Indvolde (Lever og Lunger) som ubrugelige til Menneskeføde bortkastedes, men da fortæredes af Hundene, for hvilke de selvfølgelig vare en stor Lækkerbidsken.

At angive de Veje, hvorigennem Æg af Hundens *Tænia echinococcus* paaføres Mennesket, ser jeg mig ikke i Stand til. De ere muligvis mange og forskellige, og man vil formentlig ikke kunne undre sig over, at en saadan Indvandring hyppig finder Sted, naar man kender de Forhold, hvorunder Hundene leve i Island. Disse ere ikke alene Islændernes tro Ledsagere paa deres Vandringer udenfor Huset, men inde i Huset færdes de uhindret overalt i Køkken, Fadebur og i det fælles Opholds- og Soveværelse. Deres væsentligste Føde er Levninger, som de nyde af samme Kar, som Menneskene spise af, og som de da slikke rene, hvilket da, i alt Fald undertiden, tjæner i Stedet for Afvaskning af Karrene. At Urenlighed, saa vel i Henseende til Madlavning, til Madkarrenes Renligholdelse som i andre Henseender i det hele taget spiller en stor Rolle med Hensyn til denne Sygdoms Opstaaen, maa anses for utvivlsomt. Jeg kender saaledes af Omtale, — selv har jeg ikke iagttaget noget saadant, — kun ét Tilfælde af Ekinokokker blandt den Del af Befolkningen, der bor i vel-

¹⁾ Jfr. »Helminthologiske Undersøgelser i Danmark og paa Island, med særlig Hensyn til Blæreormlidelserne paa Island«, af Dr. med. H. Krabbe, Kbhavn. 1865.

indrettede Huse, fører en civiliseret Husholdning og i enhver Henseende iagttager Renlighed.

Det beror paa en fuldstændig Misforstaaelse af Schleisners og Krabbes Ytringer herom, naar flere Forfattere, som Brandes¹⁾, Leuckart²⁾ og Spencer Cobbold³⁾ anføre, at de islandske Kvaksalvere hyppigt anvende Hundeurin og Hundeeexkrementer som Lægemidler mod visse Sygdomme og delvis sætte Ekinokokkernes Hyppighed i Island i Forbindelse hermed. Det er nemlig sikkert, at de islandske Kvaksalvere, som, for saa vidt de ikke ere Homøopater, («kloge Mænd» eller «kloge Koner» forefindes ikke i Island) anvende lignende Lægemidler som Lægerne, i alt Fald i Nutiden ikke anvende og vistnok i dette Aarhundrede ikke have anvendt slige Lægemidler.

Det er ligeledes en fejlagtig Anskuelse, naar Küchenmeister⁴⁾ mener, at «Flodvandets varme Temperatur, hvilket ofte bliver benyttet som Drikkevand», tildels bidrager til Ekinokokkernes Hyppighed i Island. Ti for det første forefindes de varme Kilder kun meget spredt i Island; — jeg, der dog har gennemrejst og set en stor Del af Landet, mindes saaledes ikkun at have set saadanne paa 5 Steder, — dernæst har jeg aldrig set Afløbene fra disse, for saa vidt saadanne Afløb findes, at danne Floder, hvorimod jeg paa et Par Steder har set dem udmunde i Koldtvandselve, hvorved disses Temperatur vel paa en kort Strækning bliver noget forhøjet, men snart afkøles; endelig er det mig ikke bekendt, at et saadant varmt Flodvand nogensteds anvendes som

¹⁾ Jfr. Brandes: «Haandbog i de indvortes Sygdomme, 3dje Del,» S. 517.

²⁾ Jfr. «Unsere Zeit» f. 1862, 654.

³⁾ Jfr. «Entozoa» 1864, S. 283.

⁴⁾ Jfr. «Lehrbuch d. speciell. Pathologie u. Therapie» v. Dr. Felix Niemeyer, Sechste vermehrte u. verbess. Aufl. 1 Bd. S. 705.

Drikkevand. Det varme Flodvand maa saaledes anses for at være uden al Betydning som Aarsagsmoment til Ekinokokkerne i Island.

Det er meget almindeligt, at Islænderne henføre deres Sygdom til en Kontusion paa det Sted, hvor Ekinokokken har udviklet sig. Uagtet man, med Nutidens Kundskab om Ekinokokkernes entozoiske Natur for Øje, maa betragte denne Angivelse, for saa vidt den angaar causa prima, som forkastelig, bør den dog formentlig, naar man forstaar den paa den Maade, at en Kontusion kan give Anledning til en tidligere latent Ekinokoks hurtigere Udvikling, ikke ringeagtes. Jeg tror nemlig, at der ofte behøves en ydre eller indre stimulus for at fremskynde Ekinokokkens Væxt. Man ser saaledes ikke sjælden, at Ekinokokker først komme til Syne eller, naar de tidligere have været tilstede og iagttagelige, voxede betydelig under Sygdomme, som ikke staa i nogen som helst Forbindelse med disse Snyltedyr. Saaledes opdagede jeg hos en kroupsyg en Underlivs-Ekinokok af et Barnehoveds Størrelse, som Barnets i alle Henseender omhyggelige Forældre ikke vidste noget af. Den syge havde aldrig tidligere klaget over Smerter i Underlivet; men under Kroupen klagede det første Gang over hæftige Smerter i Svulsten, hvorved den opdagedes. Ogsaa en fysiologisk Tilstand, nemlig Svangerskabet, ses ofte at spille en Rolle i Henseende til Ekinokokkernes Udvikling. Saaledes udvikledes og voxede en udvendig Ekinokoksvulst, som jeg i 1857 exstirperede, i den første Halvdel af 2 paa hinanden følgende Svangerskaber, i hvilket Tidsrum den syge tillige havde stærke Smerter i Svulsten, medens den i den sidste Halvdel af Svangerskabet, og indtil det ny Svangerskab indtraadte, var stationær og ikke gav Anledning til Smerter, — et ogsaa i Henseende til Ekinokokkernes periodiske Udvikling, som meget ofte iagttages, betegnende Exempel.

I Henseende til Køn og Alder have de 189 Tilfælde, som jeg af denne Sygdom har truffet paa i Nordamtets nordlige Distrikt¹⁾ (hos 5 Kvinder har jeg ikke faaet Alderen opgivet) været fordelte saaledes:

Alder.	Mdk.	Kvk.	I alt.	Folkemængde i 1860.	pCt. af Folkemængden.
Under 5 Aar.	"	1	1	1249	0,08
Fra 5—10 Aar	9	5	14	1308	1,07
— 10—15 —	4	13	17	965	1,7
— 15—20 —	6	12	18	862	2,08
— 20—30 —	12	37	49	1911	2,5
— 30—40 —	1	22	23	1301	1,7
— 40—50 —	12	15	27	796	3,3
— 50—60 —	7	14	21	766	2,7
— 60—70 —	3	5	8	699	1,14
— 70—80 —	3	1	4	202	1,9
Over 80 —	"	2	2	85	2,3
Ubestemt Alder.	"	5	5	"	"
I alt	57	132	189	10144	1,8

Man ser heraf, at Ekinokokkerne i Island forekomme langt hyppigere hos Kvinden end hos Manden, nemlig i et Forhold som 1 : 2,3, samt at denne Overvægt har været gennemgaaende tilstede i alle Aldersklasser undtagen i Alderen fra 5 til 10 Aar og fra 70 til 80 Aar, men betydeligst i Alderen fra 30 til 40 Aar, nemlig som 1 : 22. Grunden til dette ugunstige Forhold for Kvindeskønnet maa formentlig for en stor Del søges deri, at Kvinderne, paa Grund af deres Sysselsættelse med Madlavning, Vaskning af Madkar og andre huslige Sysler, ere mere udsatte for at nedsluge Hundens *Tænia echino-*

¹⁾ Da jeg til Grundlag for min Beregning over Ekinokokkernes Forhold i forskellige Aldersklasser har troet at burde benytte Distriktets Folkemængde i disse, har det været nødvendigt at udsondre de fra andre Distrikter behandlede 66 Ekinokokksyge, hvoraf 17 have været af Mandkøn, 49 af Kvindkøn.

coccus end Mændene. I det hele maa det vel antages, at Menneskene ere mere udsatte for disse Snyltedyrs Indvandring inden Døre end ude. At Menostasi, som, i Følge Schleisners Angivelse¹⁾, af Thorstensen endog ansaas for den almindeligste Aarsag til Ekinokokkernes hyppige Forekomst hos den islandske Kvinde, noget, der jo strider imod Nutidens Kendskab til Ekinokokkernes Aarsagsforhold, skulde have nogen Indvirkning paa deres Udvikling hos Kvinden, har jeg ikke iagttaget. I det hele taget har det for mig vist sig, at det har været ligesaa hyppigt, at de kvindelige syge, der have haft Ekinokokker, og som have befundet sig i den menstruerende Alder, have haft en normal Menstruation, som at de have lidt af Menostasi.

Med Hensyn til Alderen vil det ses, at Sygdommen, naar undtages den spædeste Barnealder, forekommer i alle Aldre, forholdsvis sjældnest i den yngre Alder og forholdsvis hyppigst i Alderen fra 40 til 50 Aar. Den yngste syge, jeg har behandlet for Ekinokokker, har været 4 Aar gammel, men hos enkelte af mine syge skal Sygdommen endog have vist sig i 2 Aars Alderen. Den højeste Alder, hvori jeg har iagttaget Ekinokokker, har været 87 Aar.

Hvor vidt Sygdommen er hyppigere blandt dem, som leve af Landbrug, end blandt dem, der ernære sig ved Fiskeri, hvilket synes at være en Selvfølge, ser jeg mig paa Grund af Forholdene i den Del af Landet, hvorfra min Erfaring om Forholdene i Island er hentet, ikke i Stand til at paavise, da der, paa Grimsøs omtrent 60 Individer store Befolkning nær, næsten ikke er nogen i Distriktet, der alene ernærer sig ved Fiskeri. Imidlertid skal det dog bemærkes, at jeg ikke har truffet paa nogen Ekinokok fra Grimsø.

¹⁾ A. St. S. 16.

Medens jeg paa dette Sted tror at kunne forbigaa mine Erfaringer om Ekinokksygdommens øvrige patologiske Forhold, og i Henseende til disse kan henvise til min Afhandling om denne Sygdom i «Ugeskrift for Læger», skal jeg ikke undlade her at gøre opmærksom paa, at der nu, i Følge den nyeste Tids Erfaring, formentlig bør stilles en langt gunstigere Prognose for denne Sygdom end tidligere.

Som bekendt har Prognosen for de indvendige Ekinokokkers, særlig for Underlivs-Ekinokokkernes Vedkommende været anset som meget ugunstig, i det Sygdommen er bleven betragtet som en meget besværlig og farlig Lidelse, hvorimod Lægekunsten i Henseende til Prophylaxe og Helbredelse lidet eller intet formaaede. Vel skal det ikke nægtes, at Underlivs-Ekinokokkerne, ogsaa saaledes som de forekomme i Island, i mange Tilfælde ere en højst besværlig og tildels farlig Sygdom, og at Almenbefindendet paa Grund af den kan lide paa mange Maader; men dette er dog ofte ikke Tilfældet, og man kan saaledes undertiden træffe paa syge, endogsaa med enorme Underlivs-Ekinokokker, der ikke lide synderlig og endogsaa i en forbavsende Grad ere arbejdsdygtige. Desuden er det i Følge min Erfaring ikke saa hyppigt, at Sygdommen fører til Døden. Jeg kan saaledes, naar undtages de dødelige Tilfælde, der skyldes Operationer og andre Sygdomme, kun opvise 17 Tilfælde — deraf 9 ved Bristning af Ekinokokker og 8 paa andre Maader, som Hektik og marasmus — eller 6,6 pCt. af mine 255 Tilfælde, i hvilke dette har fundet Sted. Dertil kommer, at Naturhelbredelser ved Bristning ere temmelig almindelige, — blandt mine 255 Tilfælde har jeg af saadanne iagttaget 26 eller 10,19 pCt. — Endelig har det vist sig, at det i et meget stort Antal af Tilfælde staar i vor Magt radikalt at helbrede Underlivs-Ekinokokker saa vel ved Æts-

ningsmetoden, hvilken jeg med meget Held anvendte ¹⁾, som ved en forbedret Punkturmethode, d. e. med blivende Kanyle, der som Dobbelpunktur er bleven anvendt af Boinet ²⁾ og Simon ³⁾, og som Enkelpunktur for Tiden — i Følge de sidste Beretninger dog med mindre godt Udfald — anvendes af Jonassen i Island ⁴⁾.

Hvad der herefter, foruden det anførte, imidlertid vil stille Ekinokokkernes Prognose, særlig for Islands Vedkommende, i det gunstigste Lys, er Profylaxen. Ti efter at denne Sygdoms ætiologiske Forhold ere komne til fuldstændig Klarhed, og efter at det ved Krabbes for omtalte Undersøgelser for Islands Vedkommende er blevet paavist, at den forholdsvis store Hyppighed af denne Sygdom blandt Menneskene her staar i den nøjeste Sammenhæng med det forholdsvis store Antal Ekinokok-Bændelorme og Ekinokokker, som henholdsvis findes hos de islandske Hunde og Drøvtyggere, der bægge ere tilstæde i stort Antal i Landet, er Vejen til Forebyggelse af Ekinokokkerne klart anvist. Indskrænkes nemlig Hundeholdet til det allernødvendigste og forhindres Hundene, enten ved Nedgravning af ekinokokbefængte Indvolde fra Drøvtyggere eller paa anden Maade, fra at fortære friske Ekinokokker og derved paadrage sig Ekinokok-Bændelorm, saa vil en Indvandring af disses Æg i Mennesker og Drøvtyggere, og derved Ekinokoksygdommen hos disse, saa snart de gamle, i Henseende

¹⁾ Jfr. «Bidrag til Kundskab om de i Island endemiske Echinokokker» i «Ugeskr. f. Læger» 3 R. III, Nr 7—8, S. 99.

²⁾ «Gaz. d. hôpit» 1864 Nr. 26. Jfr. «Om Leverechinokokker med Hensyn til Diagnose og Behandling» af Dr. Vald. Rasmussen i Hospitals-Tid. 9 Aargang Nr. 29.

³⁾ Jfr. «Punktur af Leverkyster og Abscesser» i «Ugeskr. f. Læger» 3 R. VII, Nr. 4.

⁴⁾ Jfr. «Ekinokoksvulster og deres Behandling» af prakt. Læge J. Jonassen i «Ugeskr. f. Læger» 3 R. X, Nr. 10—11, 1870, sammesteds 3 R. XIII, Nr. 25, 1872 og 3 R. XV, Nr. 26, 1873.

til Ekinokok-Bændelorm mistænkelige Hunde ere uddøde, for Eftertiden blive forebygget. Da der nu ved Lov af 25 Juni 1869, som er traadt i Kraft i 1871, er lagt en Skat paa enhver Hund i Landet, der ikke er nødvendig til Bevogtning af Kør, Heste og Faar, — da der i samme Lov paabydes, at Indvolde, hvori der findes Blæreorm, øjeblikkelig enten skulle nedgraves eller opbrændes, — da Bøder endvidere ere fastsatte for Overtrædelse af disse Lovbestemmelser, — og da Hundeskatten endelig skal deles mellem vedkommende Politimester eller Repstyrer (d. e. Sogneforstander) og Fattigkassen, medens Bøderne deles mellem Angiveren og Fattigkassen, og man derfor tør haabe, at Loven vil blive strængt overholdt, saa vil Ekinokosygdommen forhaabentlig, naar en Menneskealder er hengaaet, blive lige saa sjælden i Island som i andre Lande.

V. Sygdomme i Aandedrætsorganerne.

Af Sygdomme i Aandedrætsorganerne har jeg, iberegnet Influenza, epidemisk Brystkatarr og Kroup, der ere omtalte under Infektionssygdommene, haft et Antal af 1186 Tilfælde, d. e. 15,7 pCt. af alle forekomne Sygdomstilfælde; men naar disse (deri ogsaa indbefattede de 7 Pnevmonier og 13 Plevriter, som indtraf under Influenza-Epidemierne) fraregnes, bliver der tilbage 599 Tilfælde, som er 7,9 pCt. af mine Sygdomstilfælde. — I Danmark, hvor jeg ikke har set Sygdomme i Aandedrætsorganerne optræde som Infektionssygdomme, har jeg truffet paa 1066 Tilfælde, hørende til denne Sygdomsklasse, eller 19,1 pCt. af de Tilfælde, som jeg der har haft, hvilket Forholdstal altsaa ikke er saa lidet større end det, samtlige Sygdomstilfælde i Aandedrætsorganerne have givet i Island, og mere end dobbelt saa stort som det, jeg i samme Land har haft af de Sygdomme i Aandedræts-

organerne, som ikke skyldes Infektion. — Af disse Antal have henholdsvis 972 (d. e. 81,9 pCt. af alle Sygdomstilfælde i Aandedrætsorganerne) og 385 (d. e. 64,2 pCt. af de ikke epidemiske Sygdomstilfælde i samme Organer) været akute, medens 214 (henholdsvis 18,04 og 35,7 pCt.) have været kroniske Brystsygdomme.

A. Akute — ikke epidemiske — Sygdomme i Aandedrætsorganerne.

Akut Brystkatarr. Af denne Sygdom har jeg haft et Antal af 156 Tilfælde, som udgøre 2,06 pCt. af alle forekomne Sygdomstilfælde og 26,04 pCt. af de ikke epidemiske Sygdomstilfælde i Aandedrætsorganerne. Da jeg i Danmark i Løbet af 5, i Henseende til akut Brystkatarr formentlig normale, maaske endogsaa gunstige Aar af denne Sygdom har truffet paa et Antal af 573 Tilfælde, som da udgøre 10,3 pCt. af de Sygdomstilfælde, jeg har haft der, og da dette Forholdstal saaledes er 5 Gange saa stort som det, samme Sygdom har givet i Island, tyder min Erfaring paa en forholdsvis meget stor Sjældenhed af ikke epidemisk akut Brystkatarr i Island. Vel maa det antages, at en meget stor Del af de i min Sygeliste under Benævnelsen «pectoralia» anførte 98 Tilfælde har været akut Brystkatarr, men selv om alle disse Tilfælde bleve henregnede herunder, hvorved man vilde opnaa et Antal af 254 Tilfælde af akut Brystkatarr, og hvorved Forholdstallet vilde stige til 3,3 pCt., vil denne Sygdoms Hyppighedsforhold i Island alligevel staa særdeles langt tilbage for samme Forhold i Danmark. Endogsaa naar man til de akute Brystkatarrer vilde henregne Infektions-Sygdommene: Influenza og de Brystkatarrer, som høre ind under epidemisk Brystkatarr, — hvilke jo ikke bør komme i Betragtning, hvor der er Tale om «ikke epidemisk Brystkatarr» — hvorved Brystkatarrernes Antal vilde stige til 678, bliver Forholdet for Islands Vedkommende alligevel mindre end for Danmarks, nemlig

som 8,9 pCt. i Island : 10,3 pCt. i Danmark. — En endogsaa betydelig større Forskel mellem den akute Brystkatarrs Hyppighedsforhold i Island og i Danmark fremkommer, naar man sammenligner mit Antal Brystkatarrer i Island med Antallet af disse i hele Kongeriget Danmark med Undtagelse af København i Tidsrummet fra og med 1867 til og med 1870, — saaledes som dette er angivet i det kongelige Sundhedskollegiums Aarsberetninger — i Forhold til Folkemængden paa bægge Steder ¹⁾. Det fremgaar heraf, at, medens jeg i Island af alle Brystkatarrer (deri indbefattede «pectoralia», Influenza og Brystkatarrerne i den epidemiske Brystkatarr) i Gennemsnit aarlig kun har haft 75,3 Tilfælde af en Folkemængde paa 10144 eller 0,7 pCt., — af «ikke epidemisk Brystkatarr» og «pectoralia» tilsammen i Gennemsnit aarlig 28,2 Tilfælde eller 0,2 pCt. af Folkemængden, — og af «ikke epidemisk Brystkatarr» i Gennemsnit aarlig 17,3 Tilfælde eller 0,1 pCt. af Folkemængden, er der i Danmark paa en Folkemængde af 1602699 (d. e. hele Kongerigets Folkemængde, som den 1ste Februar 1870 var $1783565 \div \text{Københavns Folkemængde} : 180866$) — i Gennemsnit aarlig faldet 32772,7 Brystkatarrer eller 2,04 pCt. af Folkemængden. — Vel maa man i Henseende til Bedømmelsen af dette Spørgsmaal, ved Siden af denne Sygdoms forholdsvis ringe Farlighed, tage de lokale Forhold i Island, og da særlig de lange Afstande fra Lægen og den deraf følgende store Vanskelighed ved at søge Lægehjælp fra de fjærnere Egne i Betragtning; men Forskellen mellem den Brystkatarrs Hyppighedsforhold i Island og i Danmark, som ikke skyldes Infektion, og som

¹⁾ Grunden til, at min Beregning ikke omfatter det hele Tidsrum, for hvilket Sygelisterne ere offentliggjorte, er den, at i Tidsrummet fra 1862 til 1864 angives Antallet af Angina og katarralsk Feber i én og samme Rubrik, medens denne i Tidsrummet fra 1865 til 1866 kun indbefatter katarralsk Feber.

væsentlig maa antages at opstaa ved saakaldet Forkølelse, viser sig imidlertid at være saa stor, at jeg ikke kan antage, at den alene hidrører fra disse Forhold.

Den akute Brystkatarr forekommer i Reglen til alle Aarstider, men synes at være noget hyppigere i den kolde Aarstid, navnlig om Efteraaret og i den første Del af Vinteren. Undertiden synes den da at have en forbigaaende epidemisk Karakter. I øvrigt frembyder denne Sygdom i Island ikke noget særegent.

Hæmoptyse. Af denne har jeg iagttaget 17 Tilfælde, og den udgør saaledes 0,2 pCt. af alle mine Sygdomstilfælde og 2,7 pCt. af de ikke epidemiske Sygdomme i Aandedrætsorganerne. I Danmark har jeg af samme Lidelser truffet paa 14 Tilfælde, som af de der forekomne Sygdomstilfælde giver det samme Forholdstal som i Island, nemlig 0,2 pCt.

Naar undtages Ekinokokker i Lungerne, har det i alt Fald været yderst sjælden, at Hæmoptysen har staaet i Forbindelse med organiske Sygdomme i Brystorganerne; navnlig har jeg aldrig set den opstaa som indledende eller ledsagende Lungesvindst.

Pnevmoni. Fraregnet de 42 Pnevmonier, som tilhøre den epidemiske Brystkatarr, og de 7, som indtraf under Influenza-Epidemierne, har jeg kun behandlet 76 Tilfælde af denne Sygdom, og den udgør saaledes kun 1,008 pCt. af alle Sygdomstilfældene og 12,6 pCt. af de Sygdomme i Aandedrætsorganerne, som ikke skyldes Infektion deres Oprindelse. Sammenholdt med min Erfaring om denne Sygdoms Hyppighedsforhold i Danmark, synes Pnevmonien ligesom den akute Brystkatarr at være forholdsvis sjælden i Island. Jeg har saaledes i Danmark blandt mine der iagttagne Sygdomstilfælde haft et Antal af 213 eller 3,8 pCt. Tilfælde af Pnevmoni, og denne har saaledes vist sig at være mere end 3 Gange saa hyppig i Danmark som i Island. — Denne Uoverensstemmelse

mellem Pnevmoniens Hyppighedsforhold i Island og i Danmark træder endnu stærkere frem, naar man sammenligner mit Antal af Pnevmonier i Island med samme Sygdoms Antal i Kongeriget Danmark med Undtagelse af København, saaledes som dette er angivet i de aarlige Sygelister for Tidsrummet fra og med 1867 til og med 1870¹⁾, i Forhold til Folkemængden paa bægge Steder. Det viser sig da, at, medens jeg i Island i Gennemsnit aarlig af det hele Antal — 125 — Pnevmonier kun har haft 13,8 Tilfælde eller 0,1 pCt. af Folkemængden i Distriktet, og fraregnet de 49 Tilfælde, som skyldtes Infektion, i Gennemsnit aarlig 8,4 Tilfælde eller 0,08 pCt. af Folkemængden, er der i den omhandlede Del af Danmark i Gennemsnit aarlig forekommet 10599,2 Tilfælde af Pnevmoni, som er 0,6 pCt. af Folkemængden i den Del af Danmark, hvorfra Tilfældene ere hentede. — Vel maa man ved Bedømmelsen af dette Spørgsmaal, ligesom ved Brystkatarrerne, tage de under disse omtalte lokale Forhold i Betragtning; derimod vil en Henvisning til Sygdommens Mildhed, saaledes som ved bemældte Sygdom, saa meget mindre være paa sin Plads i Henseende til Forklaringen af Pnevmoniens forholdsvis Sjældenhed i Island, som denne ikke alene i og for sig maa betragtes som en forholdsvis alvorlig Sygdom, men desuden for mig har vist sig at være af en langt farligere Karakter i Island end i Danmark. Jeg har saaledes i Island af mine 76 Tilfælde af Pnevmoni mistet 17 eller 22,3 pCt., — i de Tilfælde af Sygdommen, som hidrørte fra «epidemisk Brystkatarr» og Influenza, var Dødeligheden endnu større (af 49 Tilfælde 12 eller 24,4 pCt.) — medens jeg i Danmark blandt 213 Tilfælde kun har haft 18 eller 8,4 pCt. Dødsfald.

¹⁾ For 1867 findes i Sygelisterne ingen særskilt Rubrik for Lungebetændelser, men derimod for Brystbetændelser.

Pnevmonien forekommer i Følge min Erfaring hyppigere i den kolde end i den varme Aarstid. — I øvrigt fordrer dens Forhold i Island ikke videre Omtale.

Pleuritis. Naar man fraregner de 41 Plevriter, der have tilhørt den «epidemiske Brystkatarr», og de 13 Plevriter, som skrive sig fra Influenzaen, kan jeg kun fremvise et Antal af 38 Tilfælde af denne Sygdom, og den udgør saaledes kun 0,5 pCt. af mine Sygdomstilfælde og 6,3 pCt. af de ikke epidemiske Sygdomstilfælde i Aandedrætsorganerne. Denne Brystsygdom har vel ogsaa, naar man ikke medregner de epidemiske Plevriter, ligesom den akutte Brystkatarr og Pnevmonien, for mig vist sig at være forholdsvis sjældnere i Island end i Danmark, i det jeg her af den har haft 51 eller 0,9 pCt. Tilfælde, men da 23 af disse Tilfælde have hidrørt fra ét Aar, maa det formentlig anses for tvivlsomt, om dette Resultat ikke beror paa tilfældige Omstændigheder. — Denne Sygdoms saa vel som Pnevmoniens Forhold under Epidemierne af revmatisk Sting vil blive omtalt under disse.

B. Kroniske Sygdomme i Aandedrætsorganerne.

Medens jeg ikke finder Anledning til at opholde mig videre ved de øvrige til denne Klasse hørende Sygdomme, som Astma, Ekinokokker i Lungerne og kronisk Plevrit, og i Henseende til det Antal Tilfælde, disse henholdsvis have givet, samt til deres Forholdstal kan henvise til min Sygелiste, skal jeg kun nærmere omtale den kroniske Brystkatarr og Lungesvindsothen.

Kronisk Brystkatarr. Af denne Sygdom har jeg haft et Antal af 23 Tilfælde, og den udgør saaledes 0,3 pCt. af alle mine Sygdomstilfælde og 3,8 pCt. af de ikke epidemiske Sygdomstilfælde i Aandedrætsorganerne. — I Danmark har jeg af samme Sygdom truffet paa 38 Tilfælde eller 0,6 pCt. af mine Sygdomstilfælde der. — Det gælder imidlertid om den kroniske ligesom om den akutte Brystkatarr, at jeg er tilbøjelig til at antage, at en for-

holdsvis stor Del af de under «pectoralia chronica» i min Sygeliste anførte 115 Tilfælde have hørt hertil, og det er da ogsaa særlig en Del under denne ubestemte Diagnose indbefattede, formentlige Tilfælde af kronisk Brystkatarr, der foranledige mig til at skænke denne Sygdom en nærmere Omtale. Jeg vil omtale disse Tilfælde under Benævnelsen:

Høkatarr. Man træffer i Island ikke sjælden, — hvor hyppig, ser jeg mig desværre ikke i Stand til at udtrykke ved Tal, da mine Optegnelser herom ere mangelfulde, — paa en i Henseende til sine Aarsager ejendommelig kronisk Brystlidelse. Denne Sygdom, der kun opstaar om Vinteren eller rettere i den Tid, Kreaturerne ere paa Stald, findes kun hos Mænd, der have den Bestilling at tage Høet fra Høstakkene og behandle det, før det anvendes til Foder. Høet indeholder altid mere eller mindre Støv, som skal rystes bort, inden det bliver anvendt til Foder. Ved Indaanding af dette Støv, navnlig naar Høet har været daarlig indhøstet og er bleven muggent i Stakkene, paa-
 drage de, som behandle Høet, sig ikke sjælden denne Sygdom, som da vedvarer, saa længe de vedblive med samme Sysselsættelse, men i Reglen atter taber sig om Sommeren. Sygdommen, der ytrer sig ved Hoste, i Almindelighed med sparsomt Expektorat og besværet Aandedræt, skal ofte være i meget høj Grad besværlig og skal undertiden navnlig om Aftenen, (om Eftermiddagen tages Høet fra Høstakkene i Reglen til samme Dags Aftenfodring og Morgenfodringen Dagen efter) kunne besvære Aandedrættet i overordentlig høj Grad. Ved Undersøgelsen af Brystet — under Paroxysmerne har jeg ikke haft Lejlighed til at se nogen af disse syge — har jeg enkelte Gange fundet Tegn til Bronkit, men i det overvejende Antal af Tilfældene intet abnormt. Dette er Grunden til, at jeg i min Journal ikke har betegnet disse Tilfælde som kronisk Brystkatarr, hvortil de dog formentlig høre.

At denne Brystlidelse er væsentlig forskellig fra den af Bostock først paaviste, saakaldte «Høfeber», «Høastma», «Sommerastma» og «typisk Forsommerkatarr¹⁾», som, sjælden overalt, — at den forekommer i Danmark, har jeg iagttaget, — forholdsvis hyppigst forekommer i England, maa formentlig anses for utvivlsomt. Til Støtte herfor skal jeg for det første anføre, at, medens den islandske Høkatarr kun angriber Brystet, deltager i Høfeberen desuden ogsaa Næsens Slimhinde, Øjets Bindehud, Svælget, Hovedet og Nervesystemet i Lidelsen. Dernæst fremkommer Høkatarr i Island kun i den kolde Aarstid, medens den svinder eller taber sig i den varme, hvorimod Høfeberen ikke alene opstaar om Sommeren (deraf Benævnelsen: Sommerastma og Forsommer-Katarr) og taber sig, saa snart en koldere Temperatur indtræder; men enkelte Forfattere, som Phoebus, antage endogsaa, at Sommervarmen og de lange lyse Dage have en meget væsentlig Betydning i Henseende til Fremkaldelsen af Høfeberen hos dertil prædisponerede Individuer. Endelig opstaar Høkatarr i Island kun ved intim Berørelse med gammelt Hø eller Støv fra dette, medens Høfeberen særlig fremkommer ved og paavirkes af Lugten af flere friske Blomster, men særlig af tørrede friske Græsarter eller tørret, nylig mejet Hø. Da Høkatarr i Island aldrig fremkommer ved Lugt af frisk tørret Hø, og da det Stof i dette, Stearoptenet «Cumarin», som man særlig har tilskrevet det tørrede Hø skadelige Paavirkning af dem, som lide af eller ere prædisponerede til Høfeber, er stærkest tilstede i det frisktørrede Hø, men taber sig ved Opbevaring i Maaneder²⁾, og altsaa ikke kan antages at være tilstede i det gamle Hø, som i Island frembringer Høkatarr, kan denne, uagtet Høet i bægge Til-

¹⁾ Angaaende denne Sygdom skal jeg henvise til «Der typische Frühsommer-Katarrh oder das sogenannte Heufieber — Heuasthma» von Philip Phoebus, Giessen 1862.

²⁾ Jfr. Phoebus: A. St. S. 132—133.

fælde, dels udelukkende, dels i alt Fald særdeles hyppig, har Betydning som Aarsagsmoment, formentlig ikke anses for identisk med Høfeberen.

Lungesvindst. Ejendommelig og af stor Interesse er Lungesvindstens sjældne Forekomst i Island. Af 6 iagttagne Tilfælde af denne Sygdom, — 0,07 pCt. af alle mine Sygdomstilfælde, 1,001 pCt. af de ikke epidemiske Sygdomstilfælde i Aandedrætsorganerne, — have kun 4 (0,05 pCt. af alle Sygdomstilfælde og 0,6 pCt. af de Sygdomme i Aandedrætsorganerne, som ikke hidrøre fra Infektion) tilhørt indfødte Islændere, de øvrige derimod danske Søfolk. — I Danmark har jeg af denne Sygdom haft et Antal af 97 Tilfælde eller 1,7 pCt. af de der forekomne Sygdomstilfælde. — Denne overordentlige Sjældenhed af Lungesvindst, som Schleisner ogsaa har gjort opmærksom paa ¹⁾, kunde let give den Tanke Rum, at denne Sygdom sandsynligvis slet ikke forekom i Island, og at de faa Tilfælde (3), som Schleisner og jeg ville have iagttaget af den, berode paa en urigtig Diagnose, i det der var sket en Forvexling med andre Fortættelser i Lungerne af andre Aarsager, og da særlig med Lunge-Ekinokokker, som, naar de havde deres Sæde i Lungespidserne, vistnok let vilde kunne forvexles med Lungesvindst. Jeg er selv tilbøjelig til at antage, at den paa kronisk Miliærtuberkulose beroende Lungesvindst ikke forekommer i Island, ti i saa Tilfælde kunde man vel en Gang imellem vente at se denne gaa i Arv; men saadanne Tilfælde har jeg hverken selv iagttaget eller hørt omtale, og uagtet jeg har anført at have iagttaget 4 Tilfælde af Lungesvindst hos indfødte Islændere, tør jeg dog ingenlunde bestemt paastaa, at den pneumoniske, paa «infiltreret Tuberkulose» eller osteagtige Afsætninger beroende Lungesvindst forekommer der; ti i det eneste

¹⁾ A. St. S. 2 og 3.

dødelige Tilfælde, som jeg véd at have haft og i hvilket jeg foretog Sektion, viste Aarsagen til Lungesvindsothen sig at være af en saa særegen og sjælden Natur¹⁾, at Tilfældet formentlig ikke kan have nogen Beviskraft i Henseende til dette Spørgsmaal, medens Sygdommen i et andet Tilfælde helbrededes paafaldende hurtig og jeg i de 2 øvrige Tilfælde, for hvis Vedkommende Udfaldet er mig ubekendt, kun fik Lejlighed til at se de syge en eneste Gang²⁾.

Bestemt at angive Aarsagen til Lungesvindsothens

¹⁾ I dette meget interessante Tilfælde, som var ledsaget af en for mig før Sektionen uforklarlig Læmhed i de nedenfor Brystet liggende Dele af Legemet, skyldtes Lungesvindsothen en destruktiv Betændelse i de øverste Brysthvirvler (Sekkvestre fandtes i bægge Lungespidsers Kaverner) og en derfra udgaaende sekundær Betændelse i Brysthinde og Lungespidses med paafølgende osteagtige Afsætninger.

²⁾ Efter at jeg har forladt Island, har jeg efterhaanden faaet Efterretning om, at 3 Søskende i en Familie i Østamtet, hvis Broder i 1864 døde af Lungesvindsoth, som han havde paadraget sig under et Ophold i København, samt 5 Individer, hørende til 3 nærbeslægtede Familier, i den Del af Landet, hvor jeg var Læge, alle af sund, i alt Fald ikke ftisisk Herkomst, efterhaanden i Løbet af nogle Aar skulle være døde af «Tæring». De Oplysninger, som 2 Præster, hvoraf den ene har «*venia practicandi*», velvilligen have givet mig om Tilfældene paa Østlandet, tyde imidlertid ingenlunde bestemt paa, at Sygdommen har været Lungesvindsoth, og den angivne Dødsarsag synes i intet af disse Tilfælde at være bleven bekræftet ved Sektion, hvilket dog overfor en i Landet saa sjælden Sygdom vilde have været højst ønskeligt.

Skulde imidlertid disse Tilfælde af «Tæring» have været Lungesvindsoth, ligger det formentlig nær, da Tilfældene ere indtrufne hos nærbeslægtede, da ingen arvelig Disposition har været tilstede og da Sygdommen ellers er saa overordentlig sjælden i Island, at antage, at et contagium her har fundet Sted. — Da Spørgsmaalet om Lungesvindsoth kan forplantes ved contagium endnu er omtvistet, maa jeg imidlertid meget beklage, at de Forsøg, jeg har gjort paa at tilvejebringe nøjagtige Oplysninger, navnlig til Spørgsmaalet om Smitsomheden i disse Tilfælde, hidtil ikke have ført til noget Resultat.

sjældne Forekomst i Island, hvilken det, foruden med enkelte Bjærg egne i Tyskland ¹⁾, har tilfælles med de nordligste Egne i Sverrig og Norge ²⁾ samt Færøerne ³⁾, derimod ikke med Grønland ⁴⁾, vil selvfølgelig for Islands ligesom for de faa andre Egenes Vedkommende, hvor et lignende Forhold gør sig gældende, blive vanskeligt. — At en Immunitet hos Islændere mod denne Sygdom ikke finder Sted, er i alt Fald sikkert, da det ikke saa sjælden hænder, at disse under et Ophold i Danmark paa-drage sig den. Lige saa lidt vil Lungesvindstotens Sjældenhed i Island kunne forklares ved en Antagonisme mellem denne Sygdom og Koldfeber; ti denne sidste har endogsaa, som tidligere anført, for mig vist sig at være forholdsvis endnu sjældnere end hin, og der finder saaledes snarere en Parallelisme Sted i Island mellem disse tvende Sygdomme ⁵⁾. Denne Fremtoning vil endvidere ikke heller kunne finde sin Forklaring deri, at Island er et Bjærgland, og at Bjærgluften skulde virke hæmmende paa Lungesvindstotens Udvikling; ti Bjærgene bebos ikke i Island, men derimod Kysterne og Dalene. Endelig er Island ikke heller forskaaet for flere forskellige Sygdomme, om hvilke det antages, at de ikke sjælden give Stødet til Lungesvindstotens Fremkomst, som Kertelsyge, Tyfus, akutte Brystsygdomme og Influenza, og uagtet Mæslingerne, der ogsaa henregnes til disse Sygdomme, ikke ere endemiske i Island, ere de dog en-

¹⁾ Jfr. Hirsch: p. a. St. II, S. 57.

²⁾ Jfr. Hirsch: p. a. St. II, S. 55.

³⁾ Jfr. Panum: «Iagttagelser fra Færøerne» i Bibl. f. Læger, III, I. 1847, S. 277.

⁴⁾ Jfr. Lange: «Bemærkninger om Grønlands Sygdomsforhold» i Bibl. f. Læger, V, VIII, 1864, S. 29.

⁵⁾ Erfaringen om Lungesvindstotens og Koldfeberens gensidige Forhold i Island maa saaledes, som det synes, bidrage til end yderligere at svække den alt forud tvivlsomme Sætning om Antagonisme mellem disse tvende Lidelser.

kelte Gange blevne indførte der, og en betydelig Del af de Individder i mit Distrikt, der under den meget alvorlige og udbredte Mæslingeepidemi i 1846 have haft Mæslinger, maa selvfølgelig have hørt til den Befolkning, hvorfra mine lagttagelser ere hentede. Jeg har imidlertid i Island ikke set nogen af disse Sygdomme fremavle Lungesvindsot.

At der imidlertid i Island saa vel som i enhver anden Egn, hvor et lignende Forhold gør sig gældende, maa være en eller flere heldige Betingelser tilstede, som betinge dette gunstige Forhold, maa antages. Som et Bidrag til dette Spørgsmaals Løsning for Islands Vedkommende skal jeg fremhæve nogle her tilstedeværende formentlig gunstige Betingelser, som jeg tror ikke ere uden Betydning i Henseende til Forebyggelsen af Lungesvindsotens Fremkomst.

Naar jeg blandt disse gunstige Betingelser anfører Islands Temperaturforhold, da fremkommer denne min Angivelse selvfølgelig kun som en Hypotese, der formodentlig af mange, navnlig af saadanne, der ikke af egen Erfaring have lært disse at kende, a priori vil blive anset for forkastelig, men som jeg for mit Vedkommende er tilbøjelig til at tillægge nogen Betydning i Henseende til Modarbejdelsen af Lungesvindsot. Naar man ser hen til Islands nordlige Beliggenhed — mellem 64° og 67° N. B. — maa dets Temperaturforhold anses for at være særdeles gunstige; navnlig gælder dette for Sydlandets Vedkommende, hvis Klima vistnok maa betragtes som et usædvanlig mildt Øklima. Dette er især fremtrædende om Vinteren; ti medens Forskellen paa Temperaturen i København og i Reykjavik (paa Islands Sydland) for hele Aarets Vedkommende er $3,28^{\circ}$ R. til Fordel for København, er Reykjaviks Temperatur om Vinteren kun $0,9^{\circ}$ R. lavere end Københavns paa samme Aarstid; om Sommeren er Københavns Temperatur $4,29^{\circ}$

højere end Reykjaviks. — Det, der uden Tvivl betinger dette forholdsvis milde Klima i Islands Sydland, er sikkert den Omstændighed, at en Arm af Golfstrømmen berører Islands sydøstlige Del. — Anderledes forholder det sig vel paa Islands Nordland, hvorfra mine Erfaringer om de islandske Sygdomsforhold jo skrive sig. I Akureyri (mit Opholdssted), der ligger under $65,4^{\circ}$ N. B., er hele Aarets Middeltemperatur $6,5^{\circ}$, Sommerens $7,8^{\circ}$ og Vinterens $4,6^{\circ}$ lavere end Københavns ¹⁾. Det er imidlertid ikke Islands forholdsvis gunstige Temperaturforhold, beregnede i Grader, som jeg er tilbøjelig til at tilskrive en gavnlig Virkning mod Udviklingen af Lunge-svindst; ti i denne Henseende staar Island jo langt tilbage for mange andre Lande, hvor denne Sygdom trives i høj Grad. Det er derimod for det første det, at den samme Frostgrad om Vinteren er langt mindre gennemtrængende og føles langt mindre end f. Ex. i Danmark, — i andre Lande har jeg ikke tilbragt nogen Vinter. Herom ere vistnok alle, som have opholdt sig paa bægge Steder, det være sig indfødte Islændere eller Danske, enige, og jeg for mit Vedkommende foretrækker $\div 10^{\circ}$ i Island for $\div 5^{\circ}$ i Danmark. Dernæst er den i Island om Vinteren ved Tøvejr indtrædende højere Temperatur i Reglen saa mild og velgørende, som man i alt Fald meget sjælden under lignende Forhold føler det i Danmark. Endelig er Forskellen paa og Overgangen fra Sommerens til Vinterens Temperatur, navnlig naar man ser hen til Vinter-temperaturens milde Karakter, hverken stor eller brat og bliver derved mindre følelig. Hertil kommer, at Temperaturen daglige Spillerum i Reykjavik kun er forholdsvis ringe, nemlig for hele Aaret $3,71^{\circ}$ mod $5,02^{\circ}$ i København ²⁾.

¹⁾ Jfr. J. F. Schouw: «Europa» 2 Udg. 1835, S. 18 og Bergsøes «Statistik» IV, S. 405.

²⁾ De anførte Angivelser om Temperaturforholdene i Reykjavik og København ere laante fra Schleisners p. a. St. S. 115, som

Da det formentlig er hævet over enhver Tvivl, at Temperaturforholdene, navnlig ved Fremkaldelse af Bronkit og andre akute Brystlidelser, have en væsentlig Indflydelse paa Lungesvindots Fremkomst og Udvikling, og da fremdeles de Brystkatarrer og Pnevmonier, som ikke skyldes Infektion, men som i Reglen maa tilskrives ugunstige Temperaturforhold, i Følge min Erfaring, som tidligere anført, synes at være forholdsvis sjældne i Island, — noget, der formentlig staar i Forbindelse med Islands gunstige Temperaturforhold, — har jeg trot, da disse særlig om Vinteren, der jo er den ugunstigste Aårstid i Henseende til Lungesvindot, formentlig ere gunstige, at det i alt Fald ikke er utænkeligt, at man, ved Siden af andre gunstige Betingelser, for en Del vil kunne tilskrive disse Lungesvindots sjældne Forekomst i Island og i det hele taget en hæmmende Virkning mod denne Sygdoms Fremkomst og Udvikling. — Men denne min personlige Anskuelse er som sagt kun en Hypotese, som jeg vel har haft nogen Betænkelighed ved at fremsætte, men som jeg dog ikke har trot at burde lade uomtalt.

Hvorvidt Islands ejendommelig lave Barometerstand (over 4''' under Danmarks¹⁾) har nogen Indvirkning paa Lungesvindots sjældne Forekomst, ser jeg mig ikke i Stand til at udtale nogen bestemt Mening om.

Den islandske Levemaade er vistnok vel skikket til at modarbejde Lungesvindot. Island frembringer ikke Korn, og Kartofler eller andre Vegetabilier dyrkes næppe nogensteds i en saadan Mængde, at disse kunne erstatte hint. Derimod frembringes Kød, Fisk, Mælk og Smør.

atter støtter sig til: «Observationes meteorologicæ in Islandia factæ a Torstensenio, Hafniæ 1839 og Schouws «Skildring af Vejrligets Tilstand i Danmark» Kbhvn. 1826.

¹⁾ Jfr. Schleisner: A. St. S. 117.

En naturlig Følge heraf er, at Islænderne fortrinsvis leve af deres egne animalske Frembringelser, medens Nydelsen af det indførte Korn i Reglen kun er ringe. Navnlig turde den særdeles rigelige Nydelse af Smør, hvoraf til et Mandfolk beregnes $3\frac{1}{2}$ Pund om Ugen, Torskeleveren i Fiskerlejerne og det fede islandske Faarekød være af særlig Betydning i Henseende til Modarbejdelsen af Lungesvindstot.

At der i Island ikke findes større Byer, men at Befolkningen bor spredt, er sikkert ikke uden Betydning i Henseende til det omhandlede Spørgsmaal; men dette gunstige Forhold opvejes vistnok fuldstændig af de i høj Grad ugunstige hygiejniske Forhold, som forefindes i de islandske Boliger.

Endelig maa man vistnok tillægge Manglen af Syfilis i Island en stor Betydning i Henseende til Forebyggelsen af Lungetuberkulose.

Da der saaledes i Island synes at være enkelte gunstige hygiejniske og nosologiske Forhold tilstede, som i alt Fald tildels maa antages at kunne bidrage til at modarbejde Lungesvindstoten, medens Landet paa den anden Side ikke er forskaanet for flere forskellige Sygdomme, som i andre Lande, enkelte endogsaa forholdsvis hyppig, fremavle denne, men som i Island ikke have samme Virkning, — da det dertil netop har vist sig, at Islændere under deres Ophold i Danmark af og til paadrage sig denne Sygdom, foranlediget ved akutte Sygdomme, som Mæslinger og akutte Brystsygdomme, medens de, naar de angribes af de samme Sygdomme i deres Fødeland, aldrig faa Lungesvindstot, — og da jeg endelig ikke kender noget Exempel paa, at nogen i Island bosat fremmed har paadraget sig Lungesvindstot her, tror jeg, at der er Grund til at antage, at Island maa være et for svindstottige gunstigt Opholdssted, og at det derfor i alt Fald vilde være et Forsøg værd at tilraade saadanne Individuer,

der enten lide af en begyndende Lungesvindstot, eller som paa Grund af deres Nedstammen og habitus frygte for Sygdommens Udbrud, at tage Ophold i Island. Medens Island selvfølgelig ikke vil kunne gøre Fordring paa at være et i andre Henseender saa tillokkende og behageligt Opholdssted for disse syge, som de sydlige Lande, hvor disse dog ikke sjælden forgæves søge Helbredelse for deres Sygdom, — at et Ophold i Island ogsaa i denne Henseende vil overtræffe manges Forventning, er jeg imidlertid overbevist om, — har det dog formentlig et Fortrin fremfor disse, det nemlig, at det er et forholdsvis billigt Opholdssted. Særlig vilde derfor et Ophold i Island være at tilraade mindre formuende svindsottige eller saadanne, som i Følge deres Livsstilling vilde kunne søge Erhverv der enten ved Handel, Haandværk eller paa anden Maade.

VI. Sygdomme i Kredsløbsorganerne.

Det Antal Sygdomstilfælde, denne Sygdomsklasse har givet, har været 36, som er 0,47 pCt. af alle mine Sygdomstilfælde. — I Danmark har jeg af Sygdomstilfælde, hørende til denne Klasse, kun truffet paa 21 — alene bestaaende af organisk Hjærtesygdom — eller 0,37 pCt. af de Sygdomstilfælde, som jeg der har haft. — Disse 36 Tilfælde, der alle vare kroniske, have været fordelt paa 2 Sygdomme: Aneurisma, der har givet et Antal af 2, — 0,02 pCt. af alle Sygdomstilfældene og 5,5 pCt. af Sygdomstilfældene i Kredsløbsorganerne, — og organisk Hjærtesygdom, hvoraf jeg har haft et Antal af 34, — 0,45 pCt. af alle Sygdomstilfældene og 94,4 pCt. af Sygdomstilfældene i Kredsløbsorganerne. — De organiske Hjærtesygdomme have i to af Tilfældene været medfødte.

Kun forholdsvis meget faa, — hvor mange, ser jeg mig ikke i Stand til at angive — skyldtes akut Ledderevmatisme.

I øvrigt frembyder denne Sygdomsklasses Forhold i Island intet særegent.

VII. Sygdomme i Digestionsorganerne.

Sygdommene i Digestionsorganerne indtage en særdeles fremragende Plads blandt Islands Sygdomme. Jeg kan saaledes af disse fremvise et Antal af 1161 Sygdomstilfælde, og de udgøre saaledes 15,39 pCt. af alle mine Sygdomstilfælde. Af disse 1161 Tilfælde have 23 eller 1,9 pCt. haft deres Sæde i Munden (d. e. aphthæ og stomatitis), 103 eller 8,8 pCt. i Svælget (d. e. angina tonsillaris¹⁾),

¹⁾ Tildels som et curiosum skal jeg anmærke, at der, foruden den anførte Sygdom i Svælget, i Island synes at forekomme en anden Sygdom, som imidlertid, da den aldrig er kommen under min Behandling og vistnok næppe nogensinde betros en Læges Behandling, ikke har kunnet faa Plads i min Sygeliste. Denne Sygdom kaldes: «úfur», d. e. Drøbel, og har selvfølgelig sit Sæde i Drøbelen. Den skal særlig findes hos spæde Børn og bestaa i, at Drøbelen bliver slap og lang og paa Grund deraf berører den bageste Del af Tungen. Symptomerne skulle være: Kvalme, Brækninger og «Børnene trives ikke». Sygdommen anses for saa vidt for farlig, som det antages, at den, der lider af «Drøbel», maa dø, naar den har «dryppet» 3 Gange. Behandlingen af denne Sygdom bestaar i Reglen i, at Drøbelen eller i alt Fald et Stykke af den bliver afskaaren med et dertil indrettet Instrument, en Operation, som alene udføres af de saakaldte «Drøbelskærere»; sjældnere lader man sig nøje med at «trykke» Drøbelen og da samtidig at bringe den i Berørelse med Salt og Peber. Over for de ikke faa Meddelelser, jeg har faaet om en saadan Drøbelamputations heldige Indvirkning paa svage Børn, der have lidt af Kvalme og Brækninger, i det disse Tilfælde umiddelbart efter denne skulle være ophørte og Børnene derefter trivedes godt, tør jeg ikke benægte Muligheden af, at der hos spæde Børn i Island ikke saa sjældent kan forekomme en ejendommelig Slaphedstilstand eller Mangel paa tilstrækkelig Kon-

622 eller 53,5 pCt i Maven (d. e. gastrisk Feber, Gastricisme, Dyspepsi, Blodbrækning, Kardialgi og pyrosis insipida) og 413 eller 35,5 pCt. i Tarmkanalen (d. e. Intestinalkatarr, Forstoppelse, ileus, Kolik, Tarmblødning, Hæmorrider og Orm).

Mellem denne Sygdomsklasses Hyppighedsforhold i det hele taget i Island og Danmark findes der i Følge min Erfaring ikke nogen synderlig Forskel Sted; ti blandt mine Sygdomstilfælde i Danmark har jeg truffet paa 902 eller 16,2 pCt. Tilfælde, hørende til denne Sygdomsklasse mod 15,39 pCt. i Island. Anderledes forholder det sig, naar man sammenligner enkelte til denne Klasse hørende Sygdommes indbyrdes Hyppighedsforhold paa bægge Steder; ti da vil man, som det vil ses af følgende Liste, træffe paa betydelige og tildels paafaldende Afvigelser.

traktilitet i Drøbelen, lige saa lidt som det vil kunne benægtes, at en saadan sygelig Tilstand af dette Organ, hvorved dets Spids bringes i stadig Berøring med Tungens bageste Del, kan forarsage Kvalme og Brækninger og derved indvirke paa Ernæringen. Jeg maa imidlertid beklage, at jeg aldrig har faaet Lejlighed til at undersøge nogen syg, som formentes at lide af denne Sygdom, hvilket, foruden i en ubetinget Tillid til Drøbelamputationen, vistnok tildels har haft sin Grund i, at Befolkningen har vidst, at jeg afgjort har misbilliget den mod Sygdommen anvendte formentlig alt for radikale Behandling.

Da det har hørt til de største Sjældenheder, at jeg ved Undersøgelse af Svælget hos Islændere ikke har fundet Drøbelen enten næsten helt bortfjærnet eller dens Spids afskaaren, vilde der være Grund til antage, at denne Sygdom maatte være overordentlig almindelig; men da Drøbelen i Reglen af Befolkningen anses for at være et i det hele taget skadeligt Organ, der bør fjærnes, og da dens Amputation, saa vidt jeg har erfaret, ikke sjældnen foretages som Præservativ, uagtet Børnene ikke fejle noget, vil man ikke deraf kunne slutte sig til denne mystiske Lidelses Hyppighedsforhold. Hvorledes det forholder sig med denne Sygdom og dens Behandling i andre Dele af Landet, er mig ubekendt.

Sygdom.	I Island.		I Danmark.	
	Antal Tilfælde.	pCt. af hele Antallet — 1161.	Antal Tilfælde.	pCt. af hele Antallet — 902.
Angina tonsillaris	103	8,8	143	15,8
Aphthæ	10	0,8	2	0,2
Cardialgia	130	11,1	109	12,08
Catarrhus intestinalis . .	234	20,1	111	12,3
Colica	88	7,5	82	9,09
Dyspepsia	78	6,7	32	3,5
Febris gastrica	104	8,9	109	12,08
Gastricismus	211	18,1	79	8,7
Helminthiasis	36	3,1	5	0,5
Hæmatemesis	5	0,4	8	0,8
Hæmorrhagia intestinalis	1	0,08	2	0,2
Hæmorrhoides	6	0,5	10	1,1
Ileus	3	0,2	5	0,5
Obstructio	45	3,8	18	1,9
Pyrosis insipida	94	8,09	157	17,4
Stomatitis	13	1,1	30	3,3

Heraf fremgaar, at, medens katarralsk Halsbetændelse (denne har desuagtet i Følge min Erfaring hyppigere en udpræget epidemisk Karakter i Island end i Danmark), gastrisk Feber og pyrosis insipida have været forholdsvis langt sjældnere i Island end i Danmark, have Mavekatarr uden Feber (Gastricisme), Intestinalkatarr, Dyspepsi, habituel Forstoppelse og Ormesygdom i Island haft en forholdsvis meget betydelig Overvægt over samme Sygdomme i Danmark.

Hvori det ligger, at enkelte af disse Sygdomme synes at forekomme forholdsvis sjældnere i Island end paa Landet i Danmark, ser jeg mig ikke i Stand til at forklare. Betragter man derimod de herhen hørende Sygdomme, som have vist sig at være forholdsvis meget hyppige i Island, vil man lægge Mærke til, at de, med Undtagelse af Orm, just udgøre den Gruppe af Sygdommene i Digestionsorganerne, som i Reglen eller i alt

Fald meget hyppig foraarsages af Nydelse af ufordøjelige og skadelige Næringsmidler og af Diætfejl i det hele taget, og det ligger derfor nær at antage, at der i denne Henseende i Island maa forefindes ejendommelige Forhold, som betinge den hyppige Forekomst. En nærmere Undersøgelse af de Næringsmidler, som maatte have Betydning i denne Henseende, vil derfor her være paa sin Plads.

Som tidligere antydet, udgøre Albuminstofferne og Fedtarterne de langt overvejende Bestanddele i de islandske Næringsmidler, medens Kulhydraterne forholdsvis sparsomt nydes ¹⁾).

Hvor gunstig en saa rigelig Nydelse af Albuminstoffer og Fedtarter end maa anses at være i Henseende til Modarbejdelsen af forskellige Ernæringssygdomme og

¹⁾ Da jeg des værre under mit Ophold i Island har undladt at foretage Undersøgelser angaaende det Forhold, hvori de animalske og vegetabiliske Fødemidler nydes der, skal jeg her, henholdende mig til Schleisners Angivelse p. a. St. S. 138, anføre, at en velhavende Bonde paa Sydlandet til 9 voxne og 2 Børn i Gennemsnitaarlig bruger: 5 Tønder Kornvare, 1 Skippund tør Fisk, 35 Slagtefaar samt det Smør, »skyr» og Valle, som kan faas af 6 Køer og 70 Malkefaar. (En Kø giver aarlig 150—200 Pund Smør, 3—4 Tønder »skyr» og 9—11 Tønder Valle. 6 Malkefaar give 55 Pund Smør, 2 Tønder »skyr» og 2 Tønder Valle). En fattig Bonde sammesteds bruger: $\frac{1}{2}$ Tønde Kornvare, 5 Lispund tør Fisk, 2 Slagtefaar samt Smør og »skyr» af 1 Kø og 3 Malkefaar. — I Skagafjorden paa Nordlandet bruger en velhavende Bonde til 10 voxne og 5 Børn: 4—5 Tønder Kornvare, 5—7 Tønder islandsk Mos, 2 Tønder Kartofler, 25—30 Lispund tør Fisk, 20 Slagtefaar, samt Smør og »skyr» af 5 Køer og 60 Malkefaar. — I Mulasýssel i Østamtet bruger en velhavende Bonde aarlig til 17 voxne og 8 Børn: 27 Tønder Kornvare, 25 Lispund islandsk Mos, 130 Slagtefaar, kun 5 Lispund tør Fisk, samt Smør, »skyr» og Valle af 6 Køer og 140 Malkefaar. En fattig Bonde her med 5 voxne og 6 Børn bruger derimod: 4—5 Tønder Kornvare, 3—5 Lispund islandsk Mos, 16 Slagtefaar, 10 Lispund tør Fisk, samt Smør og »skyr» af 2 Køer og 36 Malkefaar.

Lungesvindstot, vil det i alt Fald ikke kunne nægtes, at en stadig overdreven Nydelse, navnlig af Fedtarter, saaledes som den meget almindelig finder Sted i Island, kan være skikket til at fremkalde Fordøjelses-Forstyrrelser. Derimod er der formentlig ingen Grund til at antage, at det Misforhold, hvori Kulhydraterne nydes, er saa stort, at der deraf i og for sig skulde kunne opstaa Sygdomme af den omhandlede Art.

Den Form, hvorunder disse Stoffer nydes, er formentlig for visse Næringsmidlers Vedkommende af særlig Betydning i Henseende til Fremkaldelsen af de omhandlede Sygdomme.

Af den fra det daglige Forbrug tilovers blevne Mælk tilberedes ikke, som andensteds, Smør og Ost, derimod Smør, «skyr» og Mælkevalle, eller ogsaa hensættes og samles den afskummede Mælk i aabne Kar for at blive sur. Alle disse Produkter af Mælken, saaledes som de behandles og nydes i Island, tror jeg ere særlig egnede til at fremavle Fordøjelses-Sygdomme, og jeg skal derfor omtale dem nærmere.

Smør saltes¹⁾ i Reglen ikke i Island, men nedlægges uden nogen som helst Tilsætning. Herved bliver det surt, og naar det, som ofte sker, opbevares i meget lang Tid, før det bliver nydt, undertiden tillige harskt og skimlet. At en overdreven Nydelse af surt Smør, saaledes som det i Reglen finder Sted i Island, ofte fremkalder Halsbrynde, har jeg oftere iagttaget. — For denne søge Islænderne imidlertid kun yderst sjælden Raad, da de i Reglen kunne bekæmpe den ved et Folkemiddel: ris-tet eller snarere næsten forkullet Fiskeskind af Tørfisken. —

«Skr» (udtales: sker) er en Slags oplagt Mælk, som tilberedes ved Hjælp af Kalveløbe. Om Sommeren nydes denne i øvrigt meget velsmagende Ret af Landboerne

¹⁾ Køkkensalt anvendes kun i yderst ringe Mængde til Madlavning i Island.

daglig i frisk Tilstand i store Portioner; men hvad der ikke forbruges i denne Tid, opbevares til Vinteren i store aabne Kar, hvori det gennemgaar en sur Gæring og derved bliver meget stærkt surt. I denne Tilstand nydes det blandet med Grød om Vinteren. At denne Ret, nydt i store Kvantiteter, er meget ufordøjelig, og at den i særlig Grad egner sig til at fremavle Sygdomme i Digestionsorganerne, er formentlig hævet over enhver Tvivl.

Mælkevalle, som indvindes ved Tilberedningen af «skyr», nydes meget sjælden i frisk Tilstand, men opbevares i Tønder, hvori den gennemgaar en sur Gæring, og faar derved, navnlig naar den opbevares længe, en temmelig høj Syregrad. Den sure Mælkevalle anvendes i fortyndet Tilstand som Drik mod Tørst og i koncentreret Tilstand til Konservering af kogte Faare-Hoveder og -Fødder, Blodpølser af Faare- og Hornkvæg-Blod, Faare- og Hornkvægs-Indvolde, Hvalfiske-Spæk og -Kød. Da Vallen som Drik ofte nydes i en temmelig koncentreret Tilstand, og da de i denne opbevarede Fødemidler i Reglen blive meget stærkt sure, maa det antages, at en daglig og rigelig Nydelse heraf let vil kunne foraarsage Katarr af Mavens og Tarmenes Slimhinde.

Sur Mælk, der har samme Egenskab og anvendes paa samme Maade som Mælkevallen, maa saaledes ogsaa antages at paavirke Mavens og Tarmenes Slimhinde paa samme Maade som denne.

«Rengi», d. e. det Spæk, som sidder paa Hvalens Bug samt Halen og Finnerne¹⁾, er vel i de fleste Egne af Landet en sjælden Ret²⁾, men hvor og paa de Tider,

¹⁾ Den øvrige Del af Hvalens Spæk bliver i Reglen smeltet til Tran.

²⁾ Islænderne selv drive ikke Hvalfangst, og Hvaler havdes derfor tidligere kun, naar de en enkelt Gang grundstødte eller som døde dreve i Land. I den sidste halve Snes Aar har imidlertid først en Amerikauer og senere det danske Fiskeriselskab drevet Hvalfangst ved Østamtet; disse have da solgt «Rengit», som ikke er synderlig tranholdigt, samt Hvalkødet til Østlandets Beboere.

hvori det indvindes, haves store Forraad deraf. Det nydes, efter at det kogt i længere Tid har været nedlagt i sur Valle. Saaledes tilberedt danner det en noget fed, bruskagtig Masse, og maa saaledes formentlig henregnes til de ufordøjelige Fødemidler.

Hvalkød, der ogsaa nydes, efter at det kogt har været nedlagt i sur Valle, er meget grovtrævlet og sejt, og er sikkert derfor ogsaa ufordøjeligt.

Tørfisk eller Haardfisk d. e. tørret Torsk, Kuller, Hellefisk o. s. v., er for saa vidt en for Island ejendommelig Ret, som den aldrig nydes kogt eller tilberedt som Bergfisk, men derimod i raa Tilstand. Den hører til de væsentligste og uundværligste Næringsmidler for Islænderne og nydes i Reglen daglig i rigelig Mængde med meget, væsentlig surt Smør til. Uagtet den, før den nydes, sædvanligvis med en Stenkølle eller en stor Jærnhammer bliver banket saa vidt muligt mør, danner den dog en haard og ofte meget sej Masse, der trods forholdsvis store Anstrængelser fra Tyggemusklernes Side og en betydelig Insalivation ikke kan tilstrækkelig blødgøres i Mundhulen og saaledes stiller temmelig store Fordringer til Fordøjelsen i Maven.

Havkalv, der, som tidligere anført, naar den nydes frisk, skal kunne foraarsage Forgiftningstilfælde, og som først anvendes som Fødemiddel efter at den i flere Maaneder har været nedgravet i Jorden, dér har gennemgaaet en Gæringsproces og derpaa i meget lang Tid, helst aarevis, har været ophængt til Tørring, nydes raa og er en i Island meget yndet Ret, men hører kun i enkelte Egne af Landet til de daglige Næringsmidler. Da den imidlertid er fed, harsk og i Reglen bestaar af en kompakt og sej Masse, (den saakaldte «Skyrhavkalv», som jeg ikke kender, skal imidlertid være blød, d. e. af «skyrs» Konsistens?), vil den, navnlig nydt i større Portioner, formentlig let kunne fremkalde For-

døjelses Forstyrrelser. Havkalvens modbydelige Lugt er tidligere omtalt.

Brødet, der dels som tynde (2—4^{'''} tykke) Kager, bagte enten paa Gløder, flade Sten eller Jærnplader, dels som saakaldet «pottbrauð» (d. e. Brød bagt i en Gryde), i Reglen spises ugæret, maa som saadant anses for mindre fordøjeligt; men da Nydelsen af Brød i det hele taget er forholdsvis meget sparsom, vil dette Næringsmiddel, tilberedt paa denne uhensigtsmæssige Maade, formentlig blive af mindre Betydning i den omhandlede Henseende.

At en overdreven Nydelse af spirituøse Drikke, navnlig af Brændevin, der, som tidligere anført, er forholdsvis almindelig i Island, ikke sjælden giver Anledning til Sygdomme i Digestionsorganerne, maa formentlig anses for utvivlsomt.

Det fremgaar saaledes af ovenstaaende, at der i Island forefindes og anvendes flere ejendommelige Næringsmidler, som maa anses for at være mere eller mindre ufordøjelige, samt at Tilberedelses- og Anvendelsesmaaden af enkelte almindelige Næringsstoffer, som ellers egne sig til at afgive sunde Fødemidler, i mange Retninger er uhensigtsmæssig og navnlig skikket til at fremkalde Fordøjelses-Sygdomme. Heraf vil man i alt Fald for en Del kunne forklare de omhandlede Mave- og Tarm-Sygdommes hyppige Forekomst i Landet.

Ejendommeligt og for mig uforklarligt er det, med den forholdsvis store Tilbøjelighed til Mave- og Intestinalkatarrer hos Islænderne for Øje, at Laxer- og Brækmidler virke langt svagere paa disse end paa andre Folkefærd. Halvtresindstyve Gram engelsk Salt, 25 Gram amerikansk Olje og 30 Ctgr. Brækvinsten var saaledes den almindelige Indgift, der endogsaa ofte maatte forøges for at fremkalde Virkning. Jeg mindes saaledes én Gang at have anvendt 1,2 Gram Brækvinsten hos en syg, der led af gastriske

Tilfælde, før Virkning indtraadte. — Af andre Midler, hvis momentane Virkning kan konstateres, som Opium, Æter o. fl., fordrer en Islænder derimod ikke større Indgifter end almindeligt. At denne ringere Modtagelighed for disse Midler paa en eller anden Maade staar i Aarsagsforhold til den islandske Levemaade, synes imidlertid at fremgaa deraf, at jeg selv, som er en indfødt Islænder, min Husstand og, saa vidt jeg mindes, ogsaa andre, hvis Levemaade var indrettet efter dansk Mønster, kunde nøjes med den i andre Lande almindelige Indgift af disse Lægemidler.

Kun 2 Sygdomme i Fordøjelsesorganerne finder jeg Anledning til at omtale særskilt.

Pyrosis insipida — Isl. «nábitur» (udtales: naubitør) og «vatnsspytingur» (udtales: vatnsspitingør). Af denne Sygdom har jeg, som tidligere anført, haft et Antal af 94 Tilfælde, og den udgør saaledes 1,2 pCt. af alle forekomne Sygdomstilfælde og 8,09 pCt. af Sygdomstilfældene i Digestionsorganerne. Da Schleisner har betegnet denne Sygdom som ejendommelig for Island¹⁾, vil en Beskrivelse af den være paa sin Plads.

«Nábitur» eller «vatnsspytingur», d. e. Vandspytten, særkendes ved, at der, under stærkere eller svagere Anfald af Kardialgi, Ildebefindende og Kvalme, stiger en ofte rigelig, klar, vandagtig og i Reglen smagløs Vædske fra Maven op i Munden og derpaa flyder ud af denne. Enkelte ville ikke bemærke, at Vædsken kommer fra Maven, men at Munden lige med ét fyldes dermed. Ved Siden heraf forekomme undertiden virkelige Brækninger med stærkere Kløgninger. Efter Anfaldene, som ofte gentages flere Gange daglig, og som i Henseende til Tid ikke synes at være bundne til Maaltiderne, taber Kardialgien, Ildebefindendet og Kvalmen sig, for atter at vende tilbage ved

¹⁾ A. St. S. 24.

næste Anfald. Madlysten er i Reglen god, Tungen sædvanligvis ren, sjælden svagt hvidlig belagt, Aabningen næsten altid naturlig. Kardia er ofte, ogsaa mellem Anfaldene, noget ømtaalig for Tryk.

Af de 94 syge, som jeg har haft, have de 40 været af Mandkøn, 52 af Kvindekøn, alle over 10 Aars Alderen, og 2 Børn under 10 Aar. Hvorledes Forholdet i Henseende til Alder og Køn har stillet sig blandt 50 Tilfælde, som jeg har truffet paa i Tidsrummet fra 1857 til Juni 1862 ¹⁾, vil følgende Liste vise:

Alder.	Mdk.	Kvk.	I alt.	Folkemængde i 1860.	pCt. af Folkemængden.
Fra 10—15 Aar.	"	1	1	965	0,1
— 15—20 —	1	4	5	862	0,5
— 20—30 —	"	12	12	1911	0,6
— 30—40 —	7	10	17	1301	1,3
— 40—50 —	2	2	4	796	0,5
— 50—60 —	4	4	8	766	1,04
— 60—70 —	1	2	3	699	0,4
Tilsammen.	15	35	50		

Det fremgaar heraf, at Alderen fra 30 til 40 Aar, 20 til 30 Aar og 50 til 60 Aar have givet det forholdsvis største Antal Tilfælde, medens Alderen fra 10 til 15 Aar har givet det forholdsvis mindste Forholdstal, og at der under denne Aldersperiode og over 70 Aars Alderen intet Tilfælde er indtruffet. Denne min Erfaring om Sygdommens sjældne Forekomst i Barnealderen er stik imod Schleisners Angivelse herom ²⁾, der gaar ud paa, at "nábitur" er hyppigst blandt Børn.

¹⁾ Grunden til, at jeg ikke her kan angive disse Forhold for det hele Tidsrum, hvori jeg var Læge i Island, er den, at jeg som tidligere anført ikke er i Besiddelse af min Sygejournal for Tidsrummet af min Lægevirksomhed i Island efter Juni 1862, medens mit Uddrag af denne des værre ikke giver Oplysning herom.

²⁾ A. St. S. 24.

Kvindekønnets Overvægt over Mandkønnet viser sig i Følge denne Liste at være meget stor, nemlig som 1 Md : 2,3 Kv. — Dette Misforhold er imidlertid langt større end det for hele Antallet tidligere anførte: 40 Md : 52 Kv. eller 1 : 1,3¹⁾. — Denne Kvindekønnets Overvægt skyldes væsentlig Aldersperioden fra 15 til 30 Aar, men i Særdeleshed Alderen fra 20 til 30 Aar, i hvilken Alder 12 Tilfælde ere forekomne blandt Kvinder, intet derimod hos Mænd. Jeg er tilbøjelig til at antage, at den forholdsvis hyppige Forekomst af denne Sygdom blandt Kvindekønnet i Aldersperioden fra 15 til 30 Aar for en meget stor Del maa tilskrives en tilstedeværende Blegsot; ti uagtet jeg under mit Ophold i Island ikke har paaagtet disse Sygdommes indbyrdes Forhold og jeg derfor ikke, hver Gang jeg er bleven konsularet for en «nábitur», har fundet Anledning til at undersøge de syge i Henseende til Blegsot, saa har jeg dog fundet, at 8 af de 16 Tilfælde, som i den omhandlede Aldersperiode ere indtrufne hos Kvinder, have været ledsagede af Blegsot²⁾.

«Nábitur» forekommer til alle Aarstider, men som det synes forholdsvis hyppigst om Eftersommeren.

Schleisner har ment, at «nábitur» var en Følge af flere ufordøjelige Fødemidler, navnlig «det sure Smør»,

¹⁾ Grunden til, at Kvindekønnet i Tidsrummet fra 1857 til Juni 1862 har haft en forholdsvis langt større Overvægt over Mandkønnet end i det hele Tidsrum fra 1857 til 1865, er væsentlig den, at, medens Kvindekønnet i alle de øvrige Aar i Henseende til denne Sygdom havde en større eller mindre Overvægt over Mandkønnet, gav dette i 1865 mere end det dobbelte Antal af denne Sygdom af det, Kvindekønnet i samme Aar optraadte med. Da det Forhold, 1865 i denne Henseende gav, vistnok maa betragtes som tilfældigt og abnormt, vil det Forhold mellem Mænd og Kvinder, som Listen fremviser, formentlig være at anse som tilnærmelsesvis rigtigt.

²⁾ Min Erfaring fra Danmark om Anæmiens Forhold til pyrosis insipida, ikke alene hos Kvinder, men ogsaa hos Mænd, bestyrke denne Anskuelse i langt højere Grad.

de mange Melspiser eller den megen Nydelse af «skyr» ¹⁾. Jeg skal vel ikke benægte Muligheden af, at en daglig og rigelig Nydelse af de ejendommelige islandske Fødemidler indirekte vil kunne bidrage til den omhandlede Sygdoms Fremkomst, og jeg har ogsaa erfaret, at disse ikke taales godt under Sygdommen, men skal dog gøre opmærksom paa, at Sygdommens hele Billede mere peger hen paa en nervøs end paa en dyspeptisk eller katarralsk Liden, og at Fødemidlerne derfor formentlig have mindre Betydning som Aarsagsmoment for denne Sygdom end for flere andre Sygdomme i Fordøjelsesorganerne. Desuden har jeg set Exempler paa, at Sygdommen ogsaa kan forekomme hos Individuer, som ikke pleje at nyde de omhandlede ufordøjelige Fødemidler, men derimod føre en efter dansk Mønster indrettet Levemaade. I øvrigt ser jeg mig ikke i Stand til at paapege andre ydre Aarsager til Sygdommen. Denne er i Reglen temmelig hurtig vegen for Behandling med subnitratis bismuthicus med magnesia, men kan undertiden, overladt til sig selv, antage en kronisk Karakter.

Naar Schleisner har betegnet denne Sygdom som en for Island ejendommelig, har han formentlig for saa vidt Ret, som den ikke synes at være nogen overalt udbredt Sygdom. Dette fremgaar blandt andet deraf, at man vistnok forgæves vil søge den beskrevet i de medicinske Haandbøger; i det mindste har jeg, uagtet jeg har søgt derefter, ikke kunnet finde nogen for denne Sygdom passende Beskrivelse i de Haandbøger, som staa til min Raadighed. Derimod kan jeg ikke give Schleisner Ret, for saa vidt hans anførte Udtalelse skal gaa ud paa, at Sygdommen skulde være ukendt i andre Lande; ti, som tidligere anført, har jeg i Danmark, hvor Sygdommen i den Egn, hvorfra min Erfaring skriver sig,

¹⁾ A. St. S. 142.

gaar under Navn af «Hjærtevand», endogsaa truffet paa et langt større Antal af syge med pyrosis insipida end i Island, i det jeg i Danmark har iagttaget 157 Tilfælde eller 2,8 pCt. af de der forekomne Sygdomstilfælde mod 1,2 pCt. i Island; og det er da vel næppe sandsynligt, at dens Endemitet alene skulde være indskrænket til den Del af Danmark, hvor jeg er Læge¹⁾. Desuden er der særdeles meget, der taler for, at det er den selv samme Sygdom som den af Huss²⁾ og Berg³⁾ omtalte (men ikke beskrevne) i hele Sverrig endemiske «magsyra» eller «magflen», — (den kaldes ogsaa af Befolkningen «vattenklo» og «vattensug», hvilke Benævnelser synes at svare til den islandske: «vatnsspytingur» og det danske «Hjærtevand»), hvilken Sygdom Fenger antager er identisk med en Cardialgi, der er meget almindelig i forskellige Egne i Danmark, som paa Bornholm, Læsø og i København⁴⁾, og som endelig ogsaa synes at være endemisk i forskellige, navnlig bjærgige Egne i Tyskland, Schweiz og Finland⁵⁾.

Ormesygdom. Naar jeg af denne Sygdom kun kan fremvise et Antal af 36 Tilfælde, d. e. 0,4 pCt. af alle

¹⁾ A. G. Sommer har i en Afhandling under Titel: «Om en ved Nydelsen af svært fordøjeligt Brød (og slet Øl?) betinget Form af Cardialgi» i «Hospitals-Tidende» 1 Aarg. Nr. 26, beskrevet en Sygdom, som han har truffet paa i Thy. Uagtet den Beskrivelse, som gives af denne Sygdom, i flere væsentlige Punkter ikke svarer til den Form, hvorunder jeg har iagttaget pyrosis insipida i Danmark, anføres dog enkelte, i de hæftige Tilfælde tilstedeværende, karakteristiske Symptomer, som den har haft tilfælles med denne, og det er derfor sandsynligt, af i alt Fald en Del af de af denne Forfatter iagttagne Tilfælde have hørt herhen.

²⁾ Jfr. «Om Sverges endemiska sjukdomar» af Dr. Magnus Huss S. 89—96.

³⁾ Jfr. «Bidrag til Sveriges medicinska Topografi og Statistik» af Dr. Fr. Th. Berg.

⁴⁾ «Praktiske Bemærkninger om Cardialgien og dens Behandling» af E. Fenger i «Hospitalsmeddelelser» 2den Række S. 290.

⁵⁾ Jfr. Hirsch: p. a. St. 2 Band, S. 190—193.

mine Sygdomstilfælde og 3,1 pCt. af det Antal Sygdomstilfælde i Digestionsorganerne, jeg har haft, maa man deraf ikke slutte, at Orm er en forholdsvis sjælden Sygdom i Island; tvært imod tror jeg ikke at sige for meget, naar jeg udtaler, at denne Sygdom er saa almindelig i dette Land, at der her næppe vil findes nogen, — naar undtages spæde Børn, — som ikke én Gang eller endog-saa gentagne Gange i deres Liv i større eller mindre Grad har mærket til den. At Sygdommen desuagtet saa forholdsvis sjælden kommer under Behandling, beror dels paa den ringe Ulæmpe, Orm, og særlig den i Island almindelige Orm, i Reglen foraarsager, dels derpaa, at Befolkningen, naar en Behandling anses fornøden, sædvanligvis uden at søge Lægehjælp selv behandler Sygdommen.

Den Orm, hvoraf Islænderne næsten, om ikke aldeles udelukkende lide, er *Springorm*, *Oxyuris vermicularis*, ti 35 af de 36 Ormetilfælde, som jeg i Island har behandlet, skyldtes alene denne Orm. Den forekommer ikke alene hos Børn, men ogsaa forholdsvis hyppig hos voksne, hvilket vil fremgaa deraf, at af de 35 Tilfælde af Springorm ere 16 indtrufne hos voksne.

Spolorm, *Ascaris lumbricoides*, har jeg derimod kun en eneste Gang truffet paa, og jeg har i øvrigt ikke hørt noget andet Ormetilfælde omtale i Island, der kunde tyde paa, at det skyldtes denne Orm. Dette eneste Tilfælde af Spolorm, som jeg har iagttaget, fandtes imidlertid hos et Barn, som et halvt Aar forud var kommet fra København, og det er derfor meget sandsynligt, at det har paadraget sig denne Indvoldsorm der.

Min Erfaring taler saaledes for, at Spolorm ikke forekommer i Island.

Af *Bændelorm* har jeg hos Mennesket ikke truffet paa et eneste Tilfælde. Da denne Sygdom ikke heller findes

anført blandt Sygdommene i Schleisners Sygelisten¹⁾ som jo omfatte et Antal af 2927 Tilfælde, maa det formentlig antages for højst tvivlsomt, om Bændelorm i det hele taget forekommer i Island. At *Tænia solium* ikke findes der, finder sin naturlige Forklaring deri, at der i Landet ikke drives Svineavl, og at Flæsk, for hvilket Islænderne i det hele taget ytre en jødisk²⁾ Modbydelighed, kun undtagelsesvis i ringe Mængde nydes af enkelte, væsentlig danske Familier i Købstæderne, som da maa bestille det fra Danmark.

Tarmstene har jeg ikke truffet paa i Island.

VIII. Sygdomme i Bughinden.

Disse Sygdomme have givet et Antal af 24 Tilfælde eller 0,3 pCt. af alle forekomne Sygdomstilfælde. — Med et Antal af 22 Tilfælde har denne Sygdomsklasse i Danmark givet det selv samme Forholdstal som i Island. — Af disse er

Peritonitis forekommen i et Antal af 9 Tilfælde, som er 0,1 pCt. af alle mine Sygdomstilfælde og 37,5 pCt. af Tilfældene i Bughinden. I Danmark har det samme Antal Tilfælde givet et Forholdstal af 0,16 pCt. af de der forekomne Sygdomstilfælde, medens

Ascites har givet et Antal af 15 Tilfælde eller 0,19 pCt. af samtlige forekomne Sygdomstilfælde og 62,5 pCt. af Tilfældene i Bughinden. — I Danmark har jeg af denne Sygdom truffet paa 13 eller 0,2 pCt. af de Sygdomstilfælde, som jeg har truffet der. — Kun 3 Gange har Ascites ledsaget Underlivs-Ekinokokker.

¹⁾ A. St. S. 26—27 og 30—31.

²⁾ Af denne Modbydelighed for Svinekød hos mange er begrundet deri, at Svinet i det gamle Testamente henregnes blandt de «urene Dyr», har jeg oftere erfaret.

IX. Sygdomme i Leveren og Galdesygdomme.

Denne Klasse har givet et Antal af 208 Tilfælde og udgør saaledes 2,7 pCt. af alle mine Sygdomstilfælde. — I Danmark har jeg af Sygdomme hørende til denne Sygdomsklasse kun truffet paa et Antal af 38 Tilfælde, som er 0,6 pCt. af de der forekomne Sygdomstilfælde. — Foruden en Svulst i Leveren, som ikke hidrørte fra en Ekinokok, men hvis Natur jeg ikke ser mig i Stand til at bestemme, har jeg af Sygdomme i Leveren kun iagttaget:

Ekinokokker i Leveren. Disse ere, som tidligere anført, forekomne i et Antal af 176 og udgøre saaledes 2,3 pCt. af alle mine Sygdomstilfælde og 84,6 pCt. af de til denne Sygdomsklasse hørende Tilfælde. I det jeg i øvrigt kan henvise til Afsnittet om Ekinokokkerne, skal jeg her kun bemærke, at blandt 86 Ekinokokker i Leveren ere 58 udgaaede fra højre Leverlap, 28 fra venstre. Dette stemmer ikke med Schleisners Angivelse herom, der gaar ud paa, at Ekinokokkerne i Island udgaa hyppigere fra venstre end fra højre Leverlap ¹⁾.

Gulrot. Af denne Sygdom har jeg haft et Antal af 31 Tilfælde, som er 0,4 pCt. af alle mine Tilfælde, og 14,9 pCt. af de til denne Sygdomsklasse hørende Tilfælde. — Da omtr. 30 af 36 Tilfælde af Gulrot, som jeg har truffet paa i Danmark, hvilket er 0,6 pCt. af de der forekomne Sygdomstilfælde, skrive sig fra en Epidemi af denne Sygdom i 1869—70, medens jeg i Island ikke har truffet paa nogen saadan Epidemi, maa det antages, at Gulrot under normale Forhold er forholdsvis en Del hyppigere i Island end i Danmark. — Som tidligere antydnet skal Sygdommen undertiden optræde som Epidemi i Island. Navnlig skal dette have fundet Sted i 1837—

¹⁾ A. St. S. 12.

1838 ¹⁾. Gulsoten har kun i 7 Tilfælde stammet fra Ekinokokker i Leveren.

Galdesten har jeg ikke truffet paa i Island.

X. Sygdomme i Milten.

Af Sygdomme i Milten, hvoraf jeg ingen har truffet paa i Danmark, har jeg kun set 2 Tilfælde, bægge hidrørende fra Ekinokokker, og de udgøre saaledes 0,02 pCt. af alle mine Sygdomstilfælde. Ekinokokkerne i Milten frembyde intet særegent.

XI. Sygdomme i Urinorganerne.

Denne Sygdomsklasse har givet et Antal af 78 Tilfælde og udgør saaledes 1,03 pCt. af alle forekomne Sygdomstilfælde. — I Danmark har jeg truffet paa 67 herhen hørende Tilfælde eller 1,2 pCt. af de der forekomne Sygdomstilfælde. — Af disse 78 Tilfælde have 13 (0,17 pCt. af alle Sygdomstilfældene, 16,6 pCt. af Sygdomstilfældene i Urinorganerne) haft deres Sæde i Nyrene, 56 (0,7 pCt. af alle mine Tilfælde, 71,7 pCt. af Tilfældene i Urinorganerne) i Blæren og 9 (0,1 pCt. af alle Tilfældene, 11,5 pCt. af Tilfældene i Urinorganerne) i Urinrøret.

A. Sygdomme i Nyrene.

De Sygdomme, som jeg har iagttaget i Nyrene, indskrænke sig til Nefrit og Ekinokokker i Nyrene.

Nefrit. Af denne Sygdom har jeg truffet paa 10 Tilfælde, som er 0,13 pCt. af alle mine Sygdomstilfælde og 12,8 pCt. af Tilfældene i Urinorganerne. — I Danmark har jeg haft 11 Tilfælde af denne Sygdom eller 0,19 pCt. af de Sygdomstilfælde, som jeg har haft der. — Naar undtages, at jeg i 2 Tilfælde har set Nefriten ledsage

¹⁾ Jfr. Schleisner: p. a. St. S. 49.

Underlivs-Ekinokokker, frembyder denne Sygdoms Forhold i Island intet særegent.

Ekinokokker i Nyrerne. Som tidligere anført, har jeg af denne Sygdom iagttaget 3 Tilfælde, d. e. 0,03 pCt. af alle forekomne Sygdomstilfælde, 3,8 pCt. af Sygdomstilfældene i Urinorganerne. Jeg skal imidlertid hertil bemærke, at Ekinokokker i Nyrerne muligvis forekomme en Del hyppigere end denne min Angivelse tyder paa. Disse undgaa nemlig let Lægens Opmærksomhed, i det de fra deres dybe og bagtil med tykke og faste Muskler bedækkede Udgangspunkt vanskelig blive tilgængelige for Følelsen, og man vil saaledes formentlig i Reglen, — mig er det aldrig lykkedes, — ikke kunne diagnosticere en Nyre-Ekinokok, før den brister og udtømmer sig gennem Urinlederne og Blæren, og selv da vil den meget let kunne undgaa Lægens og den syges Opmærksomhed, naar Ekinokokken ikke indeholder Døtreblærer. Kun naar disse efter forudgangne, Nyrestenskolik lignende, ved Døtreblæernes Vandring gennem Urinlederne opstaaede Smerter enten i hel eller i brusten Tilstand udtømmes gennem Urinrøret, bliver Diagnosen sikker.

Nyresten har jeg ikke iagttaget i Island.

B. Sygdomme i Blæren.

Til det Antal Tilfælde, jeg har haft af Sygdomme i Blæren, have **Blærekrampen**, **ischuria**, og **Blære-Anæsthesien**, **enuresis nocturna**, ydet det største Bidrag, nemlig henholdsvis 31 Tilfælde eller 0,4 pCt. af alle mine Sygdomstilfælde (i Danmark: 35 Tilfælde eller 0,6 pCt.) og 39,7 pCt. af de i Urinorganerne forekomne Sygdomstilfælde, og 15 Tilfælde eller 0,19 pCt. af alle Sygdomstilfældene (i Danmark: 3 Tilfælde eller 0,05 pCt.) og 19,2 pCt. af Sygdomstilfældene i Urinorganerne.

Af **Blæresten** har jeg kun truffet paa et eneste Tilfælde. Da den lille Sten, som i dette Tilfælde angaves at være udtømt gennem Urinrøret hos en Kvinde, ikke

blev forevist, maa Tilfældet vel endogsaa betragtes som tvivlsomt. At det har været enestaaende, tyder i alt Fald paa Blærestens sjældne Forekomst i Island ¹⁾.

C. Sygdomme i Urinrøret.

Af Sygdomme i Urinrøret har jeg kun truffet paa **Gonorré**. I Henseende til den **virulente Gonorré** have Islænderne hidtil været lige saa heldig stillede som i Henseende til Syfilis, der, som tidligere anført, ikke har kunnet fæste Rod i Landet. Foruden 2 Tilfælde af Dryppert, som i Følge Schleisners Angivelse ²⁾ i 1838 forekom i Hunavatns-Syssel, opstaaede ved Smitte fra en dansk Bødker, er der, saa vidt mig bekendt, ikke opstaaet andre Tilfælde i selve Landet end 3, som jeg i Sommeren 1858 iagttog i Akureyri hos 2 Mænd, smittede af én Pige, som i Følge stærke Indicier havde haft Samleje med udenlandske Søfolk. Af de 9 Tilfælde (0,1 pCt. af alle mine Sygdomstilfælde og 11,5 pCt. af Sygdomstilfældene i Urinorganerne), som jeg har truffet paa af denne Sygdom, ere saaledes 6 opstaaede udenfor Island.

Af ikke **virulent Gonorré** har jeg ikke set noget Tilfælde i Island.

¹⁾ Den eneste Stendannelse i det menneskelige Legeme, jeg i Island har set, fandtes paa et usædvanligt Sted, nemlig i Mundhulen. Stenen, en Spytsten, fandtes hos en ung kraftig Mand, der, med Undtagelse af Tilbøjelighed til angina, nød en god Helbred. Stenen, der omtrent var af en Valnøds Størrelse, fandtes i Bunden af Munden paa den indvendige Side af Underkæben i Egnen af de store Kindtænder. Den var her blottet, i det Mundhulens Bund paa dette Sted i en Omkreds af en Tjæres Størrelse var gennembrudt, og den kunde saaledes ved Tryk paa den i Submaxillær-Regionen, hvor den følte som en haard Svulst under Huden, bringes til at springe stærkt frem i Mundhulen. Den var ru at føle paa. Da Manden, med hvem jeg var bleven enig om at fjærne Stenen, udeblev, kom den ikke under Behandling, og den findes derfor ikke anført paa min Sygelist.

²⁾ A. St. S. 2.

XII. Sygdomme i Kønsgorganerne.

Denne Sygdomsklasse har givet et Antal af 304 Tilfælde eller 4,03 pCt. af alle mine Sygdomstilfælde. — I Danmark har jeg af samme Sygdomsklasse kun haft 155 Tilfælde, alle hos Kvinder, eller 2,7 pCt. af de der forekomne Sygdomstilfælde. — Af de 304 Tilfælde ere 300 eller 98,6 pCt. forekomne hos Kvinder, men kun 4 eller 1,3 pCt. hos Mænd.

— Da det Antal Tilfælde, jeg har haft af Sygdomme i de mandlige Kønsgorganer, er saa forsvindende, da disse Sygdomme, bestaaende af 3 Impotenser og 1 Spermatorré, ikke have nogen videre Interesse, og da Sygdommene i de kvindelige Kønsgorganer, paa Grund af deres særegne Natur, helst bør afhandles særskilt, vil der i de efterfølgende Beregninger kun blive taget Hensyn til disse. —

Blandt Sygdommene i de kvindelige Kønsgorganer indtage **Menstruations-Anomalierne** en forholdsvis særdeles fremragende Plads, i det de have givet et Antal af 245 Tilfælde eller 81,6 pCt. af Sygdomstilfældene i de kvindelige Kønsgorganer. De herhen hørende Sygdomme skulle særskilt omtales.

Menostasi. Denne Lidelse er en blandt de islandske Kvinder forholdsvis hyppig Sygdom, og navnlig har der for mig vist sig at være en forholdsvis betydelig Forskel paa dens Hyppighedsforhold i Island og i Danmark. Medens jeg saaledes i Island af Menostasi har haft et Antal af 153 Tilfælde, som udgør 2,02 pCt. af det Antal Sygdomstilfælde, jeg der har haft, har jeg i Danmark kun truffet paa 65 Tilfælde, eller 1,1 pCt. af samme Sygdom. Af Sygdomstilfældene i de kvindelige Kønsgorganer har Menostasi for Islands Vedkommende udgjort 51 pCt.

Jeg har allerede tidligere under «Klorosen» omtalt det Aarsagsforhold, der i Island i en saa forholdsvis høj

Grad gør sig gældende mellem denne Sygdom og Menostasien, og jeg har da ogsaa der anført, at 115 Tilfælde af Menostasi, som er 75,1 pCt. af alle de Tilfælde, jeg har haft af denne Sygdom, have været ledsagede af Klorose. Jeg har endelig ogsaa paa dette Sted omtalt vaade Fødder under Menstruationen som en forholdsvis hyppig Aarsag til Blegsoten, hvilket da antages at ske paa den Maade, at en Stansning af Menstruationen og en deraf følgende Menostasi under disse Forhold indtræder. Da Menstruations-Stansningen og den senere indtrædende Menostasi saaledes i disse Tilfælde maa anses for primær, Klorosen derimod for sekundær, vil dette Aarsagsmoment særlig komme til at gælde for hin, og jeg skal derfor her fremhæve, at jeg er tilbøjelig til at antage, at vaade Fødder, navnlig under Menstruationen, for hvilke de islandske Kvinder paa Grund af deres uhensigtsmæssige Skotøj i en saa høj Grad ere udsatte, spille en betydelig Rolle i Henseende til Fremkaldelsen af den i Island saa forholdsvis hyppige Menostasi.

Amenorré har givet et Antal af 33 Tilfælde eller 0,4 pCt. af alle mine Sygdomstilfælde og 11 pCt. af Tilfældene i de kvindelige Kønsgorganer. I Modsætning til Menostasien har Amenorré været forholdsvis noget sjældnere i Island end i Danmark, hvor jeg har haft et Antal af 33 Tilfælde eller 0,5 pCt. af Sygdomstilfældene der. Af de i Island forekomne 33 Tilfælde have 27 eller 81,8 pCt., som tidligere (under «Klorose») anført, ledsaget Blegsot.

Dysmenorré har jeg iagttaget 8 Gange, som er 0,1 pCt. af alle forekomne Sygdomstilfælde, (i Danmark 3 Tilfælde eller 0,5 pCt. af de der forekomne Sygdomstilfælde) og 2,6 pCt. af de i de kvindelige Kønsgorganer forekomne Tilfælde.

Menorrhagi har jeg haft i et Antal af 51 Tilfælde, som udgør 0,6 pCt. af samtlige Sygdomstilfælde (i Danmark 37 Tilfælde, som give det samme Procentantal af Syg-

domstilstfældene der som i Island) og 17 pCt. af Sygdomstilstfældene i de kvindelige Kønsgorganer.

Naar Schleisner¹⁾ mener, at største Delen af de Menorragier, som forekomme i Island, hidrøre fra Livmoderkræft, taler min Erfaring ikke for denne Antagelses Rigtighed. Ti for det første har jeg, som det vil ses af min Sygeliste, kun truffet paa 2 Tilfælde af Livmoderkræft, og dernæst fremgaar det af min Liste over Dødsaaarsagerne blandt de af mig behandlede syge, som senere vil blive meddelt, at jeg kun har haft 2 Dødsfald af Menorragi, og at der i øvrigt i denne ikke findes nogen anden Dødsaaarsag anført, der kunde tyde paa en Forvexling med Livmoderkræft.

Som ikke hørende til Menstruations-Anomalierne skal jeg endelig anføre, at jeg af

Levkorré har behandlet 44 Tilfælde eller 0,5 pCt. af alle forekomne Sygdomstilstfælde og 14,6 pCt. af de i de kvindelige Kønsgorganer forekomne Tilfælde. Denne Lidelser synes at være forholdsvis betydelig hyppigere i Island end i Danmark, hvor jeg blandt de der iagttagne Sygdomstilstfælde kun har truffet den 12 Gange eller hos 0,2 pCt.

XIII. Sygdomme i Nervesystemet.

Af disse Sygdomme har jeg, iberegnet Kardialgi og Kolik²⁾, haft en Antal af 785 Tilfælde, som er 10,4 pCt. af alle forekomne Sygdomstilstfælde. Schleisner har fremhævet disses Sygdommes forholdsvis store Hyppighed

¹⁾ A. St. S. 28.

²⁾ Uagtet disse Lidelser tidligere ere blevne omtalte under og henregnede til «Sygdomme i Digestionsorganerne», har jeg ikke troet at burde lade dem ude af Betragtning paa dette Sted, hvor der er Tale om Hyppigheds-Forholdet af Sygdomme i Nervesystemet.

i Island ¹⁾, og uagtet det Forhold, hvori de ere forekomne hos mig, er betydelig lavere end det af ham angivne: 14,8 pCt., kan jeg saa meget mere være enig med ham heri, som Sygdommene i Nervesystemet i det hele taget for mig have vist sig at være forholdsvis en Del hyppigere her end blandt Landbefolkningen i Danmark, hos hvilken jeg kun har truffet paa 417 herhen hørende Tilfælde eller 7,5 pCt. af de Sygdomstilfælde, som der ere komne under min Behandling. At denne Overvægt imidlertid ikke har været gennemgaaende i alle herhen hørende Sygdomsgrupper og Sygdomme, vil blive paavist.

Jeg skal herefter omtale de forskellige til denne Sygdomsklasse hørende Sygdomsgrupper, samt de under disse hørende Sygdomme, for saa vidt deres Forhold i Island fordre det.

A. Sygdomme i Hjærnen og dens Hinder.

At disse Sygdomme ere forholdsvis meget sjældne i Island vil fremgaa deraf, at jeg kun kan fremvise et Antal af 10 herhen hørende Tilfælde, som er 0,1 pCt. af alle mine Sygdomstilfælde og 1,2 pCt. af Sygdomstilfældene i Nervesystemet. — I Danmark har denne Sygdomsgruppe givet mig et Antal af 22 Tilfælde eller 0,39 pCt. af de der forekomne Sygdomstilfælde. — Da 5 af de 10 forekomne Tilfælde have været kroniske Hjernesygdomme af ubestemt Natur og 2 kronisk hydrocephalus, kan jeg kun fremvise 3 akutte Sygdomstilfælde, hørende til denne Gruppe. Kun disses Forhold finder jeg Anledning til nærmere at omtale.

Apoplexi. Af denne Sygdom har jeg kun truffet paa 2 Tilfælde, 0,02 pCt. af alle forekomne Sygdomstilfælde og 0,2 pCt. af Sygdomstilfældene i Nervesystemet. Uagtet Apoplexi ikke hører til de andensteds almindelige Syg-

¹⁾ A. St. S. 28—29.

domme, — i Danmark har jeg saaledes kun truffet paa 5 Tilfælde af den eller 0,09 pCt. af de der forekomne Sygdomstilfælde, hvilket dog forholdsvis er $4\frac{1}{2}$ Gange saa mange som i Island, — maa det Antal, fordelt paa 9 Aar, jeg i Island har iagttaget af denne Sygdom, og det Procenttal, den har givet, formentlig anses for paa-faldende ringe. Hvad det er, der begunstiger Islænderne i denne Henseende, ser jeg mig imidlertid ikke i Stand til at oplyse.

Meningitis. Af denne Sygdom har jeg kun set 1 Tilfælde, — 0,01 pCt. af alle mine Sygdomstilfælde, og 0,1 pCt. af Sygdomstilfældene i Nervesystemet. Af samme Lidelse har jeg i Danmark truffet paa 11 Tilfælde eller 0,19 pCt. af de der forekomne Sygdomstilfælde. Heraf fremgaar, at Meningit synes at være meget sjældnere i Island end i Danmark. Over for den tidligere omtalte forholdsvis hyppige Forekomst af Kertelsyge i Island bliver denne overordentlige Sjældenhed af Meningit i dette Land endnu mere paa-faldende og uforklarlig.

B. Sindssygdomme.

Sindssygdommene have givet et Antal af 55 Tilfælde og udgøre saaledes 0,7 pCt. af alle forekomne Sygdomstilfælde og 7,006 pCt. af Sygdomstilfældene i Nervesystemet. Da jeg i Danmark kun har iagttaget 21 Tilfælde af disse Sygdomme eller 0,3 pCt. af Sygdomstilfældene der, maa Sindssygdomme vel anses for at være forholdsvis hyppige i Island. — Af de forekomne 55 Tilfælde have 11, eller 20 pCt., været Manier (deraf 2 Nymfomanier), 8 eller 14,5 pCt. Hypokondrier, medens jeg for de øvrige 36 eller 65,4 pCt. Tilfældes Vedkommende ikke ser mig i Stand til at angive Sygdommens Form, men er tilbøjelig til at antage, at en stor Del af dem har været Tung-sind; ti efter det Indtryk, jeg har faaet deraf, synes dette at være en forholdsvis hyppig Form for Sindssygdom i Island.

Da Schleisner har omtalt, at der ved Folketællingen i 1845, (ved Folketællingen i 1860 synes ingen Tælling af sindssvage at have fundet Sted), i Forhold til Folkemængden fandtes dobbelt saa mange afsindige Fruentimmer i Nordamtet som i Sønderamtet og næsten fire Gange saa mange som i Vestamtet¹⁾, skal jeg, da min Erfaring om Sygdomsforholdene i Island skriver sig fra Nordamtet, anføre, at af de 55 Tilfælde, som jeg der har iagttaget, fandtes 26 hos Mænd og 29 hos Kvinder. — Ved Folketællingen i 1845 var Forholdet mellem de afsindiges Køn i Følge Schleisners Angivelse som 10 Mænd til 34 Kvinder. — Dette tyder i alt Fald ikke paa nogen overordentlig Overvægt hos Kvindekønnet i Henseende til disse Sygdomme i det Tidsrum, min Erfaring herom omfatter.

C. Sygdomme i Rygmarven.

Af disse Sygdomme har jeg kun set 1 Tilfælde af Myelit.

D. Neuralgia.

Denne Sygdom har givet det betydelige Antal af 430 Tilfælde, og den udgør saaledes 5,7 pCt. af alle forekomne Sygdomstilfælde og 54,7 pCt. af Sygdomstilfældene i Nervesystemet. — Hertil skal jeg imidlertid bemærke, at jeg maa anse det for sandsynligt, at en Del af de under Kardialgi, Cefalalgi, Kolik og Otalgi anførte Tilfælde ikke have været idiopatiske, men derimod symptomatiske Nevralgier. — Sammenligner man Nevralgiens Forhold i Island og i Danmark, viser det sig, at Island i Henseende til denne Sygdomsgruppe har haft en ikke ringe Overvægt, i det jeg af den i Danmark kun har truffet paa 219 Tilfælde eller 3,9 pCt. af de Sygdomstilfælde, jeg her har haft, mod, som tidligere anført, 5,7 pCt. i Island.

¹⁾ A. St. S. 33.

Følgende Liste viser Nevralgiernes Sæde i de forskellige Regioner, samt det Antal og Forholdstal, hvormed de ere optraadte:

Nevralgiens Sæde.	Antal Tilfælde.	pCt. af Nevralgier.
Hoved	71	16,5
Ansigt	6	1,3
Øre	24	5,5
Interkostalnerver	15	3,4
Cardia	130	30,2
Arm	14	3,2
Haand	33	7,6
Nervus ischiadicus	40	9,3
Tarme	88	20,4
Ubestemt	9	2,09
Tilsammen.	430	

Kun én af disse Nevralgier finder jeg Anledning til at omtale nærmere:

Nevralgi i Haandens Nerver. Denne Sygdom, hvis Antal ovenfor er angivet og som har udgjort 0,4 pCt. af alle forekomne Sygdomstilfælde og 4,2 pCt. af Sygdomstilfældene i Nervesystemet, kaldes i Island «handardofi» og «nålardofi» (udtales: naulardovi) og er under dette Navn af Schleisner omtalt som en for Island ejendommelig Sygdom ¹⁾.

Sygdommen bestaar i en stikkende og snurrende Fornemmelse, som snart fra enkelte, snart fra alle Fingre eller hele Haanden i Reglen strækker sig op i Forarmen, enkelte Gange endogsaa op i Skulderen. Denne Fornemmelse, der af de syge lignes ved Naalestik, hvorefter Navnet «nålardofi» d. e. Naale-Følelseslamhed, kan ofte være meget pinlig. I Reglen er denne Fornemmelse ledsaget af en afstumpet Følelse, der undertiden kan gaa

¹⁾ A. St. S. 25.

over til en mere udviklet Følelseslamhed, deraf Benævnelsen «dofi», d. e. Følelseslamhed. Temperatur- eller Ernæringsforandring har jeg aldrig iagttaget i det angrebne Lem.

«Handardofi» findes fortrinsvis blandt voxne og særlig hos Kvinder. Blandt de 33 iagttagne Tilfælde findes saaledes kun 2 hos Børn og blandt de øvrige 31 kun 7 hos Mænd, medens 24 Tilfælde ere forekomne hos Kvinder. For disses Vedkommende indtræder Sygdommen overvejende hyppig om Sommeren og Eftersommeren, men kan dog ogsaa indtræffe paa andre Aarstider. Den hyppigste Aarsag til denne Sygdom hos Kvinden er Malkning af Faar¹⁾; ofte opstaar den ogsaa under Høhøsten, naar Kvinden hele Dagen igennem i længere Tid river Hø; navnlig finder dette Sted, naar Rivens Skaft er tyndt; undertiden skal den endelig kunne fremkaldes ved Spinden paa Ten. — Om Aarsagen til denne Sygdom hos Mænd og Børn ser jeg mig ikke i Stand til at give Oplysning.

Naar Aarsagen hæves, svinder Sygdommen i Reglen forholdsvis hurtig, men kan dog undertiden være meget haardnakket.

Betragter man denne Sygdoms Væsen, vil man se, at den er en blandet Nevrose, bestaaende dels af Nevralgi, dels af en subparalytisk Tilstand, — det vilde saaledes formentlig være lige saa berettiget at henregne den til Paralyserne, — og hvad dens Aarsager, navnlig for Kvindernes Vedkommende, angaar, vil man kunne slutte, at den hidrører fra en Overanstængelse af Fingrenes og maaske tildels Haandens sensible Hudnerver. Den minder saaledes saa vel i Henseende til Væsen og Aarsag som Sæde i det hele taget en Del om Arbejdskramper,

¹⁾ Malkelaarene, hvoraf der paa en Gaard undertiden findes over 100, malkes i Island Morgen og Aften fra omtrent Midten af Juni til Oktober.

som Skrivekrampe, Spillekrampe, Skomagerkrampe, Malkekrampe; ti bægge ere sygelige Tilstande i Haandens Nerver, opstaaede ved Overanstængelse af disse. Kun er der den, unægtelig ikke uvæsentlige Forskel mellem disse, der dog formentlig ikke udelukker Analogien, at Arbejdskramperne fremtræde som Kramper, «handardofi» derimod som en nevralgisk-subparalytisk Tilstand, at Arbejdskramperne, i Følge Fritz's Forklaring for Skrivekrampens Vedkommende ¹⁾, skyldes en Reflexnevrose, der udgaar fra de sensible Muskelnervener, medens vor Sygdom formentlig maa betragtes som en fra de sensible Hudnervener udgaaende Reflexnevrose, og at Arbejdskramperne endelig kun ere tilstede under den Beskæftigelse, der fremkalder dem, hvorimod «handardofi» ogsaa udenfor denne ytrer sig som en vedvarende sygelig Tilstand.

Naar Schleisner har omtalt denne Sygdom som en for Island ejendommelig, kan jeg for saa vidt være enig med ham heri, som den ikke synes at forekomme saa hyppig i andre Lande som i Island, — i Haandbøgerne vil man saaledes vistnok forgæves søge den omtalt ²⁾. — At den imidlertid ikke udelukkende forekommer i Island, har jeg selv erfaret; ti i Danmark har jeg truffet paa selv samme Sygdom hos 2 Piger paa en Herregaard, der netop vare Malkepiger, og som netop gave Malkningen Skyld for deres Sygdom. — At Sygdommen opstaar sjældnere ved Malkning af Kør end af Faar, hidrører vistnok fra, at disses Mælkevorter ere saa smaa, og at der ved Malkningen af disse derfor stilles større Krav til Fingrenes sensible Hudnervener end ved Malkning af de med meget større Mælkevorter forsynede Kør.

E. Paralyse.

Af Paralyse har jeg truffet paa 53 Tilfælde, og den

¹⁾ Jfr. Niemeyer: p. a. St. 2 Band. S. 303.

²⁾ Da «handardofi» aldrig optræder som Krampe, maa den, uagtet den ofte har fælles Aarsag med Malkekrampe, formentlig betragtes som en fra denne forskellig Sygdom.

har saaledes udgjort 0,7 pCt. af alle forekomne Sygdomstilfælde og 6,7 pCt. af Sygdomstilfældene i Nervesystemet. Denne Lidelses forholdsvis store Hyppighed i Island vil træde skarpt frem, naar man sammenligner dens Hyppighedsforhold her med det i Danmark, saaledes som jeg der har iagttaget det. I Danmark har jeg saaledes kun truffet paa 16 Tilfælde eller 0,2 pCt. af de der forekomne Sygdomstilfælde, og det viser sig da saaledes, at denne Lidelse i det hele taget har været forholdsvis $3\frac{1}{2}$ Gange saa hyppig i Island som i dette Land. Sammenligner man paa den anden Side de centrale Paralyser i Island, hvoraf jeg kun har haft 7 Tilfælde eller 0,09 pCt. af Sygdomstilfældene der, med samme Sygdomme i Danmark, hvor jeg traf paa 8 herhen hørende Tilfælde, eller 0,1 pCt. af de Sygdomstilfælde, jeg har haft der, viser det sig, at Island i denne Henseende staar noget tilbage for Danmark. Men herved bliver Islands Overvægt i Henseende til de periferiske Lamheder endnu større, nemlig som 46 eller 0,6 pCt. i Island til 8 eller 0,1 pCt. i Danmark, d. e. som 6 : 1.

I øvrigt har jeg i Henseende til denne Lidelses Forhold i Island kun at bemærke, at en temmelig stor Del af de 46 forekomne periferiske Lamheder vistnok maa antages at have været af revmatisk Oprindelse.

F. Nevroser med ubekendt anatomisk Grundlag.

Af Nevroser af denne Art kan jeg fremvise et Antal af 236 Tilfælde eller 3,1 pCt af alle forekomne Sygdomstilfælde og 30,06 pCt. af Sygdomstilfældene i Nervesystemet. Ogsaa denne Gruppe af Nervesystemets Sygdomme har i det hele taget været forholdsvis hyppigere end i Danmark, hvilket dog ikke gælder om hver enkelt af de til denne Gruppe hørende Sygdomme. I Danmark har jeg nemlig kun truffet paa 139 herhen hørende Tilfælde eller 2,5 pCt. af de Sygdomstilfælde, som jeg der har haft.

Hvorledes de 236 Tilfælde, som denne Sygdomsgruppe har givet, have været fordelt paa de under Gruppen hørende Sygdomme, vil følgende Liste vise:

Sygdom.	Antal Tilfælde.	pCt. af Nevroser.
Epilepsi	24	10,1
Chorea	2	0,8
Ekkklampi	6	2,5
Tetanus	1	0,4
Hysteri	100	42,3
Nervøs Hjærtebanken	43	18,2
Vertigo	39	16,5
Ubestemte Nevroser	21	8,8
Tilsammen.	236	

Enkelte af disse Sygdomme skulle nærmere omtales.

Epilepsi. Denne Sygdom, der som anført har givet et Antal af 24 Tilfælde og saaledes udgjort 0,3 pCt. af alle mine Sygdomstilfælde og 3,05 pCt. af Sygdomstilfældene i Nervesystemet, har for mig vist sig at være forholdsvis betydelig sjældnere i Island end i Danmark, hvor jeg af den har truffet paa 42 Tilfælde eller 0,7 pCt. af de Sygdomstilfælde, som jeg der har haft.

Ekkklampi. Af denne Sygdom, som jeg alene har set hos Børn under 1 Aar, har jeg, som anført, kun haft et Antal af 6 Tilfælde, og den udgør saaledes kun 0,07 pCt. af alle forekomne Sygdomstilfælde og 0,7 pCt. af Sygdomstilfældene i Nervesystemet. Ogsaa denne Sygdom er i Følge min Erfaring betydelig sjældnere i Island end i Danmark, hvor jeg har iagttaget 18 Tilfælde eller 0,3 pCt. af de der forekomne Sygdomstilfælde.

Hysteri og Sensibilitetsnevroser. Af Hysteri har jeg som anført haft et Antal af 100 Tilfælde eller 1,3 pCt. af alle mine Sygdomstilfælde og 12,7 pCt. af de i Nervesystemet forekomne Sygdomstilfælde. Det er vel højst

sandsynligt, at største Delen af de blandt Kvinder forekomne 18 Nevroser, hvis Natur jeg ikke har kunnet bestemme, have hørt herhen, og det er endvidere muligt, at en Del af de blandt Kvinder forekomne 31 Tilfælde af nervøs Hjærtebanken, — en Sygdom, jeg slet ikke har truffet paa i Danmark, — samt af de 85 hos Kvinder forekomne Tilfælde af Kardialgi have været af hysterisk Natur; men om saa alle disse Tilfælde havde hørt herhen, hvilket jeg dog ikke kan indrømme, og Antallet af hysteriske Tilfælde derved steg til 234, vilde det derved indvundne Procentantal af alle forekomne Sygdomstilfælde: 3,1 pCt., dog staa overordentlig fjærnt fra det af Schleisner for denne Sygdom angivne Procentantal af hans Sygdomstilfælde: 7,2 pCt. ¹⁾).

Sammenligner man Hysteriens Hyppighedsforhold i Island og i Danmark, saaledes som jeg har iagttaget det paa bægge Steder, viser det sig vel, at den har været forholdsvis noget hyppigere i Island end i Danmark, i det jeg i sidstnævnte Land kun har truffet paa 55 Tilfælde af Hysteri eller 0,9 pCt. af de der forekomne Sygdomstilfælde, mod, som tidligere anført, 1,3 pCt. i Island. Den Forskel, der herved viser sig at være mellem Hysteriens Hyppighedsforhold i disse to Lande, er imidlertid ikke saa stor, at man deraf er berettiget til at betegne Island som et Land, hvor Hysterien er en forholdsvis og fortrinsvis særdeles hyppig Sygdom.

Betragter man derimod Hysterien og de med denne nærbeslægtede Sygdomme: nervøs Hjærtebanken, vertigo og de Nevroser, hvis Natur jeg ikke har kunnet bestemme, men som maa antages at staa Hysterien nær, hvilke Sygdomme man under en fælles Benævnelse formentlig vil kunne betegne som Sensibilitets-Nevroser, under ét, vil det vise sig, at Island i Henseende til disse har

¹⁾ A. St. S. 26.

haft en forholdsvis stor Overvægt over Danmark; ti medens jeg i Island har truffet paa 203 herhen hørende Tilfælde eller 2,6 pCt. af de der forekomne Sygdomstilfælde, har jeg i Danmark kun set 69 Tilfælde af disse eller 1,2 pCt. af de der iagttagne Sygdomstilfælde.

Denne forholdsvis hyppige Forekomst af Sensibilitets-Nevroser i Island, som det i Følge Hirsch's Angivelse ¹⁾ synes at dele med de fleste arktiske Lande ²⁾, er paa-faldende, naar man tager Hensyn til den simple og ukunstlede Levemaade, den islandske Befolkning fører, — til det forholdsvis høje Trin af Oplysning, den i det hele taget staar paa, hvor disse Sygdommes Hyppighed altsaa ikke kan sættes i Forbindelse med en fremherskende Overtro, — til dens i det hele taget rolige, af Lidenskaber ikke synderlig berørte Karakter og til det i alt Fald normale Sædeligheds Standpunkt, hvorpaa den i det hele taget staar. At «den vedvarende, ved de lange Dage betingede, stærke Lysindvirkning, som endogsaa forhindrer den natlige Søvn», som Meyer Ahrens (i Schweizer-Zeitschr. für Medicin) 1856, S. 338 ³⁾ antager som Aarsag til disse Sygdommes hyppige Forekomst i Polarlandene, i alt Fald for Islands Vedkommende maa anses for at være uden Betydning i den Henseende, tror jeg er hævet over enhver Tvivl; ti i saa Fald maatte disse Sygdomme særlig opstaa i den lyse Aarstid, hvilket jeg ikke har bemærket, og hvad det angaar, at den vedvarende stærke Lysindvirkning, som dog selvfølgelig er mere dæmpet om Natten end om Dagen, skulde forhindre den natlige Hvile, har jeg selv erfaret, at Sønnen trods denne

¹⁾ A. St. 2 Band, S. 553—60.

²⁾ Grønland synes dog hidtil at danne en Undtagelse herfra; ti i Følge C. Langes Meddelelser i «Bemærkninger om Grønlands Sygdomsforhold» (p. a. St. S. 53) skulle nervøse Sygdomme være sjældne der, men synes at være i Tiltagende.

³⁾ Jfr. Hirsch: p. a. St. S. 557.

gør sin Ret fuldkommen gældende og i fuldt Maal kan tilfredsstilles. I det hele taget ser jeg mig ikke i Stand til for Islands Vedkommende at paavise noget Forhold, der staar i Forbindelse med dets nordlige Beliggenhed, dets Temperatur eller Vindforhold, der kunde betinge disse Sygdommes hyppige Forekomst.

At der imidlertid maa være særegne Forhold tilstede i Landet, som betinge Sensibilitets-Nevrosernes forholdsvis store Hyppighed der, maa anses for sikkert, og jeg skal derfor paapege nogle saadanne, som formentlig have nogen Betydning i denne Henseende.

Som tidligere omtalt er Klorose, Menstruationsforstyrrelser og Levkorre forholdsvis meget almindelige blandt de islandske Kvinder. At disse Sygdomme ofte ville kunne fremavle Hysteri, maa vel anses for utvivlsomt.

En overdreven Nydelse af stærk Kaffe, hvis Forbrug er i stadig Stigen ¹⁾, finder hyppig Sted i Island, og det er derfor i alt Fald ikke usandsynligt, at man heri ikke saa sjælden vil kunne finde Aarsagen til den forholdsvis saa hyppige nervøse Hjertebanken, saa vel som til andre Sensibilitetsnevroses.

Naar undtages i Høsttiden, fører den islandske Kvinde i Reglen et meget stillesiddende Liv, og hendes væsentligste Beskæftigelse bestaar i at spinde Uld ²⁾. Som bekendt tillægger man Brugen af Symaskiner, som skulle trædes, en væsentlig Indflydelse i Henseende til Fremkaldelsen af Sygdomme i Kønsganerne og deraf følgende

¹⁾ Medens hvert Individ i Island i 1840 i Gennemsnit forbrugte 1,54 Pund Kaffe om Aaret, er Forbruget i 1866 steget til 7,84 Pund for hvert Individ om Aaret. Jfr. «Skýrslur um landshagi á Islandi».

²⁾ Denne Husflid tilsigter ikke alene Tilvirkning af Klædningsstykker til Husstanden, men Uldtrøjer og navnlig Strømper og Vanter, som Mændene i Reglen strikke, ere navnlig i Nordlandet en vigtig Handelsartikel, og der udføres saaledes aarlig fra Island omtr. 100,000 Par Strømper og Vanter.

Nevroser hos Kvinden. Man har forklaret dette derved, at labia pudenda under Trædningen af Maskinen grides mod hinanden og mod clitoris, hvorved der da opstaar en stadig Irritation af de ydre Kønsdele. Vel maa det antages, at Trædningen af en Rok er noget lettere end af en Symaskine; men da Trædningen af Rokken foregaar paa selv samme Maade som af de Symaskiner, der ere indrettede til at trædes med den ene Fod, ligger det nær at antage, at den islandske Kvinde, som Dag ud og Dag ind, fra Morgen til Aften, træder sin Rok, vil være udsat for den samme Irritation af Kønsdelene og de deraf følgende Sygdomme og saaledes ogsaa for Sensibilitets-Nevroser, som Syersken ved at træde Symaskinen. — At jeg ikke kan støtte denne min Angivelse, der jo kun fremkommer som en — forhaabentlig ikke ubegrundet — Hypotese, paa nogen Erfaring herom, vil man, i Betragtning af at denne Symaskinens omhandlede skadelige Indvirkning vistnok ikke var kendt — i alt Fald ikke af mig — i den Tid, jeg var Læge i Island, let forstaa.

At den med ovenanførte Beskæftigelse forbundne Stillesiddens, ogsaa i og for sig, maa være af stor Betydning i Henseende til Fremkaldelse af Sensibilitetsnevroser, maa vel anses for utvivlsomt.

Blandt Nevroserne med ubekendt anatomisk Grundlag vil man i min ovenfor meddelte Liste over de til denne Sygdomsgruppe hørende Sygdomme forgæves søge en Sygdom anført, som den Læser, der enten af tidligere Meddelelser, eller paa anden Maade har noget Kendskab til Sygdomsforholdene i Island, vistnok vil undre sig over at savne der. En nærmere Forklaring heraf vil derfor være nødvendig. Denne Sygdom er

Trismus neonatorum. Om denne Sygdom meddeler Schleisner¹⁾, at det ikke blot er paa Vestmannø og

¹⁾ A. St. S. 23.

de lige over for liggende Landsogne, at denne Sygdom findes, men at den hersker over hele Landet, skønt vel ingensteds i en saadan Grad, som paa hine 2 Steder», samt at «det er denne Sygdom, — i Forbindelse med forskellige Tarmaffektioner, fremkaldte ved den urigtige Opamningsmetode, — der er Aarsag til den paa Island saa usædvanlig store Dødelighed blandt Smaabørn».

Denne Schleisners Angivelse om, at trismus neonatorum hersker over hele Landet samt, at den er en væsentlig Aarsag til den store Dødelighed blandt Smaabørn i Landet, stemmer i Følge min Erfaring ikke overens med det virkelige Forhold. Til Støtte herfor skal anføres:

Paa den lille Ø Grimsø nær findes der, saa vidt mig bekendt, ikke en eneste Egn i hele Nordamtets nordlige Lægedistrikt, hvor trismus neonatorum er endemisk, og jeg har i den Tid, hvori jeg var Læge der, hverken behandlet eller hørt omtale noget eneste Tilfælde af denne Sygdom fra andre Egne i Distriktet end fra den omtalte Ø. Jeg har derhos en til Vished grænsende Formodning om, at Sygdommen ikke heller er endemisk, og at den i alt Fald kun sjælden forekommer i de til hint Distrikt grænsende Lægedistrikter; ti i modsat Fald vilde jeg sikkert have erfaret det paa mine Rejser i disse saa vel som ad andre Veje.

Hertil kommer, at man i de Uddrag af Medicinalberetningerne fra Island, som for Tidsrummet 1856—1867 ere blevne meddelte i «Det kongelige Sundhedskollegiums Aarsberetninger», kun finder trismus neonatorum 3 Gange omtalt og det paa en Maade, som ikke tyder paa nogen hyppig Forekomst af den. Saaledes beretter Hjaltelin, at han paa Sydlandet i Sommermaanederne i 1856 har iagttaget 6 Tilfælde af denne Sygdom¹⁾. — Da Sygdommens Forhold i Hjaltelins Distrikt slet ikke omtales i de øvrige Aars Uddrag af Medicinalberetningerne, maa

¹⁾ Jfr. «Det kgl. Sundhedskollegiums Aarsberetning» for 1857, S. 296.

det antages, at det ikke store Antal Tilfælde, denne Læge i 1856 har iagttaget af den, har været usædvanligt, hvilket da ikke tyder paa, at trismus neonatorum her er nogen almindelig Sygdom. I samme Aars (1856) Uddrag af Medicinalberetningerne findes ligeledes en Meddelelse fra Hjalmarssen om, at trismus neonatorum har været «meget hyppig, navnlig i Sommermaanederne», i Øst-amtets Distrikt, sandsynligvis beroende paa en saakaldet epidemisk Konstitution i dette Aar; ti jeg, der som tidligere bemærket, i en Række af Aar har været konstitueret Distriktslæge i dette Distrikt og altsaa temmelig nøje kender Sygdomsforholdene der, tror at vide, at trismus neonatorum ellers er en i alt Fald meget sjælden Sygdom blandt nyfødte Børn i dette Distrikt. — I Uddraget af Medicinalberetningerne for 1858 findes dernæst en Meddelelse fra mig om Endemiteten af trismus neonatorum i Grimsø ¹⁾. Endelig findes der i Uddrag af Medicinalberetningerne for 1863 en Meddelelse om, at 3 Børn «uden nogen paaviselig Aarsag» paa Vestmannø ere døde af den omhandlede Sygdom ²⁾.

Den Interesse for denne Sygdoms ejendommelige Forekomst i Island, der er bleven vakt ved Schleisners Sendelse dertil, væsentlig i Anledning af den, samt ved de Oplysninger, som han i sin Nosografi har givet om dens Forhold der, berettiger formentlig til den Antagelse, at Lægerne i Island ikke vilde have undladt at omtale trismus neonatorum i hvert Aars Medicinalberetninger,

¹⁾ Jfr. «Det kgl. Sundhedskollegiums Aarsberetning» for 1860, S. 409.

²⁾ Jfr. «Det kgl. Sundhedskollegiums Aarsberetning» for 1865, S. 501.

Da der i Følge «Skýrslur um landshagi á Islandi» aarlig fødes 20—30 Børn paa Vestmannø, og da Schleisner angiver, at der tidligere i Gennemsnit aarlig døde 64 pCt. af alle paa Øen fødte Børn af trismus neonatorum, vil en meget betydelig Aftagen af denne Sygdom fremgaa deraf, at det i 1863 fremhæves som noget usædvanligt, at 3 Børn i dette Aar ere døde af den. Denne store Aftagen skyldes vistnok alene de hygiejniske Forholdsregler, Schleisner har foranstaltet iværksatte til Sygdommens Forebyggelse.

hvis den i nogen betydelig Grad havde været fremherskende i deres Distrikter. Af samme Grund maa det formentlig ligeledes anses for sikkert, at man i Sundhedskollegiets Aarsberetninger ikke vilde have savnet enhver som helst Angivelse i Medicinalberetningerne fra Island om denne Sygdoms mere eller mindre hyppige Forekomst i Landet.

Da saa vel min Erfaring som Uddragene af Medicinalberetningerne tyde paa, at trismus neonatorum ikke er nogen almindelig Sygdom i Island, bør Schleisners Angivelse om denne Sygdoms Forhold der formentlig rettes derhen, at trismus neonatorum vel i enkelte begrænsede Egne i Island, som Vestmannø, — hvor den dog nu, takket være Schleisners kyndige hygiejniske Foranstaltninger, synes at være stærkt aftagen, — Grimsø og muligvis enkelte flere Egne, dels har været dels endnu er en forholdsvis særdeles almindelig Sygdom blandt spæde Børn; at den undertiden ogsaa i andre Egne af Landet forekommer usædvanlig hyppig, men at den ikke er nogen almindelig Sygdom, der stadig hersker over hele Landet, og at den derfor ikke kan have nogen væsentlig Indvirkning paa Dødeligheds-Forholdet i det hele taget blandt Smaa børn i Island.

Som tidligere berørt er trismus neonatorum endemisk paa den lille Ø Grimsø, som hører under det Distrikt, hvori jeg var Læge. Paa denne, 6 Mil fra Land, i det aabne Hav liggende Ø, som i 1860 havde 59 Indbyggere, fødes i Gennemsnit aarlig 3 Børn, hvoraf i Reglen 2 dø af trismus neonatorum i den første Uge efter Fødslen. — Paa Grund af denne Øs fjærne Beliggenhed — 12 Mil til Søs — fra mit Opholdssted, er intet Tilfælde af denne Sygdom herfra kommen under min Behandling.

Endemiteten af trismus neonatorum paa Grimsø staar formentlig i Forbindelse med de yderst slette hygiejniske Forhold, som her forefindes. Øen befolkes væsentlig af fattige Folk, som ikke have kunnet komme ud af det

andensteds, og deres Hovederhverv er Fiskeri og Fuglefangst. Det derved vundne Udbytte, hvoraf Fuglene (Søpapagøjen og Stormfuglen) ere overordentlig trannede, udgør ikke alene Beboernes væsentligste Næringsmidler, men ogsaa, — navnlig tørrede Fiskeben og Fugleskrog, hvoraf Brystet er skaaret fra for at nedsaltes, — tillige deres væsentligste Brændsel, hvilket selvfølgelig maa udbrede en forfærdelig Stank i deres yderst usle Boliger. At denne Beboernes Beskæftigelse og ejendommelige Levemaade har en forholdsvis stor Urenlighed til Følge, kan man ikke undre sig over.

Da det nu, saa vidt jeg har erfaret, har vist sig, at trismus neonatorum i en betydelig Grad er aftagen paa Vestmannø, efter at de fødende paa Øen ere blevne indlagte paa et dertil indrettet Fødselshus og Konen altsaa under Fødslen og Barnet efter Fødslen ere blevne stillede under gunstige hygiejniske Forhold, kan der vist ingen Tvivl være om, at Endemiteten af trismus neonatorum paa Vestmannø skyldtes og paa Grimsø skyldes de slette hygiejniske Forhold, hvorunder de spæde Børn i den med Hensyn til Sygdommens Opstaaen saa kritiske første Uge af deres Levetid paa Vestmannø have levet og paa Grimsø endnu leve. Da det imidlertid maa antages, at der i enkelte Familier i andre Egne af Landet forefindes lige saa slette hygiejniske Forhold som paa de to anførte Steder, uden at de der give Anledning til trismus neonatorum, ligger det nær at antage, at denne Sygdoms Endemitet paa disse to Øer ikke saa meget skyldes slette som ejendommelig slette hygiejniske Forhold, og det saa meget mere, som Vestmannø og Grimsø ikke blot i Henseende til Formation (bægge ere Klippeøer) men ogsaa i Henseende til Beboernes Beskæftigelse, Levemaade og Brændsel saa at sige fuldkommen svare til hinanden. Ligesom denne min Anskuelse kun kan fremkomme som en Formodning, saaledes vil jeg, der ikke har haft Lejligh-

hed til at foretage Undersøgelser herom paa selve Stedet, selvfølgelig ikke være i Stand til bestemt at angive, hvori disse ejendommelige Forhold bestaa; men da det ikke er mig bekendt, at Skrog af trannede Fugle anvendes til Brændsel paa andre Steder i Island end paa disse to Øer, da man fremdeles vil kunne tænke sig, hvilken forfærdelig Stank¹⁾ et saadant Brændsel vil kunne frembringe i Køkkener, hvor der ingen Skorsten eller tilstrækkeligt Lufttræk findes, og i usle Boliger uden Ventilation, og da det endelig i alt Fald ikke er utænkeligt, at en med en saadan branket Røg mættet Luft vil kunne irritere det spæde Barns Navle, naar den under Navlingen eller Svøbningen kommer i Berøring med samme, har jeg nærmest tænkt mig, at trismus neonatorum paa de omhandlede Øer muligen fortrinsvis skyldes dette Brændselsmateriale.

XIV. Hudsygdomme.

Af Hudsygdomme kan jeg fremvise et Antal af 513 Tilfælde, og de udgøre saaledes 6,8 pCt. af alle forekomne Sygdomstilfælde. Forskellen paa denne Sygdomsklasses Hyppighedsforhold i det hele taget i Island og i Danmark har for mig vist sig at være ubetydelig, ti i Danmark har jeg truffet paa 359 herhen hørende Sygdomstilfælde eller 6,4 pCt. af de der forekomne Sygdomstilfælde, mod, som ovenfor anført, 6,8 pCt. i Island.

A. Akute Hudsygdomme.

Af disse har jeg haft et Antal af 85 Tilfælde, eller 1,1 pCt. af alle forekomne Sygdomstilfælde og 16,5 pCt. af alle Sygdomstilfælde i Huden. Disse Sygdomme have

¹⁾ Det er en Kendsgerning, som ogsaa jeg selv har iagttaget, at man i Reglen vil kunne kende en Grimsøboer fra andre Mennesker paa den stramme og noget trannede Lugt, som han afgiver, hvilket formentlig hidrører fra, at hans Klæder ere imprægnerede af Røgen af de trannede Fugleskrog.

for mig vist sig at være noget sjældnere i Island end i Danmark, hvor jeg traf paa 84 herhen hørende Tilfælde eller 1,5 pCt. af de Sygdomstilfælde, som jeg der har haft.

De 85 Tilfælde af akut Hudsygdom, som jeg i Island har iagttaget, vare følgende:

Sygdom.	Antal Tilfælde.	pCt. af akute Hudsygdomme.
Erysipelas	32	37,6
Erythema	7	8,2
Pemphigus acutus	2	2,3
Urticaria	20	23,5
Zona	20	23,5
Ubestemte Exantemer	4	4,7
I alt.	85	

Enkelte af disse Sygdomme finder jeg Anledning til at omtale lidt nærmere.

Erysipelas. Denne Sygdom, hvoraf jeg som anført har haft 32 Tilfælde, og som saaledes udgør 0,4 pCt. af alle mine Tilfælde og 6,2 pCt. af Sygdomstilfældene i Huden, synes at være betydelig sjældnere i Island end i Danmark, i det jeg her af den har truffet paa 42 Tilfælde eller 0,7 pCt. af de der forekomne Sygdomstilfælde.

Pemphigus acutus. Denne Sygdom, hvoraf jeg som anført har set 2 Tilfælde (0,02 pCt. af alle mine Sygdomstilfælde og 0,3 pCt. af Hudsygdoms-Tilfældene), skal kun omtales for at gøre opmærksom paa, at bægge de forekomne Tilfælde indtraf paa samme Tid og i samme Sogn, samt at 1 eller 2 Dødsfald af en i Følge Beskrivelsen lignende Sygdom kort før vare indtrufne i samme Egn, saa vidt jeg mindes i en og samme Familie. Alle Tilfældene forekom hos unge Kvinder. Da jeg hverken før eller senere har truffet paa denne Sygdom, og da alle Tilfældene i Løbet af en meget kort Tid indtraf i samme Sogn, ligger det nær at antage, at Sygdom-

mens Fremkomst har hidrørt fra en fælles lokal Aarsag og da særlig en Infektion, noget, jeg i Henseende til denne Sygdom ikke har set omtalt.

Urticaria. Foruden de 20 anførte Tilfælde af denne Sygdom, som er 0,2 pCt. af alle forekomne Sygdomstilfælde (med et Antal af 16 Tilfælde har denne Sygdom i Danmark givet samme Procentantal) og 3,8 pCt. af Sygdomstilfældene i Huden, har jeg 6 Gange iagttaget et stærkt kløende papuløst og i andre Henseender denne Sygdom fuldkommen lignende Udslæt som Symptom paa Bristning af Ekinokokker ind i Bughulen. Dette symptomatiske Urticariaudslæt, som vistnok ikke var kendt, før jeg i 1867 paaviste det¹⁾, indtræder næsten umiddelbart efter disse Bristninger og svinder sædvanligvis efter 1 til 2 Dages Forløb. — I et Par Tilfælde saa jeg dette Urticariaudslæt ogsaa fremkomme kort efter at jeg ved den af mig anvendte Ætsningsmetode havde aabnet Underlivsekinokokker udad²⁾, hvilket vistnok har beroet paa, at Tilhæftningen mellem Bughinden og Ekinokokken paa et eller andet Sted har tilladt en Gennemsivning af Ekinokokvædsken ind i Bughinden. Da dette Symptom altid har været tilstede saa vel i de Tilfælde af den Slags Bristninger, jeg selv har iagttaget, som ogsaa hos de af mig behandlede syge, hos hvem en saadan Bristning tidligere havde fundet Sted, maa dets Fremkomst samtidig med at en Underlivs-Ekinokok pludselig og spontant forsvinder uden at udtømmes gennem de naturlige Aabninger eller gennem selve Underlivsvæggen, formentlig betragtes som et sikkert patognomonisk Tegn paa, at en Bristning af Ekinokokken

¹⁾ Jfr. mit «Bidrag til Kundskab om de i Island endemiske Ekinokokker» i «Ugeskr. f. Læger» 3 R. III, Nr. 5—6, S. 85—86.

²⁾ Howitz (Jfr. H. J. Garrigue «Bidrag til Spørgsmaalet om Behandlingen af Ekinokokker i Leveren» i Hospitalstidende, Sex-tende Aargang Nr. 9, 1873) og Jonassen (Jfr. «Ekinokokkvulster og deres Behandling» af prakt. Læge J. Jonassen i «Ugeskr. f. Læger» 3 R. XIII, 1872) have ogsaa bemærket dette Urticariaudslæt efter Punktur.

ind i Bughulen har fundet Sted. Da jeg endvidere har truffet paa en syg, hos hvem overmaade meget tydede paa, at der, Aaret før jeg saa hende, var sket en Bristning af en Lunge-Ekinokok ind i Brysthulen, og da denne formodede Bristning paafulgtes af et Udbrud af Urticaria, er det sandsynligt, at dette Symptom ogsaa optræder som et patognononisk Tegn ved Bristning af Ekinokokker ind i Brysthulen og i saa Fald formentlig i det hele taget ved Bristning af Ekinokokker ind i serøse Hulheder. Andre Bristninger af Ekinokokker, som gennem Tarmkanalen, Lungerne o. s. v., ledsages aldrig af Urticaria.

B. Kroniske Hudsygdomme.

Antallet af de af mig iagttagne Tilfælde af disse Sygdomme har været 428, og de udgøre saaledes 5,6 pCt. af alle forekomne Sygdomstilfælde og 83,4 pCt. af alle Hudsygdoms-Tilfældene. I Modsætning til de akutte Hudsygdomme have de kroniske vist sig at være forholdsvis lidt hyppigere i Island end i Danmark, i det jeg her af disse har truffet paa 275 Tilfælde eller 4,9 pCt. af de der forekomne Sygdomstilfælde.

De 428 Tilfælde af kronisk Hudsygdom have været følgende:

Sygdom.	Antal Tilfælde.	pCt. af alle kroniske Hudsygdomme.
Ekzem	25	5,8
Fnat	236	55,1
Herpes	12	2,8
Impetigo	18	4,2
Intertrigo	2	0,4
Psoriasis	42	9,8
•Reformur•	31	7,2
Skurv	32	7,4
Andre kroniske Hudsygdomme. . . .	30	7,009
I alt.	428	

Enkelte af disse Sygdomme skulle nærmere omtales.

Fnat. Som anført har denne Sygdom givet et Antal af 236 Tilfælde, og den udgør saaledes 3,1 pCt. af alle mine Sygdomstilfælde og 46,003 pCt. af alle Sygdomstilfælde i Huden. Tager man denne Sygdoms store Smit-somhed i Betragtning, der bevirker, at i Reglen de fleste og undertiden alle Individer i de Familier, hvor den op-staar, blive angrebne af den, — naar man fremdeles véd, hvor hyppig Nattegæster, kendte som ukendte, der da ogsaa kunne være fnattede, maa modtages i Familierne (Kroer eller Gæstgiverier findes ikke paa Island), og at Gæsterne meget ofte af Mangel paa Plads komme til at dele Sæng med ét eller flere Medlemmer af Familien, — ser man endvidere hen til den Mangel paa Renlighed og navnlig paa tilbørlig Hudpleje, der saa almindelig fore-findes, og naar man endelig tager Hensyn til den over-ordentlige Vanskelighed, hvormed Udryddelsen af Fnat er forbunden dels paa Grund af de uldne Vadmels-Lagener, som saa at sige udelukkende bruges, men alt for sjælden skiftes, dels paa Grund af Umuligheden af Desinfektion af Sæng- og Gangklæder ved Hjælp af Varme, da ingen Bagerovne, end sige egentlige Desinfektionsovne haves, kan man vel påastaa, at det Forholdstal, jeg har haft af denne Sygdom, er mindre, end man under de stedlige Forhold kunde vente, og det er da ogsaa paafaldende, at Fnat for mig har vist sig at være kun i forholds-vis meget ringe Grad hyppigere i Island end i Dan-mark, hvor Forholdene i Henseende til denne Sygdom i alle de anførte Retninger ere langt gunstigere end i Is-land. Jeg har saaledes i Danmark truffet paa 169 Til-fælde af denne Sygdom eller 3,04 pCt. af alle der fore-komne Sygdomstilfælde mod, som ovenfor anført, 3,1 pCt. i Island.

Tidligere skal Fnat have været en langt almindeligere Sygdom i Island, end den nu er; ti den Gang søgtes der ikke Raad derfor, i det det betragtedes som Præser-

vativ mod andre Sygdomme. At Fnat ogsaa i Nutiden i enkelte Egne og til enkelte Tider kan opnaa en overordentlig Udbredelse, kan jeg imidlertid anføre et Exempel paa fra Østamtets Distrikt, hvor jeg, som tidligere anført, var konstitueret Distriktslæge i en Række af Aar. I 1861 fandtes saaledes her blandt 1138 Sygdomstilfælde 174 Tilfælde af Fnat eller 15,2 pCt., i 1862 blandt 826 Sygdomstilfælde 274 Tilfælde eller 33,1 pCt. og i 1863 af 1248 Sygdomstilfælde det enorme Antal 463 Tilfælde eller 37,09 pCt. alene af denne Sygdom. Denne overordentlige og i Nutiden vistnok højst usædvanlige Udbredelse af Fnat skyldtes efter Sigende homøopatiske Kvaksalvere, der, overensstemmende med deres Psora-Teori, havde bildt Befolkningen ind, at Fnat ikke maatte helbredes paa kortere Tid end ét Aar, da en hurtigere Standning deraf vilde give Anledning til allehaande kroniske Sygdomme og Svagheder. Fnat ledsages i Island forholdsvis ofte af andre Hudsygdomme, særlig Impetigo og undertiden Ecthymapustler.

Af Skorpefnat findes kun ét Tilfælde anført i mine Optegnelser.

Psoriasis. Denne Hudsygdom, hvoraf jeg som anført har truffet paa 42 Tilfælde og som saaledes udgør 0,5 pCt. af samtlige forekomne Sygdomstilfælde, 8,1 pCt. af alle Hudsygdomstilfælde, maa, naar man sammenligner dens Hyppighedsforhold i Island og i Danmark, saaledes som jeg paa bægge Steder har iagttaget det, anses for at være en i Island forholdsvis hyppig Hudsygdom; ti i Danmark har jeg kun set 7 Tilfælde af den, eller 0,1 pCt. af de der forekomne Sygdomstilfælde.

Skurv. Denne Sygdom, som har givet et Antal af 32 Tilfælde (0,4 pCt. af alle forekomne Sygdomstilfælde, og 6,2 pCt. af Sygdomstilfældene i Huden), er temmelig hyppig i Island, men kommer ikke ret ofte

under Behandling. Skurv har jeg ikke, maaske tilfældigt, truffet paa i min Praxis i Danmark.

Reformur¹⁾ (udtales Rævormør) d. e. Ræveorm. Denne Sygdom, hvoraf jeg som anført kan fremvise et Antal af 31 Tilfælde, og som saaledes udgør 0,4 pCt. af alle forekomne Sygdomstilfælde og 6,04 pCt. af Hudsygdomstilfældene, er vistnok en for Island ejendommelig Hudsygdom; i alt Fald har jeg ikke set den omtalt i de medicinske Skrifter, som staa til min Raadighed. Da jeg i Reglen ikke har haft Lejlighed til at iagttage denne Sygdom før i dens sidste Stadium, og da de syge sædvanligvis kun have fremstillet sig for mig én Gang — muligvis paa Grund af, at de anordnede Midler ikke have hjulpet, — ser jeg mig desværre ikke i Stand til at give en paa en nøjagtig Undersøgelse af Sygdommen i alle dens Stadier grundet Beskrivelse af den og dens Udvikling.

«Reformur» angriber kun Hænderne. Den skal paa Haandryggen ytre sig ved røde, lidt ophævede Pletter af omtrent en Tiøres Størrelse, hvorpaa der danner sig smaa Vesikler. Efter at disse Pletter, som i Reglen først skulle opstaa ved Haandleddet, have staaet i nogen Tid, tørres de og forsvinde, som det synes ved Afskalning, for at efterfølges af lignende Udbrud længere ned paa Haandryggen, og saaledes bliver Udslættet efterhaanden ved at flytte sig og nærme sig mere og mere til Fingerspidserne. Paa Haandfladen viser Sygdommen sig som Rævner og Sprækker. Har Udslættet naaet Fingerspidserne, synes Neglenes matrix at angribes, i det Neglene uden Betændelse eller Ulceration efterhaanden fuldstændig løsnes fra deres Underlag, blive sprøde og ligesom spaltede efter Tykkelsen. Paa dette Stadium kan Sygdommen undertiden længe blive staaende, men efter kortere eller længere

¹⁾ Navnet «reformur» stammer derfra, at man tidligere trode, at denne Sygdom kunde hæves ved at blande Ræveblod sammen med Blodet i den syge Haand.

Tids Forløb falder Neglen af, og der danner sig da i dens Sted, udgaaende fra matrix, en hypertrofisk, deform, ru og efter Neglens Tykkelse udpræget lamelløs Negl, som sædvanligvis rager ud over Fingerspidsen, — og i saa Fald er dens fri Ende tykkest, omtrent 2''' — eller ogsaa naaer den ikke helt ud til Fingerspidsen, men da er den tykkest i Midten. En saadan Negl kaldes i Island «kartnøgl». Sygdommen indtager snart enkelte, snart alle Fingre og Negle, snart den ene Haand, snart bægge Hænder. Hvor lang Tid der forløber fra Sygdommens Begyndelse til «Kartneglens» Dannelse, ser jeg mig ikke i Stand til at oplyse; men at dette Forløb er af forholdsvis lang Varighed, er sikkert. Naar «Kartneglen» er dannet, er Sygdommens Maal naaet. Følgerne, «Kartneglen» og en undertiden glinsende Hud paa Hænderne, der har tabt sin naturlige Blødhed, vare hele Livet.

At «reformur» beror paa Snyltedyrr eller Snylteplanter, ligger vel nær at antage, men at foretage Undersøgelser i denne Retning og tyde disse har ligget udenfor mit Omraade, og dette Spørgsmaal, saa vel som en nøjere Undersøgelse af Sygdommens Væsen og Gang, maa saaledes overlades fremtidige Undersøgere. Hvorvidt Sygdommen er smitsom, tør jeg ikke afgøre; kun skal jeg bemærke, at jeg én Gang har truffet den hos to Søskende. «Reformur» synes at være overvejende hyppig blandt Kvinder; ti af de 30 Tilfælde, jeg saa hos voxne (1 Tilfælde iagttog jeg hos et Barn under 10 Aar), fandtes kun 6 hos Mænd, 24 hos Kvinder. Sygdommen anses for uhelbredelig.

XV. Sygdomme i Bevægelsesorganerne.

Af Sygdomme hørende til denne Klasse har jeg haft et Antal af 441 Tilfælde, og de udgøre saaledes 5,8 pCt. af alle mine Sygdomstilfælde. I Følge min Erfaring ere disse Syg-

domme forholdsvis ikke lidet hyppigere i Island end i Danmark, hvor jeg kun har truffet paa 192 herhen hørende Tilfælde eller 3,4 pCt. af de der forekomne Sygdomstilfælde.

Revmatisme. Denne Sygdomsgruppe, der har givet et Antal af 399 Tilfælde og saaledes udgør 5,2 pCt. af alle mine Sygdomstilfælde og 90,4 pCt. af Sygdomstilfældene i Bevægelsesorganerne, er en af de allerhyppigste Sygdomsformer, der forekomme i Island, og den har da ogsaa for mig vist sig at være langt hyppigere her end i Danmark, hvor jeg kun har iagttaget et Antal af 173 Tilfælde af Revmatisme eller 3,1 pCt. af de der forekomne Sygdomstilfælde. Min Erfaring om Revmatismens forholdsvis store Hyppighed i Island bekræfter saaledes fuldstændig Hirsch's ¹⁾ — der i Henseende til Revmatismens Forhold i Island henholder sig til Schleisner — Angivelse om, at Revmatismen spiller en betydelig Rolle i Polarlandene og i de Egne, som i klimatisk Henseende staa dem nær ²⁾.

a. **Akut Ledderrevmatisme.** Af denne Sygdom har jeg kun truffet paa et Antal af 20 Tilfælde, og den udgør saaledes kun 0,2 pCt. af alle forekomne Sygdomstilfælde, 4,5 pCt. af Sygdomstilfældene i Bevægelsesorganerne og 5,01 pCt. af de Tilfælde, jeg har haft af Revmatisme. Sam-

¹⁾ Jfr. a. St. 1 Band S. 584.

²⁾ Naar Hirsch paa det anførte Sted udtaler: »nur in dem Berichte von Schleisner finden wir die immerhin bemerkenswerthe Thatsache verzeichnet, dass nach den, einen Zeitraum von 20 Jahren umfassenden, von den einzelnen Distriktsärzten eingesandten Todtenlisten, die Sterblichkeit an Rheumatismus auf Island 10,12 pCt. der gesammten Mortalität ausmacht, was jedenfalls auf eine ganz enorme Verbreitung der Krankheit schliessen lässt«, finder jeg Anledning til at gøre opmærksom paa, at denne Angivelse, der afviger overordentlig fra det virkelige Forhold, — blandt 273 Dødsfald, som ere indtrufne hos de af mig behandlede syge, findes kun 2 eller 0,7 pCt. af revmatiske Sygdomme, — maa bero paa en Fejltagelse, da en saadan Udtalelse ingensteds findes i Schleisners Skrift.

menligner man denne Sygdoms Hyppighedsforhold i Island med det, den for mig har vist i Danmark, træder dens større Sjældenhed i Island skarpt frem; ti i Danmark har jeg af den iagttaget 29 Tilfælde eller 0,5 pCt. af de der forekomne Sygdomstilfælde, hvilket Forholdstal er mer end dobbelt saa stort som det tilsvarende i Island. Men endnu mere i Øjne faldende bliver Misforholdet mellem den akute Ledderrevmatisches Forekomst i disse to Lande, naar man betragter det Forhold, der har fundet Sted mellem akut Ledderrevmatisme og andre revmatiske Sygdomme paa bægge Steder. Ti medens dette for Islands Vedkommende har været som 20 akute Ledderrevmatismer : 379 andre revmatiske Sygdomme eller som 1 : 18,9, har det for Danmarks Vedkommende for mig vist sig at være 29 akute Ledderrevmatismer : 144 andre revmatiske Sygdomme eller som 1 : 4,9¹⁾. Uagtet min Erfaring om den akute Ledderrevmatisches Hyppighedsforhold i Island saaledes vel ikke bekræfter Fullers Angivelse — i «On rheumatism», London 1852²⁾ — om, at den akute Revmatismes Forekomst i Polarlandene³⁾ næsten fuldkommen kan benæg-

¹⁾ En Sammenligning af disse Sygdommes gensidige Forhold paa de civile Hospitaler i København med samme Forhold i Island viser endogsaa en langt større Forskel end den her angivne. I Følge Beretningerne fra disse Hospitaler, som ere meddelte i «Bibl. f. Læger», er der saaledes i disse i Tidsrummet fra og med 1857 til og med 1867 (i Frederiks Hospital fra og med 1857 til og med 1867, i Almindeligt Hospital fra og med 1857 til og med 1862 og i Kommunchospitalet fra og med 1863 til og med 1867) behandlet 1734 Tilfælde af akut Ledderrevmatisme, men ikkun 2835 Tilfælde af andre Revmatismer, hvilket da giver et Forhold som 1 akut Ledderrevmatisme : 1,6 andre revmatiske Sygdomme — i Island 1 : 18,9.

²⁾ Jfr. Hirsch: a. St. i Band S. 591.

³⁾ Da Polarkredsen kun berører den nordligste Del af Island, kan dette vel strængt taget ikke henregnes til Polarlandene.

tes, tyder den dog paa, at denne Sygdom er forholdsvis meget sjælden i de nordlige Egne¹⁾.

De organiske Hjærtesygdomme have i Island lige saa lidt vist sig hyppige som den akute Ledderevmatisme; af organisk Hjærtesygdom har jeg nemlig, som tidligere anført, haft 34 Tilfælde, og Forholdet har saaledes været som 1 akut Ledderevmatisme : 1,7 organisk Hjærtesygdom.

Hvad det er, der betinger den forholdsvis store Sjældenhed af akut Ledderevmatisme i Island, er formentlig vanskeligt at afgøre, og jeg for min Part vil ikke se mig i Stand til at give nogen sikker Oplysning herom. At en mindre Disposition for denne Sygdom skulde gøre sig gældende hos Islændere end hos andre Folkefærd, der høre til samme Race, er vel næppe tænkeligt. Vel mindes jeg ikke at have hørt, at nogen Islænder under et Ophold i Danmark har haft Gigtfeber; men denne Sygdom hører da heller ikke til de særdeles hyppige i dette Land. Forudsat altsaa, at den omhandlede Sygdoms Sjældenhed i Island ikke skyldes Mangel paa Disposition og forudsat, at det forholder sig rigtigt, hvorom der vistnok ikke kan være nogen Tvivl, at den akute Ledderevmatisme i Reglen opstaar ved Kulde og Fugtighed, vil man formentlig være henvist til at søge Aarsagen i Landets forholdsvis gunstige klimatiske Forhold, hvilke jeg tidligere — under «Lungesvindssot» — har omtalt, og jeg vilde i saa Fald atter her kunne anføre et Exempel paa, at de klimatiske Forhold, navnlig Temperaturforholdene, i Island sjældnere give Anledning til de saakaldte Forkølelsessygdomme.

¹⁾ I Følge Langes Meddelelser om Sygdomsforholdene i Grønland — jfr. a. St. S. 41 — er det tvivlsomt, om akut Ledderevmatisme forekommer i dette Land.

b. **Kronisk Ledderrevmatisme.** Af denne Sygdom kan jeg fremvise et Antal af 57 Tilfælde; den udgør saaledes 0,7 pCt. af alle mine Sygdomstilfælde, 12,9 pCt. af Sygdomstilfældene i Bevægelsesorganerne og 14,2 pCt. af alle revmatiske Sygdomstilfælde. En Sammenligning mellem denne Sygdoms Hyppighedsforhold i Island og i Danmark viser en særdeles betydelig Overvægt for Islands Vedkommende; ti i Danmark har jeg kun truffet paa 4 herhen hørende Tilfælde eller 0,07 pCt. af de der forekomne Sygdomstilfælde. Denne betydelige Overvægt for Islands Vedkommende er saa meget mere paafaldende, som akut Ledderrevmatisme, der saa ofte afføder den kroniske, har vist sig at være forholdsvis sjælden i dette Land. Intet af de Tilfælde, jeg har haft af kronisk Ledderrevmatisme, har stammet fra en tidligere akut.

Af de 57 Tilfælde af kronisk Ledderrevmatisme, som jeg har haft, have 36 eller 63,1 pCt. haft Sæde i Skulderleddet og 11 eller 19,2 pCt. i Knæleddet. For de øvriges Vedkommende ser jeg mig ikke i Stand til at angive Sædet.

c. **Arthritis deformans.** Af denne Sygdom har jeg vel set enkelte Tilfælde i Island; men da jeg ikke har behandlet noget af dem, findes den ikke anført paa min Sygelisten. Jeg kan derfor kun udtale, at den efter det Indtryk, jeg har faaet, maa betragtes som en i Island ikke synderlig hyppig forekommende Sygdom.

d. **Muskelrevmatisme.** Denne Sygdom har givet et Antal af 322 Tilfælde og udgør saaledes 4,2 pCt. af alle mine Sygdomstilfælde, 73,01 pCt. af Sygdomstilfældene i Bevægelsesorganerne og 80,7 pCt. af de revmatiske Tilfælde. — Af denne Sygdom har jeg i Danmark kun truffet paa 140 Tilfælde eller 2,5 pCt. af de der forekomne Sygdomstilfælde.

I Henseende til Sæde have Muskelrevmatismen, — for 108 Tilfældes Vedkommende findes dette ikke an-

givet i mine Optegnelser, — været fordelt paa følgende Maade:

Muskelrevmatismens Sæde.	Antal Tilfælde.	pCt. af alle Tilfælde af Muskelrevmatisme.
Armens Muskler.	24	7,4
Brystets —	98	30,4
Ryggens —	60	18,6
Føddernes —	32	9,9
Ubestemt Sæde	108	33,5
I alt	322	

Revmatisme i Brystets Muskler, Pleurodyne, antager, som tidligere antydet, i Island undertiden en epidemisk Karakter. En saadan Epidemi kaldes der «taksótt» d. e. Epidemi af Sting i Brystet. — Jeg har to Gange iagttaget saadanne Epidemier, nemlig i Eftersommeren 1856 og paa samme Aarstid i 1865. Den første af disse var lokal, indskrænkede sig til nogle faa Gaarde og havde en meget mild Karakter. Stingepidemien i 1865, som begyndte i August, blev derimod i Oktober og November meget udbredt, især i Øfjords Syssel; den var vel i de fleste Tilfælde mild, men dog mere alvorlig end den foregaaende. Ved Siden af og samtidig med denne revmatiske Sting-Epidemi vare Plevriter og Plevropnevmonier, navnlig i enkelte Egne, forholdsvis hyppige, men dog ikke i den Grad som Plevrodynen, og det laa derfor nær at antage, at disse forskellige Sygdomme skyldtes en og samme Aarsag. Da «taksótt» desuden tidligere ofte skal være optraadt som en meget alvorlig Sygdom, der har haft en betydelig Indvirkning paa Dødelighedsforholdet ¹⁾, maa det formentlig antages, at den ikke alene under Epi-

¹⁾ Jfr. Schleisner p. a. St. S. 63.

demien i 1865 har været ledsaget, men at den i det hele taget ofte ledsages af Plevriter og Pnevmonier, — at den kan optræde uden disse viser min Erfaring fra Epidemien i 1856. — En saadan Optræden af Plevriter og Plevropnevmonier under en Epidemi af overvejende revmatisk Natur, hvor alt tyder paa, at saa vel Betændelserne som Revmatismen hidrøre fra en og samme saakaldte epidemiske Konstitution, skulde synes at tale for, at den tidligere, men nu forladte Anskuelse om, at Plevriter undertiden kunne skyldes Revmatisme, ikke er aldeles forkastelig.

Mærkeligt er det, at bægge de Epidemier af «taksótt», som jeg har iagttaget, ere indtrufne paa samme Aarstid; men hvor vidt dette altid eller i Reglen er Tilfældet, ser jeg mig ikke i Stand til at oplyse. — Om Aarsagen til disse ejendommelige Epidemiers Opstaaen kan jeg i øvrigt ingen Oplysning give.

At paavise Aarsagerne til den forholdsvis hyppige Forekomst af afebril Revmatisme i Island, vil formentlig være lige saa vanskeligt som for andre Egnes Vedkommende, hvor et lignende Forhold gør sig gældende, og jeg vil saaledes ikke heller være i Stand til at bidrage noget positivt til dette Spørgsmaals Løsning. Da jeg imidlertid antager, at en Fremstilling af de Forhold i Island, som kunne være af Betydning i denne Henseende, vil have nogen Interesse, skal jeg omtale disse.

Blandt 374 Tilfælde af afebril Revmatisme hos voxne, traf jeg paa 200 Tilfælde hos Mænd, 174 hos Kvinder. Dette viser, — saa meget mere, som Kvindekønnet, som tidligere anført, i Island har en forholdsvis betydelig Overvægt over Mandkønnet, — at Mandkønnet er mere udsat for denne Sygdom, men tillige, at den ogsaa hos Kvindekønnet er forholdsvis hyppig.

Hvad Alderen angaar, skal jeg anføre, at den afebrile Revmatisme sjælden forekommer under 20 Aars

Alderen, — dog har jeg truffet paa 5 Tilfælde under 10 Aar, — at akute, men afebrile Revmatismer, som lumbago og pleurodyne, ere fortrinsvis hyppige i den yngre Alder, men at afebrile Revmatismer i det hele taget og særlig kronisk Revmatisme forekomme forholdsvis hyppigst efter 40 Aars Alderen.

Da man har tillagt Kulde og Fugtighed i Luften en fremragende Betydning i Henseende til Fremkaldelse af Revmatisme, medens det paa den anden Side er blevet paavist, at man af et Lands klimatiske Forhold ingenlunde altid vil kunne slutte sig til en større eller mindre Fremhersken af Revmatisme i dette eller omvendt ¹⁾, vil en Undersøgelse af disse Forhold for Islands Vedkommende formentlig have en særlig Interesse.

Jeg har tidligere omtalt Islands Temperaturforhold og har der udtalt den Anskuelse, at de ere forholdsvis gunstige. Hvad Fugtighedsforholdene angaar, skal jeg anføre følgende af Schleisner ²⁾ meddelte Sammenstilling mellem den Regnmængde, der i Gennemsnit falder paa hver Maaned og hver Aarstid i Island og i Danmark ³⁾.

	Regnmængde i Island ⁴⁾ .	Regnmængde i København.
Januar	33,64'''	14,94'''
Februar	31,32	13,36
Marts	33,62	9,36

¹⁾ Jfr. Hirsch: p. a. St. 1 Bd, S. 594—596.

²⁾ A. St. S. 115.

³⁾ I Henseende til Islands Regnmængde henholder Schleisner sig til «Observationes meteorologicæ in Islandia factæ a Thorstensenio, og i Henseende til Regnmængden i Danmark til Schouws «Skildring af Vejrligets Tilstand i Danmark».

⁴⁾ Da denne Regnmængde er iagttaget paa Islands Sydland, og da den saa vel i det hele taget som paa de forskellige Aarstider er noget ulig i de forskellige Egne af Landet, skal jeg, der af egen Erfaring ogsaa er nøje bekendt med Sydlandets klimatiske For-

	Regnmængde i Island.	Regnmængde i København.
April	20,88'''	12,90'''
Maj	20,88	19,34
Juni	16,24	20,24
Juli	20,88	27,11
Avgust.	27,84	30,26
September . . .	27,08	28,64
Oktober	34,80	22,17
November . . .	33,64	19,42
December . . .	35,96	16,53
Vinter	100,92	44,83
Foraar	75,38	41,60
Sommer	64,96	77,61
Efteraar	95,52	70,23
Hele Aaret: 336,78'''		234,27'''

Heraf fremgaar, at Regnmængden og altsaa ogsaa Fugtigheds-Graden i det hele taget er betydelig større i Island end i Danmark, at den om Vinteren endogsaa er mere end dobbelt saa stor, men om Sommeren derimod ikke saa stor som i Danmark.

For at vise, hvilken Indvirkning de forskellige Maaneders og Aarstiders Fugtighedsgrad mulig kan have paa den afebrile Revmatismes Fremkomst i Island, vil der i følgende Liste blive anført, hvorledes 179 i Tidrummet fra og med 1857 til og med 1861 iagttagne Tilfælde af denne Sygdom have været fordelte paa Aarets Maaneders og Aarstider, og jeg skal da for et nemmere Overblik Skyld i denne Liste ogsaa vedføje den tidligere meddelte Rubrik for Regnmængden i Island:

hold, bemærke, at Vinterens Regnmængde paa Nordlandet, hvorfra min Erfaring om Revmatismens Forhold skriver sig, formentlig maa sættes betydelig højere, medens Sommerens Regnmængde maa sættes en Del lavere end paa Sydlandet.

	Antal Tilfælde af afebril Revmatisme.	Regnmængde.
Januar	16	33,64''
Februar	14	31,32
Marts	14	33,62
April	7	20,88
Maj	28	20,88
Juni	14	16,24
Juli	17	20,88
August	12	27,84
September	18	27,08
Oktober	13	34,80
November	14	33,64
December	12	35,96
Vinter	42	100,92
Foraar	49	75,38
Sommer	43	64,96
Efteraar	45	95,52
Aar:	179	336,78

Heraf ses, at der i det hele taget er en yderst ringe og formentlig fuldkommen betydningsløs Forskel paa den afebrile Revmatismes Forekomst i de forskellige Aarstider, samt at Vinteren, den koldeste og fugtigste Aarstid i Island, endogsaa har givet det mindste Antal af den omhandlede Sygdom. Blandt de forskellige Maaneder se vi fremdeles, at Foraarsmaaneden Maj, i hvilken en mildere Temperatur i Reglen er begyndt at indtræde og som af Aarets Maaneder har den næst mindste Regnmængde, har leveret et Antal Revmatismer, som næsten er dobbelt saa stort som Gennemsnits-Antallet (14,9) for hver enkelt Maaned, medens den foregaaende ulige koldere ustadige Maaned, April, der har den samme Regnmængde som Maj, har givet et Antal, der kun udgør $\frac{1}{4}$ af det Antal, denne er optraadt med og næppe $\frac{1}{2}$ af Gennem-

snitsantallet for samtlige Maaneder, — et Forhold, der dog vistnok alene kun skyldes en Tilfældighed. I det hele taget sætter ovenanførte Liste os ikke i Stand til at forklare den mere eller mindre hyppige Forekomst af afebril Revmatisme i de enkelte Aarstider og Maaneder af den for disse beregnede Regnmængde eller — i Betragtning af Aarstiden — sandsynlige Temperatur.

Vel maa det indrømmes, at de Tal, jeg har kunnet raade over, ere for smaa til derpaa at bygge et afgørende Bevis for, at den afebrile Revmatisme i Island ikke staar i noget som helst Aarsagsforhold til Kulde og Fugtighed, men de ere formentlig store nok til at berettigge til den Antagelse, at denne Lidelser forholdsvis store Hyppighed ikke udelukkende skyldes Landets klimatiske Forhold. Det Resultat, jeg i denne Henseende er kommen til, er imidlertid saa paafaldende, at en yderligere Undersøgelse af dette Forhold, ikke alene i Island, men ogsaa i andre Lande, hvor den afebrile Revmatisme forekommer hyppig, formentlig vilde være højst ønskelig.

At Overanstængelse og Træthed ikke sjældnen hos Islændere fremkalder saadanne Lidelser, som man plejer at kalde revmatiske, maa vel anses for utvivlsomt. Dette gælder særlig om lumbago, som de syge ofte tilskrive anstrængende Arbejde i bøjet Stilling, og om revmatoide Smerter i Fødderne, som vistnok ofte skyldes lange og besværlige Fodvandringer, især naar de gøres over høje og stejle Fjælde, navnlig naar disse ere bedækkede med dyb Sne, som ikke bærer. At saadan Smerte i Fødderne ogsaa kan opstaa af vaade Fødder, for hvilke Islænderne, som tidligere omtalt, paa Grund af deres ejendommelige Skotøj saa hyppig ere udsatte, er endelig meget sandsynligt.

Rhachitis. Af denne Sygdom har jeg haft et Antal af 42 Tilfælde, og den udgør saaledes 0,5 pCt. af alle mine Sygdomstilfælde og 9,5 pCt. af Sygdomstilfældene i

Bevægelsesorganerne. Ogsaa denne Sygdom er i Følge min Erfaring hyppigere i Island end i Danmark; ti her har jeg kun truffet paa 18 Tilfælde af den eller 0,3 pCt. af de Sygdomstilfælde, jeg der har haft.

At rhachitis i Island sjælden synes at have nogen alvorlig Karakter, fremgaar formentlig tildels deraf, at jeg i dette Land kun har truffet paa 4 Rygradskrumninger og aldrig ved Fødsler har iagttaget Bækkenforsnævninger, begrundede i rhachitis. I de fleste Tilfælde, som jeg har set, har den været ledsaget af Kertelsyge.

Arthritis. Af denne Sygdom, som, i Betragtning af Islændernes simple Levemaade, næppe kunde ventes at forekomme uden som sjælden Undtagelse, er heller intet Tilfælde forekommet i min Praxis, og den kan saaledes vistnok betragtes som fremmed for Island.

XVI. Kirurgiske Sygdomme.

Af kirurgiske Sygdomme kan jeg fremvise et Antal af 1577 Tilfælde¹⁾, og de udgøre saaledes 20,9 pCt. af alle mine Sygdomstilfælde; i Danmark har jeg af kirurgiske Sygdomme haft 1063 Tilfælde eller 19,1 pCt. af de der forekomne Sygdomstilfælde. — De herhen hørende Sygdomsgrupper og Sygdomme, hvis Forhold i Island antages at have nogen Interesse, skal jeg omtale nærmere.

A. Læsioner.

Af Læsioner har jeg haft et Antal af 346, og de have saaledes udgjort 4,5 pCt. af alle mine Sygdomstilfælde og 21,9 pCt. af alle kirurgiske Sygdomstilfælde.

¹⁾ Begrebet «kirurgisk Sygdom» kan vel for enkelte Sygdommes Vedkommende opfattes forskelligt. Jeg haaber imidlertid, at de fleste, som ville gøre sig den Ulejlighed at gennemgaa min Sygeliste med denne Undersøgelse for Øje, ville erkende, at min Angivelse af disses Antal i alt Fald tilnærmelsesvis er rigtig.

Tilfældene have været saaledes fordelte paa disse Sygdomme:

Sygdom.	Antal Tilfælde.	pCt. af alle Læsioner.
Kontusion	127	36,7
Distorsion	34	9,7
Fraktur	31	8,9
Luxation	25	7,2
Vulneration	78	22,5
Brok	11	3,1
Forbrænding	26	7,5
Forfrysning	14	4,04
I alt	346	

Betragter man de Læsioner (Vulnerationer og 2 Tilfælde af Brok, der have været medfødte, undtagne), som væsentlig skyldes ydre mekanisk Vold, d. e. Stød eller Fald, under ét, viser det sig, at jeg af disse har haft et Antal af 226 Tilfælde eller 2,9 pCt. af alle forekomne Sygdomstilfælde. Sammenligner man nu dette Forholdstal med det, som disse Læsioner have givet af mine Sygdomstilfælde i Danmark, vil man se, at de endogsaa have været forholdsvis sjældnere i Island end i Danmark; ti her har jeg af de omhandlede Læsioner truffet paa 195 Tilfælde eller 3,5 pCt. af de der forekomne Sygdomstilfælde. Dette maa unægtelig betragtes som højst paafaldende, naar man betænker, hvor meget mere man i Island er udsat for disse Læsioner end i Danmark. Det maa nemlig erindres, at Jordoverfladen i Island i Reglen er bakket, ujævn og klippefuld og dertil om Vinteren ofte bedækket med et glat Islag, og at Islænderne ofte maa foretage farefulde Rejser dels til Hest, dels til Fods eller paa Skier over næsten ufremkommelige Veje og stejle, om Vinteren ofte med glat Is beklædte Bjerge, medens Forholdene i Danmark i denne Henseende ere

ulige gunstigere. Dette paafaldende Forhold vil man formentlig kun kunne forklare derved, at Islænderne fra Barnsben blive vant til at kæmpe imod og derved efterhaanden lære at overvinde de farefulde Hindringer, som møde dem paa deres Vej, samt vistnok ogsaa for en stor Del hjælpes dertil ved deres i Henseende til Fodvandring paa islandsk Grund særdeles hensigtsmæssige, lette og bøjelige, men i andre Henseender, som oftere omtalt, højst uhensigtsmæssige Skotøj; endelig afværge Islænderne utvivlsomt mangt et Fald ved med bægge Hænder at støtte sig til deres med en lang Jærnpig forsynede, 3—4 Alen lange Vandringsstav, som de altid bruge paa deres Fodvandring om Vinteren.

Brok. Som anført har denne Sygdom kun givet et Antal af 11 Tilfælde, og den har saaledes kun udgjort 0,1 pCt. af alle forekomne Sygdomstilfælde og 0,6 pCt. af alle kirurgiske Sygdomstilfælde; i Danmark har jeg af samme Sygdom haft 23 Tilfælde eller 0,4 pCt. af alle Sygdomstilfælde, som der ere forekomne. — Det Antal Tilfælde, jeg har haft af Brok, og det Procentantal, det har givet, tyder formentlig i og for sig paa en forholdsvis stor Sjældenhed af denne Læsion i Island; men denne min Angivelse bestyrkes end yderligere derved, at jeg i Løbet af de 10 Aar, jeg var Læge i Island, kun to Gange har haft Lejlighed til at reponere et Brok, at der i intet af disse Tilfælde var indtraadt Inkarceration, samt at jeg i Island ikke har hørt noget Dødsfald omtalt paa Grund af Indeklemning af Brok. Over denne forholdsvis store Sjældenhed af Brok i Island maa man saa meget mere undre sig, som man skulde antage, at Islænderne paa Grund af deres Beskæftigelse: Springen paa Heste, Riden, men navnlig Løften af svære, store Byrder op paa Heste, hvormed der er forbundet en betydelig Strækning og Vridning, ogsaa af Bugmusklerne,

maatte være særlig udsatte for at paadrage sig disse Læsioner¹⁾.

Af de 11 Tilfælde af Brok, jeg har iagttaget, have 7, deraf 2 medfødte, været Ingvinalbrok, 2 Ventral-, 1 Krural- og 1 Umbilikal-Brok.

Hvis det ikke beror paa en ren Tilfældighed, at jeg blandt mine faa Tilfælde af Brok har truffet paa 2 Ventralbrok, der saaledes udgøre 18,1 pCt. af alle og 22,2 pCt. af de erhvervede Broktilfælde, maa det, i Betragtning af den forholdsvis meget sjældne Forekomst af den Art Brok andensteds, anses for i høj Grad ejendommeligt. Hvorvidt en saadan Tilfældighed muligvis har gjort sig gældende i Henseende til disse mine Broktilfældes Forekomst, er selvfølgelig umuligt at afgøre; men jeg skal dog bemærke, at det maaske ikke er usandsynligt, at Islænderne paa Grund af den omtalte Strækning og Vridning af Bugmusklerne, der finder Sted ved den ofte meget besværlige Løften af svære Pakker, navnlig af de store Høpakker, paa Heste, ere mere udsatte for Bristning af Bugmusklerne paa dette Sted end andre Folkfærd. Hvorvidt de to omhandlede Tilfælde ere opstaaede herved, ser jeg mig imidlertid ikke i Stand til at oplyse. — Bægge Brok fandtes paa Siden af Underlivet og nedefor Navlen.

Forfrysning. Af denne Sygdom har jeg haft et Antal af 14 Tilfælde, som er 0,1 pCt. af alle mine Sygdomstilfælde og 0,8 pCt. af de kirurgiske Sygdomstilfælde.

¹⁾ Al Transport til Lands sker væsentlig paa Heste. Paa en dertil indrettet Sadel, bestaaende af en Bøjle af Træ eller Jærn, hvorpaa to Knager, én til hver Side, ere anbragte, hænges paa bægge Sider af Hesten de med dertil indrettede Reb ombundne, undertiden centnertunge Pakker, blandt hvilke særlig Høpakkerne ere meget voluminøse. Mellem Pakkerne maa der selvfølgelig være Ligevægt, da den tungere Pakke ellers vilde trække Sadelen om paa Siden af Hesten.

Da 10 af Tilfældene ere indtrufne i én Vinter (1858—59), have de øvrige 4 Tilfælde saaledes været fordelt paa 8 Aar, der dog alle særkendtes ved strænge Vintre. Naar nu hertil kommer, at de fleste af mine Tilfælde vare lette, og at intet af dem havde Tab af Lemmer til Følge, vil man vel kunne sige, at min Erfaring om denne Sygdom i Island tyder paa en langt ringere Hyppighed, end man under en saa høj Breddegrad kunde vente.

Aarsagen til denne paafaldende ringe Hyppighed af Forfrysning i Island maa formentlig for en stor Del søges i, at Islænderne altid, men navnlig om Vinteren, sørge særdeles godt for at holde Hænder og Fødder varme, i det de, naar de færdes ude, paa Hænderne altid bære ét og om Vinteren i Reglen to Par tykke og varme Uld-Bælgvanter, medens de paa Fødderne i Almindelighed altid bære to og om Vinteren undertiden 3 Par Uldstrømper og desuden paa Rejser, der om Vinteren væsentlig foretages til Fods, ofte ud over disse og Benklæderne Skindstrømper eller Skindsokker.

I det Tidsrum, mine Meddelelser omfatte, ere i Følge mine Optegnelser i mit Distrikt 8 Tilfælde af Ihjelfrysning indtrufne; at Antallet i Virkeligheden har været en Del større, er imidlertid meget sandsynligt, da min Kundskab herom kun støtter sig til tilfældige Efterretninger; ti legal Undersøgelse finder i Island ikke Sted over dem, som omkomme ved ulykkelige Hændelser. — Af disse 8 Tilfælde faldt 2 paa den overordentlig strænge Vinter 1858—59. Lader man saaledes denne Vinter med dens 10 Forfrysninger og 2 Ihjelfrysninger ude af Betragtning, fremkommer, med min Erfaring herom for Øje, den ganske mærkelige Fremtoning, at Forfrysninger, som komme under Lægebehandling i Island, under normale Forhold forholde sig til Ihjelfrysninger som 4 : 6 eller 1 : 1,5.

B. Betændelser.

Betændelserne i de ydre Væv og Organer have givet et Antal af 685 Tilfælde eller 9,08 pCt. af samtlige forekomne Sygdomstilfælde og 43,5 pCt. af alle de kirurgiske. Medens Betændelser i de indvendige Organer, som det vil ses af mine tidligere anførte Meddelelser herom, i det hele taget have vist sig at være forholdsvis sjældne i Island, synes det Antal og Forholdstal, Betændelserne i de ydre Væv og Organer have givet, at tyde paa, at disse i det hele taget ere forholdsvis hyppige der; i alt Fald have de for mig vist sig at være en Del hyppigere der end i Danmark, hvor jeg af dem kun har truffet paa 361 Tilfælde eller 6,5 pCt. af de der forekomne Sygdomstilfælde.

Følgende Liste viser, hvorledes Betændelserne have været fordelt paa de forskellige Væv og Organer:

Betændelsens Sæde.	Antal Tilfælde.	pCt. af alle Betændelses- tilfælde.
Hud	29	4,2
Bindevæv	329	48,02
Benvæv	14	2,04
Vener	3	0,4
Lymfekar	1	0,1
Lymfekertler	29	4,2
Øjne	182	26,5
Ører	30	4,3
Tunge	5	0,7
Brystkertler	32	4,6
Testikler	6	0,8
Artikulationer	9	1,3
Bursæ	16	2,3
Tilsammen	685	

Betændelse i Huden. Naar jeg af denne Betændelse, hvortil jeg har henregnet Furunkler og anthraces, kun

kan fremvise et Antal af 29 Tilfælde, som er 0,3 pCt. af alle mine Sygdomstilfælde (i Danmark har Antallet været 16 eller 0,2 pCt. af de der forekomne Sygdomstilfælde, og 1,8 pCt. af alle kirurgiske Sygdomstilfælde) maa jeg gøre opmærksom paa, at dette Antal og Forholdstal ingenlunde maa betragtes som et til det virkelige Forhold svarende Udtryk for denne Betændelses Hyppighed i Island; ti efter det Indtryk, jeg har faaet deraf, hører Furunklen, hvoraf jeg kun har haft et Antal af 24 Tilfælde, til de hyppigste Betændelsesformer, som forekomme i Island; men de komme kun yderst sjælden under Lægebehandling.

Betændelse i Bindevævet. Foruden det Antal Tilfælde, d. e. 329, jeg kan fremvise af denne Betændelse, som udgør 4,3 pCt. af alle forekomne Sygdomstilfælde og 20,8 pCt. af de kirurgiske Sygdomstilfælde, har formentlig en ikke ringe Del, om ikke største Delen af de i min Sygelisten under Benævnelsen «tumor» anførte 81 Tilfælde hørt herhen (at jeg ikke har kunnet stille en bestemt Diagnose i disse Tilfælde, beror væsentlig paa, at jeg ikke har haft Lejlighed til at undersøge de paagældende syge). Men selv om man ikke tager Hensyn til disse Tilfælde, er det Antal og Forholdstal, Bindevævsbetændelsen har givet, desuagtet saa stort, at man vel kan sige, at den er en i Island forholdsvis særdeles hyppig Sygdom. I Danmark har jeg saaledes af Betændelse i Bindevævet kun truffet paa 124 Tilfælde eller 2,2 pCt. af de der forekomne Sygdomstilfælde.

Af de 329 Tilfælde af Betændelse i Bindevævet, jeg har iagttaget, have 236 Tilfælde eller 71,7 pCt., haft Sæde i Hænderne, og deraf have atter 202 Tilfælde, eller 61,3 pCt. af Bindevævs-Betændelserne, været Panaritier.

Uagtet det Antal Tilfælde, Panaritierne have givet, som udgør 2,6 pCt. af alle mine Sygdomstilfælde og 12,8 pCt. af de kirurgiske Sygdomstilfælde, vel tyder paa en overordentlig stor Hyppighed af denne Sygdom (i Dan-

mark har jeg kun set 31 Panaritier eller 0,5 pCt. af de der forekomne Sygdomstilfælde) skal den dog efter Sigende være endnu hyppigere i andre Egne af Landet, navnlig i Fiskerlejerne paa Syd- og Vestlandet. Panaritier have undertiden vist sig at være saa hyppige, at de have gjort Indtrykket af at være epidemiske. Navnlig var dette Tilfældet i 1860, i hvilket Aar jeg behandlede 45 Panaritier, hvoraf de 22 forekom i Løbet af 3 Maaneder: Maj, Juni og Juli.

At Mangel paa tilbørlig Renligholdelse af Hænderne, navnlig naar der paa disse har været et lille Saar eller en Rift, i Island ikke sjælden giver Anledning til Panaritier, har jeg haft Lejlighed til at iagttage.

Øjenbetændelse. Det Antal Tilfælde, d. e. 182, denne Betændelse har givet, som udgør 2,4 pCt. af alle forekomne Sygdomstilfælde og 11,5 pCt. af de kirurgiske, tyder vel i og for sig paa, at Øjenbetændelse er en forholdsvis ret hyppig Sygdom i Island. Da det imidlertid maa antages, at en meget stor Del af de i min Sygelisten under Benævnelsen «ophthalmia» anførte 95 Tilfælde (at jeg i disse Tilfælde ikke har kunnet stille en bestemt Diagnose, beror væsentlig paa, at jeg ikke har haft Lejlighed til at se de paagældende syge) have hørt herhen, maa Øjenbetændelsernes Hyppighed formentlig sættes en Del højere og Sygdommen derfor anses for forholdsvis hyppig i dette Land. — I Danmark har jeg af Øjenbetændelse haft et Antal af 128 Tilfælde eller 2,3 pCt. af de der forekomne Sygdomstilfælde. Dette Forholdstal er vel kun 0,1 pCt. lavere end det tilsvarende for Island, men det vilde vistnok vise sig at være betydelig lavere end Forholdstallet for dette Land vilde have været, naar jeg havde kunnet medregne alle derhen hørende Tilfælde.

Følgende Liste viser, under hvilke Former de af

mig iagttagne Øjenbetændelser ere forekomne, og hvorledes de paa dem have været fordelte:

Øjenbetændelsens Form.	Antal Tilfælde.	pCt. af alle Øjenbetændelser.
Blepharoadenitis	19	10,4
Conjunctivitis	144	79,1
Dacryocystitis	2	1,08
Keratitis	17	9,3
I alt	182	

Ved en Sammenligning af det Hyppighedsforhold, Konjunktiviterne og Keratiterne have udvist i Island og i Danmark, vil man se, at der finder et meget betydeligt Misforhold Sted mellem disse Øjenbetændelsers Hyppighed paa bægge Steder. Medens jeg nemlig i Island har truffet paa 144 Konjunktiviter, som er 1,9 pCt. af alle der forekomne Sygdomstilfælde, har jeg i Danmark af samme Sygdom kun iagttaget 49 Tilfælde eller 0,8 pCt. af de der forekomne Sygdomstilfælde. Af Keratit har jeg i Island derimod kun iagttaget 17 Tilfælde eller 0,2 pCt. af de der forekomne Sygdomstilfælde, medens jeg i Danmark af denne Øjenbetændelsesform har set 63 Tilfælde eller 1,1 pCt. af alle de Sygdomstilfælde, jeg der har haft.

Jeg ser mig vel ikke i Stand til bestemt at paavise Aarsagerne til Øjenbetændelsernes, særlig Konjunktivitens, hyppige Forekomst i Island, men tror dog at kunne paapege enkelte Momenter, om hvilke det maa antages, at de maa have en ikke ringe Betydning i Henseende til Fremkaldelsen af disse Lidelser. Som saadanne skal jeg for det første fremhæve Røg i Køkkener og Boliger, der, som tidligere omtalt, ofte findes i disse, dernæst for Øjnene anstrængende Arbejde, særlig Læsning, ved en daarlig Belysning fra de almindelig brugte, mere eller mindre stærkt osende Tranlamper (d. e. aabne, med en

tilspidset, tudformig Forlængelse for Vægen forsynede Tranbeholdere); endvidere Færden ude under, men navnlig mod hæftige Snestorme, idet Øjenhaarene under disse sammenklæbes af Sne og Øjelaagene uvilkaarlig vise stærk Tilbøjelighed til at lukke sig for at skærme Øjnene mod det med stærk Kraft indtrængende Snefog, medens det for den paagældende er af største Vigtighed at holde Øjnene aabne for ikke at fare vild; herved ere Øjnene samtidig udsatte for en vedvarende Paavirkning af mekanisk Vold og Anstrængelse; endelig har jeg ikke set faa Exempler paa, at Øjenbetændelser, som undertiden have været særdeles alvorlige, ere foraarsagede af det blændende Skær fra Sneen, naar Solen skinner paa den; dette har jeg dog kun set om Foraaret, naar Solen allerede staar højt paa Himlen, og naar Landskabet overalt har været saa bedækket med blændende hvid Sne, at Øjet ikke har kunnet finde Hvile ved et eneste mørkt Punkt.

Betændelse i Artikulationer. Denne Betændelse, der som anført kun omfatter 9 Tilfælde, alene bestaaende af akut Leddevand i Knæet, og som saaledes kun udgør 0,11 pCt. af alle mine Sygdomstilfælde (i Danmark: 10 Tilfælde eller 0,18 pCt. af de der forekomne Sygdomstilfælde) og 0,5 pCt. af de kirurgiske Sygdomstilfælde, skal kun omtales, for at jeg derved kan faa Lejlighed til at gøre opmærksom paa, at jeg blandt mine Sygdomstilfælde ikke ser mig i Stand til at paavise noget Tilfælde af kronisk Leddebetændelse og saaledes ikke heller af Hofteledsbetændelse, lige saa lidt som jeg i min Praxis har truffet paa noget Individ, der har lidt af Følgerne af denne Sygdom. Da Hofteledsbetændelse saa ofte skyldes Kertelsyge, og da jeg efterhaanden har paavist, at denne Sygdoms farlige Ledsagere, Lungesvindst og Hjernebetændelse, enten saa at sige ikke, eller forholdsvis meget sjælden, forekomme i Island, medens Kertelsygen paa den anden Side er en forholdsvis hyppig Sygdom der,

maa dette betragtes som en mærkelig Fremtoning. Jeg er tilbøjelig til at antage, at dette gunstige Forhold i alt Fald tildels skyldes den prisværdige Agtpaagivenhed, som Islænderne i Reglen skænke Kertelsygen, den lige saa prisværdige tidlige medikamentøse Behandling af den med Levertran, der endogsaa undertiden gives spæde Børn som Præservativ, samt den Udholdenhed, hvormed man i Reglen fortsætter Brugen af den, indtil Sygdommen hæves eller bedres betydelig.

De øvrige Betændelsers Forhold i Island frembyde intet af Interesse.

Som sluttende sig til Betændelserne, navnlig af Hud og Bindevæv, skal jeg anføre, at jeg af

Raadsaar har haft et Antal af 72 Tilfælde, som er 0,9 pCt. af alle mine Sygdomstilfælde (imod 74 Tilfælde eller 1,3 pCt. af Sygdomstilfældene i Danmark) og 4,5 pCt. af alle kirurgiske Sygdomstilfælde, og af

Gangræn 2 Tilfælde, hvoraf intet af senil Gangræn, eller 0,02 pCt. af alle mine Sygdomstilfælde (i Danmark har jeg, vistnok tilfældig, hidtil ikke truffet paa noget Tilfælde af Gangræn) og 0,1 pCt. af alle kirurgiske Sygdomstilfælde.

C. Nydannelser.

Af Nydannelser har jeg haft et Antal af 32 Tilfælde, som er 0,4 pCt. af alle forekomne Sygdomstilfælde (i Danmark 7 Tilfælde eller 0,1 pCt. af Sygdomstilfældene der) og 2,02 pCt. af de kirurgiske Sygdomstilfælde. At enkelte af de i min Sygeliste under Benævnelserne «tumor» anførte 81 Tilfælde have hørt til denne Sygdomsgruppe, er vel rimeligt nok, dog tror jeg, som tidligere anført, at de fleste af dem have været af en anden Natur. Disse Nydannelser have været fordelt paa følgende Maade:

Nydannelse.	Antal Tilfælde.	pCt. af alle Nydannelser.
Ekinokoksvulst	18	56,2
Kræft.	9	28,1
Lipom	4	12,5
Polyp.	1	3,1
I alt.	32	

D. Medfødte Misdannelser.

Af medfødte Misdannelser har jeg truffet paa et Antal af 6 Tilfælde, som udgør 0,07 pCt. af alle mine Sygdomstilfælde (i Danmark har jeg af disse haft 2 Tilfælde eller 0,03 pCt. af de der forekomne Sygdomstilfælde) og 0,3 pCt. af de kirurgiske Sygdomstilfælde.

Disse Misdannelser have været fordelte paa følgende Maade:

Misdannelse.	Antal Tilfælde.	pCt. af alle Misdannelser.
Hareskaar	3	50
Teleangiectasia	2	33,3
Svulst af ubestemt Natur	1	6,6
I alt	6	

Den Svulst af ubestemt Natur, som jeg hos et spædt Barn har iagttaget, udgik noget stilet fra nates; den var haard, af Størrelse som en Valnød og omtrent kugleformet.

Foruden disse anførte Misdannelser har jeg set én, selvfølgelig dødfødt, Hemicefal.

Af Sygdomme i de forskellige ydre Organer finder jeg i øvrigt kun Anledning til at omtale:

E. Sygdomme i Mundhulen,
og blandt disse kun

Karierede Tænder. Denne Sygdom har Schleisner henregnet til de i Island sjældne Sygdomme¹⁾. Da jeg imidlertid kan fremvise det ikke ringe Antal af 152 Tilfælde, som er 2,01 pCt. af alle mine Sygdomstilfælde og 9,6 pCt. af alle kirurgiske Sygdomstilfælde, vil jeg, idet jeg vel skal indrømme, at Sygdommen ikke er saa almindelig i Island som i Danmark, hvor jeg har haft et Antal af 198 Tilfælde eller 3,5 pCt. af de der forekomne Sygdomstilfælde, ikke kunne godkende denne Schleisners Angivelse. Vel har jeg hørt ældre paalidelige Folk udtale, at karierede Tænder i deres unge Dage vare meget sjældne i Island, og det er derfor sandsynligt, at disses hyppigere Forekomst væsentlig tilhører Nutiden; men da der kun ligger 9 Aar mellem Schleisners og mine Iagttagelser, da man i dette Tidsrum næppe vil kunne paavise nogen saa væsentlig Forandring i Befolkningens Levemaade²⁾ eller i andre Forhold, at den kunde have nogen Indvirkning paa denne Sygdoms pludselige Fremkomst eller større Udbredelse, og da jeg endelig, saaledes som det fremgaar af følgende Liste over Tilfældenes Fordeling paa de Aar, i hvilke de ere iagttagne:

Aar.	Antal Tilfælde.
1857	16
1858	34
1859	19
1860	11
1861	10
1862	17
1863	15

¹⁾ A. St. S. 3.

²⁾ Vel er Nydelse af Kaffe, som tidligere bemærket, i stadig Tiltagen i Island; men i 1847—48, da Schleisner var i Island, var Nydelsen deraf allerede betydelig.

Aar.	Antal Tilfælde.
1864	18
1865	12
I alt	152

i den Aarrække, mine lagttagelser omfatte, ikke har kunnet spore nogen Tiltagen af den, er jeg, med min Erfaring om Sygdommens Forekomst for Øje, tilbøjelig til at antage, at dens større Udbredelse maa ligge en Del længere tilbage i Tiden, end man efter Schleisners Angivelse skulde tro.

Aarsagen til denne Sygdoms hyppigere Forekomst i Nutiden tror jeg væsentlig maa søges i den overhaandtagende Nydelse af Kaffe, der ikke kendtes tidligere, og da navnlig, saaledes som det i Reglen finder Sted, af meget varm Kaffe og dertil Knasen af Kandissukker.

XVII. Uregelmæssige Fødsler.

Af uregelmæssige Fødsler har jeg haft et Antal af 37 Tilfælde, og de udgøre saaledes 0,4 pCt. af alle de sygelige Tilfælde jeg har haft. Dette Antal fordelt paa 9 Aar og dette Procentforhold tyder i og for sig paa, at de uregelmæssige Fødsler ere forholdsvis sjældne i Island, og min Erfaring taler da ogsaa for, at de forekomme langt sjældnere der end i Danmark; ti her har jeg af dem truffet paa 52 Tilfælde eller 0,9 pCt. af alle Sygdomstilfældene. Vel maa man herved tage i Betragtning, at, medens i Reglen største Delen af de uregelmæssige Fødsler i Danmark komme under Behandling, kan dette ikke finde Sted i Island i de fra Lægen fjærnere Egne. Men jeg skal dog paa den anden Side bemærke, at, paa 2 Tilfælde nær, er, saa vidt mig bekendt, i det Lægedistrikt, hvorfra disse Meddelelser stamme, og

i det Tidsrum, de omfatte, ingen Kvinde død uforløst paa Grund af Uregelmæssighed i Fødslen.

Af de nævnte 37 Tilfælde skyldtes Uregelmæssigheden i 33 Tilfælde af Længdeleje (deraf 30 med forliggende Hoved, 3 med forliggende Sæde) Atoni i Livmoderen, i 2 Tilfælde Tværleje, i 2 Tilfælde placenta prævia, i intet Tilfælde derimod skævt eller snævert Bækken.

Foruden de 2 Tilfælde af Tværleje, som jeg har iagttaget, ere, saa vidt mig bekendt, kun 3 Tilfælde af Tværleje forekomne i Distriktet i det Tidsrum, disse Meddelelser omfatte (i 2 af disse Tilfælde døde Konerne uforløste af Mangel paa kyndig Fødselshjælp), og det Antal Tilfælde, jeg kender fra dette Tidsrum, bliver altsaa 5; — at Antallet i Virkeligheden har været noget større tør jeg vel ikke bestemt benægte, men jeg tror at have Grund til at antage, at det ikke i nogen væsentlig Grad har oversteget det angivne Tal. — Da der i det omhandlede Tidsrum (d. e. fra og med 1857 til og med 1865) i Distriktet er født 3492 Børn¹⁾, viser det sig, at Forholdet mellem Fosterets Tværleje og Længdeleje i Distriktet i Følge min Erfaring maa anses at være som 5 Tværlejer: 3487 Længdelejer eller som 1 : 697,4. Til bedre Bedømmelse af dette Forhold skal anføres, at der i Følge de aarlige Uddrag af de under mit nuværende Distrikt i Danmark hørende Jordemødres Fødsels-Protokoller, i Distriktet i Tidsrummet fra og med 1868 til og med 1872 er forekommet 1817 Fødsler, blandt hvilke Tværleje i 27 Tilfælde har været tilstede. Heraf fremgaar, at Forholdet mellem Fosterets Tvær- og Længdeleje i alt Fald i denne Egn af Danmark har været som 27 Tværlejer : 1790 Længdelejer eller som 1 : 66,3²⁾. Det viser sig altsaa

¹⁾ Jfr. «Skýrslur um landshagi á Islandi».

²⁾ I Følge de Beretninger fra den kongelige Fødselsstiftelse i København, som for Aarene 1866 og 1867 ere meddelte i «Bibliothek f. Læger», har dette Forhold imidlertid stillet sig langt gunsti-

i Følge heraf, at Forholdet mellem Tværlejernes Hyppighed i Island og paa Landet i Danmark er som 1 i Island : 10,5 i Danmark. Dette overordentlig gunstige Forhold for Islands Vedkommende maa selvfølgelig anses for at være af en særdeles Betydning for dette Land, hvor Læge- og Jordemoder-Forholdene ere saa overordentlig mangelfulde ¹⁾.

Naar undtages de to Tilfælde af Tværleje (i det ene af disse maatte jeg foretage Embryotomi) og de to Tilfælde af placenta prævia, hvoraf de første vare ledsagede af Dødfødsler, medens de sidste tillige kostede de fødende Livet, har Udfaldet af de uregelmæssige Fødsler, jeg havde i Island, været forholdsvis meget gunstigt. Blandt 30 Issefødsler, behandlede med Tangen, havde jeg kun 3 eller 10 pCt. Dødfødsler (i Danmark har jeg ved 31 Tangforløsninger haft 9 eller 29,03 Dødfødsler), ingen derimod ved de 3 Sædefødsler, jeg behandlede.

At Dødfødsler i det hele taget ere forholdsvis sjældne i Island, hvilket Schleisner ogsaa har bemærket ²⁾, fremgaar deraf, at af 46873 i Tidsrummet fra og med 1850 til og med 1867 i hele Landet fødte have kun 1395 eller 2,9 pCt. været dødfødte ³⁾ (dette Forhold er endog ikke saa lidt gunstigere end det af Schleisner angivne: 3,3 pCt.),

gere end i mit Landdistrikt i Jylland. Blandt 2508 Tilfælde fandtes nemlig kun 16 Tilfælde af Tværleje, hvilket da giver et Forhold af 16 Tværlejer: 2492 Længdelejer eller som 1 : 155,7.

¹⁾ I min Tid fandtes der kun 9 Læger i det 1867 ☐ Mile store Land, — nu er deres Antal noget større, — og i 1866 fandtes, i Følge «Skýrslur um landshagi á Islandi» IV, I, S. 26—28, i hele Island kun 59 examinerede Jordemødre; men disse vare saa ulige fordelte paa hele Landet, at, medens der i Nordamtets nordlige Distrikt fandtes det største Antal Jordemødre, 19, (da jeg i 1856 overtog dette Distrikt, var deres Antal kun 3) fandtes i 2 Lægedistrikter ikke en eneste Jordemoder, og i 3 Lægedistrikter var Antallet af disse kun 1—3.

²⁾ A. St. S. 93.

³⁾ Jfr. «Skýrslur um landshagi á Islandi».

medens dette Forholdstal i Følge Schleisners Angivelse for Danmarks Vedkommende er 4,4 pCt. Blandt de i Tidsrummet fra og med 1868 til og med 1872 i mit Distrikt i Danmark 1817 fødte fandtes 84 eller 4,6 pCt. Dødfødsler. Naar man tager i Betragtning, at Barnets Liv saa ofte er afhængigt af en hurtig og kyndig Fødsels-hjælp, maa man i Sandhed undre sig over dette saa overordentlig gunstige Forhold i et Land, hvor Fødsels-hjælpen er i den Grad mangelfuld og vanskelig tilgængelig som i Island.

Naar man nu ser hen til den forholdsvis store Sjældenhed af Bækkensnæverhed, Tværleje og Dødfødsler, samt til den forholdsvis særdeles gode Prognose, de uregelmæssige Fødsler i det hele taget synes at være begunstigede med, vil man formentlig kunne gøre den Slutning, at den islandske Kvinde er forholdsvis særdeles heldig stillet i Henseende til Fødsler, og man vil formentlig kun deraf kunne forklare, at man trods de uheldige Forhold saa sjælden hører, at en Kvinde dør under Fødslen.

Jeg skal endelig her bemærke, at de saa almindelige, ofte meget store Underlivs-Ekinokokker ikke synes at indvirke paa Svangerskabets normale Forløb eller Fødselens Udfald. Derimod har jeg, som tidligere omtalt, iagttaget flere Tilfælde, i hvilke Svangerskab har indvirket paa Ekinokokkers Udvikling og Væxt, og i to Tilfælde har jeg truffet paa Bristning af Underlivs-Ekinokokker ind i Bughulen nogle Dage efter Fødslen, aldrig derimod under Svangerskab eller Fødsel.

XVIII. Dødsaaarsager.

En fuldstændig og paalidelig Statistik over Dødsaaarsagerne i Island vilde unægtelig være af stor Interesse; men da en saadan ikke haves for saa mange andre Lande,

hvor Lægeforholdene og en deraf følgende lettere Adgang til Konstatering af Dødsaaarsagerne ere forholdsvis gunstige, vil man vel ikke kunne vente, at en saadan skulde kunne gives for Island, hvor disse Forhold ere saa ugunstige, at man uden Overdrivelse kan sige, at kun en ringe Brøkdel af Dødsfaldene indtræffe under en Læges Behandling, og hvor der ikke engang foretages noget Ligsyn over de døde. Vel var det tidligere paa- budt Præsterne i Island i deres aarlige Beretninger om Fødsler, Dødsfald m. m. at angive Dødsaaarsagen hos de døde, et Paabud, der nu alt for en Række Aar siden er ophævet; men da Diagnosen her er stillet af Lægfolk, vil Resultatet af disse Dødslisters vistnok være at betragte om ikke som uden Værd, saa dog som af meget tvivlsomt Værd. Da disse Dødslisters saaledes formentlig ikke egne sig til at danne et paalideligt Grundlag for en Dødsaaarsags-Statistik for Island, og da et Uddrag af dem for Tidsrummet fra 1827 til 1837 desuden er meddelt af Schleisner¹⁾, hvortil jeg kan henvise, har jeg ikke følt nogen Opfordring til at tilvejebringe og bearbejde dette Materiale.

Da jeg imidlertid for de Sygdomstilfældes Vedkommende, som jeg har behandlet, altid, naar jeg er kommen til Kundskab derom, har optegnet de Dødsfald, der ere indtrufne blandt disse, har jeg faaet samlet et Antal af 273 Dødsfald. Da Dødsfaldenes Antal i hele Distriktet i det Tidsrum, disse Meddelelser omfatte, har været 2705²⁾, udgøre de af mig samlede Dødsfald, hvoriblandt rigtig nok nogle faa, — hvor mange, ser jeg mig ikke i Stand til at angive, — have hidrørt fra andre Distrikter, 10,39 pCt. af Distriktets hele Dødeantal eller 1 af 9,9. — Følgende Liste viser, hvorledes disse Dødsfald have været fordelte paa de forskellige Dødsaaarsager:

¹⁾ A. St. S. 37—38.

²⁾ Jfr. "Skýrslur um landshagi á Íslandi".

Dødsaaarsag.	Antal Tilfælde.	pCt. af alle Dødsfald.
Abscessus (hos et spædt Barn)	1	0,36
Aneurisma aortæ	1	0,36
Anæmia	1	0,36
Apoplexia	2	0,73
Ascites	2	0,73
Asthma	1	0,36
Cancer	9	3,29
Catarrhus intestinalis	5	1,83
Contusio	1	0,36
Croup	39	14,28
Delirium tremens	1	0,36
Diphtheritis	35	12,82
Dysenteria	4	1,46
Dyspepsia	1	0,36
Echinococcus	23 ¹⁾	8,42
Ecclampsia	2	0,73
Elephantiasis	2	0,73
Encephalopathia	1	0,36
Epilepsia	1	0,36
Febris gastrica	4	1,46
— puerperalis	3	1,09
Fractura complicata	1	0,36
Hydrocephalus	1	0,36
Hæmaturia	1	0,36
Icterus	1	0,36
Hæmorrhagia uteri post partum . . .	1	0,36
Ileus	3	1,09
Influenza	22	8,05
Marasmus senilis	2	0,73
Meningitis	1	0,36
Menorrhagia	2	0,73

¹⁾ Da dette Antal tilsyneladende ikke stemmer med det i mit «Bi-
drag til Kundskab om de i Island endemiske Ekinokokker» an-
givne, skal jeg oplyse, at jeg i Listen over Dødsaaarsagerne selv-
følgelig ikke har henregnet de Dødsfald blandt Ekinokoksyste, der
skyldtes andre Sygdomme, til Dødsfald af Ekinokokker; deri-
mod har jeg hertil henregnet de Dødsfald blandt Ekinokoksyste,
der ere indtrufne paa Grund af Operation, og hvor en anden
Dødsaaarsag ikke kunde paavises.

Dødsårsag.	Antal Tilfælde.	pCt. af alle Dødsfald.
Morbus cordis	3	1,09
Morbus mentalis	2	0,73
Myelitis	1	0,36
Nephritis	5	1,83
Osteosarcoma maxillæ	1	0,36
Partus (placenta prævia)	2	0,73
Pectoralia	5	1,83
Phlegmone	1	0,36
Pleuritis	14	5,12
— chronica	5	1,83
Pneumonia	29	10,62
Pyæmia	3	1,09
Rheumatismus articularis acutus	2	0,73
Ruptura galeæ aponeuroticæ in partu	1	0,36
Tetanus	1	0,36
Tumor hepatis	1	0,36
Ty phus	23	8,42
I alt	273	

At Strubehoste, der som Dødsårsag har udgjort 14,28 pCt. af alle Dødsfaldene, har vist sig at være den forholdsvis hyppigste Dødsårsag, maa allerede i og for sig betragtes som en i høj Grad ejendommelig Fremtoning. Dette Forhold bliver imidlertid langt mere paa-faldende, naar man betænker, ikke alene at der paa Grund af Sygdommens overordentlig akute Forløb ikke har kunnet komme noget Tilfælde under min Behandling fra de fjærnere Egne i Distriktet, men at det endog-saa af en tidligere anført Grund ikkun har været undtagelsesvis, at man i min nærmeste Omkreds har søgt min Hjælp for den. Man vil deraf kunne slutte, hvilken overordentlig Indvirkning denne Sygdom maa have paa Dødeligheden blandt Børn i Island. Da Difterit som Dødsårsag har udgjort 12,82 pCt. af alle Dødsfald, vil det

ses, at de to beslægtede Sygdomme, Strubehoste og Difterit, tilsammen have givet det enorme Procentantal af 27,1 eller 1 af 3,6 af alle Dødsfaldene.

Ejendommeligt maa det endelig anses for at være, at Influenza, der kun har hersket i 2—3 Maaneder af de 9 Aar, mine Meddelelser omfatte, har givet et Procentforhold af 8,05.

Pludselige og voldsomme Dødsmaader. Foruden de i Listen anførte Dødsfald, som alle skyldtes Sygdomme, er der i Følge mine Optegnelser i det Tidsrum, mine Meddelelser omfatte, i Distriktet desuden forekommet 100 Tilfælde af pludselige og voldsomme Dødsfald. Da Antallet af samtlige døde i Distriktet, som anført, i det omhandlede Tidsrum har været 2705, udgøre de af mig samlede Tilfælde af pludselig og voldsom Død 3,6 pCt. af alle Distriktets Dødsfald. Følgende Liste viser, hvorledes disse Tilfælde have været fordelte paa de forskellige Dødsmaader, disses Procentforhold af alle de af mig samlede pludselige og voldsomme Dødsfald samt af alle Dødsfald i Distriktet.

Dødsmaade.	Antal Tilfælde.	pCt. af pludselige og voldsomme Dødsfald.	pCt. af alle Dødsfald i Distriktet.
Selv mord	4	4	0,14
Drukning.	86	86	3,17
Ihjelfrysning.	8	8	0,29
Saar af Stød	2	2	0,07
I alt	100		

At dette Resultat i det hele taget stemmer temmelig nøje, i Henseende til en enkelt Dødsmaade næsten fuldstændig, med det virkelige Forhold, fremgaar deraf, at af 35661 Dødsfald, som ere indtrufne i hele Island i Tidsrummet fra og med 1850 til og med 1867 (men med Udelukkelse af 1853, da de pludselige og voldsomme Døds-

fald ikke ere blevne angivne for dette Aar), altsaa for et Tidsrum af 17 Aar, skyldtes 1646 Tilfælde eller 4,6 pCt. pludselig og voldsom Død. Af disse faldt 54 Tilfælde eller 0,15 pCt. af alle Dødsfaldene paa Selvmord, 1310 Tilfælde eller 3,67 pCt. paa Drukning, medens 282 Tilfælde eller 0,79 pCt. skyldtes andre pludselige og voldsomme, men ikke angivne Dødsmaader ¹⁾).

Selv mord. Da 54 Tilfælde af Selvmord ere indtrufne i Løbet af 17 Aar, vil det ses, at 3,1 Tilfælde af denne Dødsmaade i Gennemsnit ere faldne paa hvert Aar. Da Gennemsnitsantallet af Selvmord, beregnet af 10 Aar, d. e. fra 1835 til 1844, af Schleisner angives at have været 1,0 ²⁾), synes min Angivelse vel at tyde paa, at Selvmord ere i betydeligt Tiltagende i Island; men hertil skal jeg for det første bemærke, at det Antal Individer, de af Schleisner angivne Selvmord ere faldne paa, er ikke saa lidt mindre end det, mine have været fordelt paa (i det Tidsrum, Schleisners Beregning omfatter, levede i Gennemsnit om Aaret i Island, efter Folketællingerne i 1835, 1840 og 1844, 57229 Individer; i det Tidsrum, min Beregning omfatter, derimod, efter Folketællingen i 1850, 1855 og 1860, i Gennemsnit om Aaret 63582,3 Individer), og dernæst tyder det Materiale, som min Beregning støtter sig til, ingenlunde paa nogen Tiltagen af denne Dødsmaade i Landet; ti medens Aarene 1854, 1855, 1860, 1861, 1864 og 1866 have givet de største Antal (d. e. 4 og 5) af Selvmord, ere de mindste Antal (d. e. 1 og 2) af denne Dødsmaade indtrufne i Aarene 1850, 1856, 1857, 1862 og 1867, som er det sidste Aar af det Tidsrum, min Beregning naar ud over.

Hvor forholdsvis sjældne Selvmord ere i Island, fremgaar af en Sammenligning med Forholdet i Danmark, hvor Selvmord rigtignok, som bekendt, ere forholdsvis

¹⁾ Jfr. „Skýrslur um landshagi á Islandi“.

²⁾ A. St. S. 91.

overordentlig hyppige. Medens der nemlig i Island paa 100,000 Individuer over 10 Aar (det aarlige Gennemsnitsantal af Individuer over 10 Aar i det Tidsrum, min Beretning omfatter, var 48632,3) aarlig faldt 6,3 Selvmord, falder der i Danmark paa samme Antal Individuer over 10 Aar 21,8 Selvmord: paa København 45,3, paa Købstæderne 30,2 og paa Landdistrikterne 17,8¹⁾.

At angive Aarsagerne til den forholdsvis saa store Sjældenhed af Selvmord i Island, som formentlig maa anses for saa meget mere paafaldende, som Sindssygdomme og særlig Tungsind, som tidligere omtalt, synes at være forholdsvis almindelige der, er vistnok meget vanskeligt. Uden at jeg derfor tør gøre Fordring paa at have truffet det rette, skal jeg imidlertid, gaaende ud fra, at Selvmord i Reglen skyldes Utilfredshed med Livet, Mangel paa Hengivenhed i Forsynets Styrelse og Mangel paa Mod og Kraft til at bære Modgang, gøre opmærksom paa enkelte i Island tilstedeværende, dels sociale, dels individuelle Forhold, om hvilke det forhaabentlig vil indrømmes, at de i alt Fald ikke ere uden Betydning i Henseende til Modarbejdelsen af Selvmord.

Blandt de sociale Forhold skal jeg fremhæve Livsforholdene i det hele taget og da særlig den forholdsvis store Lighed, der finder Sted i Henseende til Stand, Anseelse, Formue og Levemaade, samt den forholdsvis ringe Fordring, der stilles til Livet og dets Nydelser, hvilke i det hele taget ikke ere meget forskellige for de ikke synderlig forskelligt stillede Individuer. Fra disse Forholds Side gives der saaledes kun ringe Anledning til Misundelse, Følelse af Tilsidesættelse og Skuffelser og saaledes ikke til nogen deraf følgende Utilfredshed med Livet.

¹⁾ Jfr. «Om Selvmord i Kongeriget Danmark» af C. J. Kayser. Kbhvn. 1846. S. 20.

Blandt de individuelle Forhold skal jeg dernæst gøre opmærksom paa, at Islænderne, som tidligere omtalt, i det hele taget ere et forholdsvis oplyst Folk. Da denne Oplysning ogsaa, og maaske særlig, gaar i religiøs Retning, og da denne religiøse Oplysning er parret med en formentlig forholdsvis stor sand Gudfrygtighed, ligger det jo nær at antage, at Islænderne med stor Hengivenhed finde sig i Modgang, og at de derfor forholdsvis sjælden falde paa at begaa Selvmord.

Blandt Temperamenterne, som selvfølgelig alle i større eller mindre Grad ere repræsenterede i Island, maa det koleriske Temperament vistnok anses for at være det mest fremherskende. Som Følge heraf ville Islænderne formentlig ikke saa let være udsatte for at bukke under for Modgang.

Endelig skal jeg fremhæve, — hvor paradox det end lyder — at Selvmordenes sjældne Forekomst i Island i og for sig ikke bidrager lidet til deres Sjældenhed der; ti, hvad der forhaabentlig vil indrømmes, jo sjældnere en Forbrydelse, — som saadan betragtes Selvmord i alt Fald i Island, — indtræffer i et Land eller en Egn, desto mere vederstyggelig anses den for at være og desto mere afskrækkende vil den være for Befolkningen.

Af de 4 Tilfælde af Selvmord, som jeg kender, udøvedes de 2 af sindssvage. Selvmordsmaaden var i 2 Tilfælde Hængning, i 1 Tilfælde Snit i Halsen og i 1 Tilfælde Drukning; — de to sidstnævnte Selvmordsmaader anvendtes af de sindssvage. Selvmord ved Gift har jeg, som tidligere antydte, ikke iagttaget, og det er vistnok ukendt i Island.

Drukning. Da 1310 Tilfælde af Drukningsdød, som anført, ere indtrufne i Løbet af 17 Aar, viser det sig, at 77,05 Individuer i Island i Gennemsnit om Aaret forulykke paa denne Maade. Da Gennemsnitsantallet af Drukningsdød i de 10 Aar, Schleisners Beregning omfatter,

kun har været 53¹⁾, synes denne Dødsmaade at være stærkt tiltagen i Island i de senere Aar. Denne Tiltagen vil, foruden ved en voxende Folkemængde, maaske kunne forklares derved, at Islænderne i de senere Aar langt mere end tidligere drive Havfiskeri, navnlig ved Havkalvefiskeriet, medens de tidligere paa deres Fiskefangst sjælden vovede sig synderlig langt fra Land. Denne min Anskuelses Rigtighed bestyrkes ikke lidet derved, at af 68 Tilfælde af Drukningssdød, indtrufne ved Fiskeri paa Søen, som jeg har optegnet, indtraf 51 Tilfælde eller 75 pCt. alene ved Havkalvefiskeriet.

I hvor stort et Forhold Drukningssdøden forekommer i Island, vil man se, naar man sammenligner denne Dødsmaades Hyppighedsforhold i dette Land med samme Forhold i Danmark og tildels ogsaa paa Færøerne, hvor dog Betingelserne maa antages at staa dem i Island temmelig nær. Naar man nemlig gaar ud fra, at der, saaledes som det fremgaar af det Materiale, jeg har henholdt mig til, i Gennemsnit aarlig i Island omkommer 77,05 Individer ved Drukning af en aarlig Folkemængde af i Gennemsnit 63,582,3 Individer, falder der i Gennemsnit om Aaret paa 100,000 Individer i Island 121,1 Tilfælde af Drukning, medens der, som det vil ses af Schleisners Angivelse²⁾, paa samme Antal Individer paa Færøerne og i Danmark i Gennemsnit om Aaret falder henholdsvis 56,1 og 19,5 Tilfælde af denne Dødsmaade.

Det maa beklages, at «Skýrslur um landshagi á Islandi» ikke give nogen Oplysning om Drukningssmaaden, og jeg kan derfor i Henseende til dette Spørgsmaal kun henholde mig til mine egne Optegnelser herom. I Følge disse ere af de 86 Drukningstilfælde, som jeg har samlet, som tidligere omtalt, 68 eller 79,07 pCt. af alle

1) A. St. S. 88.

2) A. St. S. 88.

Drukningstilfældene indtrufne paa Søen ved Drukning fra Baad, 10 Tilfælde eller 11,6 pCt. ved at ride over Elve, 4 Tilfælde eller 4,6 pCt. ved at ride eller gaa over svag Is og de øvrige 4 Tilfælde eller 4,6 pCt. paa forskellige andre Maader.

Aarsagen til den forholdsvis overordentlig store Hyppighed af Drukningsdød i Island maa med Hensyn til Drukningsdøden paa Søen, som er den hyppigste Drukningsmaade, først og fremmest søges i Islændernes Sysselsættelse som Fiskere, dernæst i et Misforhold mellem de islandske Baades Sødygtighed (de islandske Baade ere i Reglen ranke og svagt byggede) og Stormens Kraft og Søens Oprør, hvorimod den hyppige Drukning i Elve tilstrækkelig forklares, naar man mindes de rivende og dybe Elve og Floder, hvorover Hestene med en Mand paa Ryggen undertiden maa svømme, medens det hører til Sjældenhederne, at Islænderne selv kunne svømme, saa at de i Reglen altsaa ikke formaa at redde sig paa den Maade.

Ihjelfrysning. Uagtet «Skýrslur um landshagi á Islandi» ikke give nogen Oplysning om, hvor mange af de under «Andre pludselige og voldsomme Dødsmaader» anførte 282 Tilfælde, — d. e. 16,5 Tilfælde i Gennemsnit om Aaret, — have hidrørt fra Ihjelfrysning, maa det dog vistnok anses for utvivlsomt, at største Delen af disse have hørt herhen. Som tidligere anført, har jeg optegnet 8 Tilfælde af denne Dødsmaade, og Ihjelfrysning maa saaledes, næst efter Drukning, sikkert anses for den hyppigste pludselige og voldsomme Dødsmaade i Island.

De fleste Ihjelfrysninger i Island skyldes voldsomme og langvarige Snestorme, hvorunder de paagældende, som under disse færdes ude, fare vild, tilsidst blive udmattede af Træthed, falde i Søvn og under denne fryse ihjel; men undertiden forårsages de ogsaa derved, at

Individer, der ere i beruset Tilstand, i stærk Frost begive sig paa Vandring, hvorunder der saa vel paa Grund af Beruselsen som paa Grund af den stærke Frosts sløvende Indvirkning paakommer dem en høj Grad af Søvnighed, som de ikke have Forstand eller Viljekraft nok til at kæmpe imod; de falde da i Søvn og fryse ihjel under Søvn.

De øvrige pludselige og voldsomme Dødsmaader, som forekomme i Island, fordre ingen særlig Omtale.

Trykfeil og Rettelser.

S.	9.	L. 38	0, l. 0,58
-	26.	- 23	over l. omtrent
-	30.	- 29	vedkommende l. Vedkommende
-	37.	- 19	20 l. 10.
-	34.	- 15	Reyðarfjorden l. Reyðarfjorden
-	50.	- 1 og 9	et l. ét
-	54.	- 32	kunde l. turde
-	59.	sidste L.	Fljòtsdalshèrad l. Fljòtsdalshèrað
-	80.	L. 29	Brystkatarrer vilde l. Brystkatarrer desuden vilde
-	100.	- 6 i Anm.	Østamtet l. Østlandet
-	108.	- 5	near l. naar
-	109.	- 20	Bughinden. l. Bughinden, —
—	—	- 22	Sygdomstifælde, l. Sygdomstifælde —
-	114.	- 2 f. n.	«Klorosen» l. «Klorose»
-	135.	- 20—21	Bughinden l. Bughulen
—	—	- 3 i Anm.	Garrigue l. Garrigues
-	143.	- 29	sjældnere l. forholdsvis sjælden
-	157.	- 3—4	Sygdomstifælde, l. Sygdomstifælde)
—	—	- 4	Sygdomstifælde) l. Sygdomstifælde,
-	162.	- 19	6,6 l. 16,6
€	168.	- 30	10,39 l. 10,09
-	171.	- 25	Saar af Stød l. Saar og Stød
-	175.	- sidste L.	79,07 l. 79,06
-

